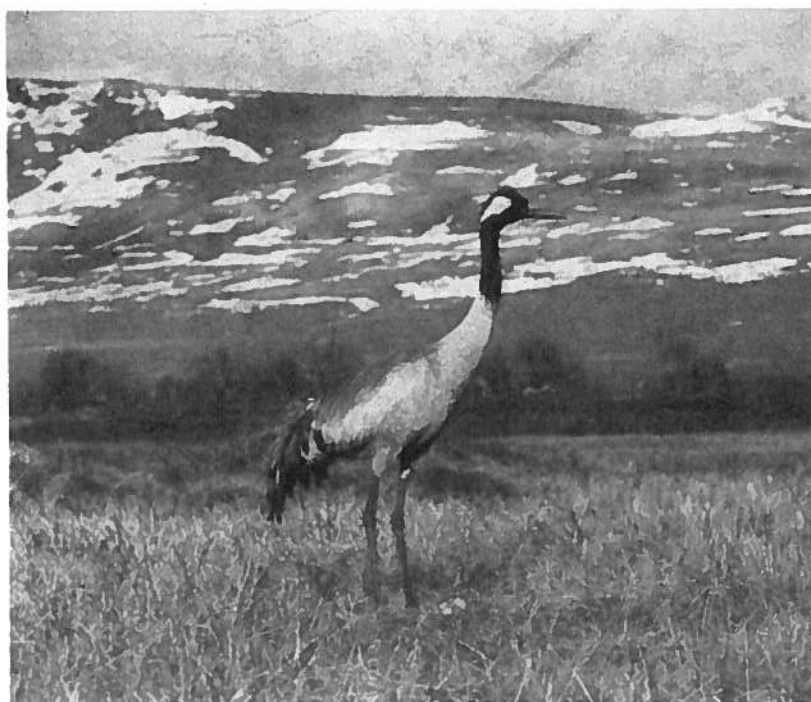

NATURVERN I NORGE

Å R S S K R I F T 1 9 5 0 — 1 9 5 1

Trane ved et reir i Fokstunmyra 1951, sett mot Blåho.

FOTO: EDVART K. BARTH

NATURVERN I NORGE

*LANDSFORBUNDET
FOR NATURVERN
I NORGE*

ÅRSSKRIFT
1950—1951

TRYKT HOS FABRITIUS & SØNNER

OSLO 1952

REDIGERT AV PROFESSOR FRIDTJOV ISACHSEN
 MED ASSISTANSE AV
 CAND. MAG. OSMUND LANGTVET

I N N H O L D

	<i>Side</i>		<i>Side</i>
Hjalmar Broch. Naturvern	3	<i>Østlandske kretsforening.</i>	
Edvard K. Barth. Fokstumyra	5	Årsberetning for 1950	76
Ingrid Leerstang. Naturfredning i Telemark ..	22	Årsberetning for 1951	77
Thv. Kierulf. Naturparker i andre land	29	Regnskap for 1950	81
P. Thurmann-Moe. Bygdøy som naturpark ..	34	Regnskap for 1951	82
Thv. Kierulf. Børgefjell	44	<i>Agder Naturfredningsforening.</i>	
Thv. Kierulf. Urskogen ved Gutulisjøen	51	Årsberetning for 1950	83
Asbjørn Omberg. Vassfaret	56	Regnskap for 1950	83
Anders Danielsen. Røyrtveit fredskogfelt i Evje, Setesdal	62	<i>Rogaland Naturfredningsforening.</i>	
Mistelteinen	65	Årsmelding for 1950—1951	84
Muru statsskogskompleks	66	Regnskap for 1950—1951	86
Hjalmar Broch. Naturvern og det praktiske liv	67	<i>Vestlandske kretsforening for Naturfredning. . .</i>	87
Hjalmar Broch. Arbeidet med ny naturvernlov	67	<i>Trøndelag Naturfredningsforening.</i>	
Knut Fægri. Rapport om internasjonalt natur- vernmøte i Haag	69	Årsberetning for 1950—1951	87
<i>Landsforbundet for naturvern i Norge.</i>		Regnskap for 1950—1951	88
Årsberetning for 1950—1951	72	<i>Sør-Varanger Naturvern.</i>	
Planer om militær flyplass	74	Årsberetning for 1951	89
Regnskap for 1950—1951	75	Regnskap pr. 15/2 1952	89

NATURVERN

Av Dr. Hjalmar Broch.

«Langsamt magter kulturens dønninger at bryte sin vei ind over vort land, her vi ligger paa ytterste forpost mot ishavets øde, og endnu langsommere naar kultur-dønningene ned til hele vort folks forstaaelse. Mangt historisk minde er hokret ut til fremmede ländes folk og mange av naturens kulturelle eller nationale minder er bukket under i vort land for pengegriskhet eller uforstand, inden den kultur-bølge som rummes i ordet «*hjembygdsvern*» ogsaa naade vor strand og brøt sig vei ind i folket.» — Slik ble første årsberetning, for 1916, innledet.

Det kan i dag, etter mer enn en «menne-skealder» ha sin interesse å kaste et blikk bakover og å tenke på kursen framover.

Gjennom alle år siden Østlandske kretsforening ble konstituert 29. april 1914 har det vært en liten, men utholdende krets av folk som har båret naturverntanken fram og holdt den ved like under de skiftende forhold i vårt land. Forståelsen av ansvar overfor hjemstavnens natur i forhold til den materialistiske kulturs, industrialiseringens ødeleggende seiersgang har heller ikke i dag trengt inn i alles bevissthet — ennå er det langt igjen her og det trenges

derfor i første rekke å spre opplysning. Kanskje mest til de unge som skal ta vare på vårt land og dets utvikling i tidene som kommer. Her ligger en av de store oppgavene for naturvernet.

Den delen av naturvernarbeidet som er kommet lengst hos oss og som tydelig hitil har vært omfattet med den største interessen, er bevaringen av de monumentale enkeltforekomster. Det er fredet en rekke eiendommelige trær som har naturhistorisk interesse, som står i intimt forhold til bygdetradisjoner eller liknende. Det er fredet planteforekomster av vitenskapelig verdi, og vi har en rekke fuglefredninger, særlig langs kysten.

Det er i fredning av enkeltforekomster, ikke så meget i område- eller landskapsfredninger, norsk naturvern har utrettet noe videre; men det er nettopp i områdefredningene, en av de store oppgavene for naturvernet ligger i dag.

Den materialistiske kultur er i motsetning til naturen noe av en døgnflue. Vi bygger ut fosser samtidig som vi snakker om å nytte ut atomenergien som kraftkilde — en vakker dag finner vi kanskje energikilder som gir oss billigere kraft enn

fossene, og så sitter vi der med alle heslighetene reguleringene har skapt. — Her ligger også en av de store oppgavene for naturvernet. Ikke i å motarbeide industrialiseringens utvikling, at vannkraften nyttes ut, grustak graves, kraftgater blir lagt osv., men ved å arbeide for at minst mulig av naturens uerstattelige skjønnhetsverdier blir lagt øde.

Gjennom å bevare deler av norsk natur i sin mest mulig uberørte tilstand, slik at vi kan se de naturlige kår forfedrene har hatt å kjempe med og livnære seg under, skapes den bakgrunn som er nødvendig for at vi skal kunne forstå bygningsskikker og andre forhold som hører svundne tider til. Eller for å si det kort: fredede nasjonale naturparker er en forutsetning for å forstå historien og vurdere våre forfedres livskår og kulturelle innsats. Og like meget er slike områder nødvendige for naturvitenskapens fortsatte framgang.

I en leder i «Sveriges Natur» 1945 er målet for disse sider av naturvernet gitt i et nøtteskal i noen linjer som skal siteres: «man rekner icke bare pengeverdien utan också med värden sådanna som folkets trivsel och landskapets skjønhhet, egenart och betydelse som natur- och kulturdokument, — och att några representative, tillräkligt stora prov på varje utpräglad landskapstyp lämna orörda för att i framtiden kunna lämna dels en åskådlig bild av det land där forna tiders svenskar levde och verkade, dels arbetsmaterial åt kommande generasjoners vetenskapliga forskning, om vars metoder och önskemål vi inte nu kan veta något, men vars oavvisliga behov av tillgång till ursprunglig natur vi dock kan förutse.»

I samband hermed kommer også spørsmålet om opprettelse av viltreservater,

fredede områder, der jakt er forbudt, så det blir høve til å studere artene under forhold, hvor menneskenes inngrep er redusert til det minimale og hvor noen eller alle arter har fristed og kan forplante seg uforstyrret.

Om reservater skal siteres fra «Naturfredning i Norge» 1920: «Dette er strækninger som fredes, saa dyrene faar et fredet sted at ty hen til. Slike reservater bør ligge som fredlyste øer landet over, mens jagten kan drives rationelt overalt ellers. Til reservater bør velges ikke for smaa strækninger som byr særlig gode betingelser for den dyreart, man tar sigte paa, sa den fortrinsvis vil søke dit for at kaste unger og ale op avkommet. Man bør visstnok i første række søke at faa fredet stats-eiendommer som reservater, da man ellers let risikerer at gaa privatfolks interesser for nær og komme op i økonomiske vanskeligheter.»

Spørsmålet er enda mer aktuelt i dag. Med den nye jaktloven er utnyttningen av jakt og fangst skutt sterkt i forgrunnen og det er derfor mer enn noensinne behov for reservater. Siden 1920 er lite oppnådd i denne retning. Det var å håpe at arbeidet her kunne vinne forståelse, særlig hos jaktmyndighetene. Viltreservatene er nødvendige for studiet av viltartenes forhold og for studiet av vår høyere dyreverden i det hele.

Alle disse mål, både de vitenskapelige og de sosiale, skulle kunne tilgodeses, når det nye forslag til lov om naturvern blir behandlet i stortingets høstsesjon, slik vi håper det. Vedtak av dette lovforslaget, ikke minst paragrafen om et eget naturvern-inspektorat, er i dag den mest aktuelle oppgave i naturvernarbeidet.

FOKSTUMYRA

Iakttagelser i juni—juli 1951

Av Edvard K. Barth.

I 1847 forteller J. B. Barth i sin bok «Den norske natur» om et besøk på Fokstumyra.

Det er et undelig inntrykk datidens ornitologer og jegere gir oss i dag. Pionerer som de var ble hovedsaken for dem å skyte ned alt de støtte på av sjeldne fuglearter; en metode som for så vidt holdt seg til langt inn i vårt århundre. Det er forståelig nok at det ved etableringen av våre zoologiske museer trengtes mye materiale, men dessuten opptrådte ofte utlendinger med morderiske oppdrag, og mange av våre sjeldneste fuglearter ble farlig sterkt beskattet.

Vi får et godt bilde av naturforskeren for 100 år siden ved å lese J. B. Barths ord om *lappmeisen*, som han håpet å treffe i fjellskogen opp mot Dovre — denne «så kjærkomne art, hvis nedleggelse en dog blott av et eneste eksemplar ville oppfylt oss med mer enn alminnelig glede». Eller når han går innom en seter nær Fokstua for å «underrette oss om hvor vi skulle søke de spraglete *heiloer*, hvis lekke kropp vi i mangel av ryper brente av lengsel etter å gjøre til gjenstand for våre skudd». — Ennå i vår tid er det selvsagt behov for å skaffe nytt museumsmateriale av og til. Dessuten opptrer nok den dag i dag enkelte morderiske jegere av mer forhistorisk type.

For å sikre seg mot ukontrollerbare inngrep i bestanden av flere av våre sjeldneste fuglearter ble Fokstumyra naturfredet ved

lov i 1923. Ved byggingen av Dovrebanen midt gjennom det rikeste fugleområdet i 1916—17 fikk fuglelivet der en svært merkbar knekk. Senere har fuglene tilpasset seg larmen fra togene, og artsrikdommen har utvilsomt øket på nytt i Fokstumyra. Denne lille fredete naturpark på Dovrevidda omfatter 8,7 km² og strekker seg fra og med Harrtjønnene i sørvest til Lesjebekk nær Vålåsjøen i nordøst. Området ligger ca. 950 m o. h. med klynger av bjørkeskog og tørre rabber mellom våt myr, bekkeløp og små tjern. Terrenget omkring det fredete område har også et rikt fugleliv med til dels sjeldne arter.

Mitt arbeid som fuglefotograf har medført noen korte besøk på Fokstumyra i 1946, 47 og 49. Men først i 1951 ble det ordnet slik at jeg kunne slå meg til der i lang tid; med et par korte avbrytelser bodde jeg da i en bu ute i selve myra fra 2. juni til 18. juli. Hovedsaken ved oppholdet var fotografering av traner og andre interessante arter. Som assistent hadde jeg de første ukene stud. real. Dagfinn Møller og senere min kone Sonja Barth. Så å si all tid ble ofret på fotograferingen, og det ble derfor ikke direkte lagt vekt på å kunne notere så mange forskjellige iaktatte arter eller reirfunn som mulig.

Av *trane* fant vi i 1951 4 reir, men den nærmere beliggenhet skal av trygghetshensyn ikke nevnes her. I hvert reir var det 2 egg, men i ett av kullene var begge egg

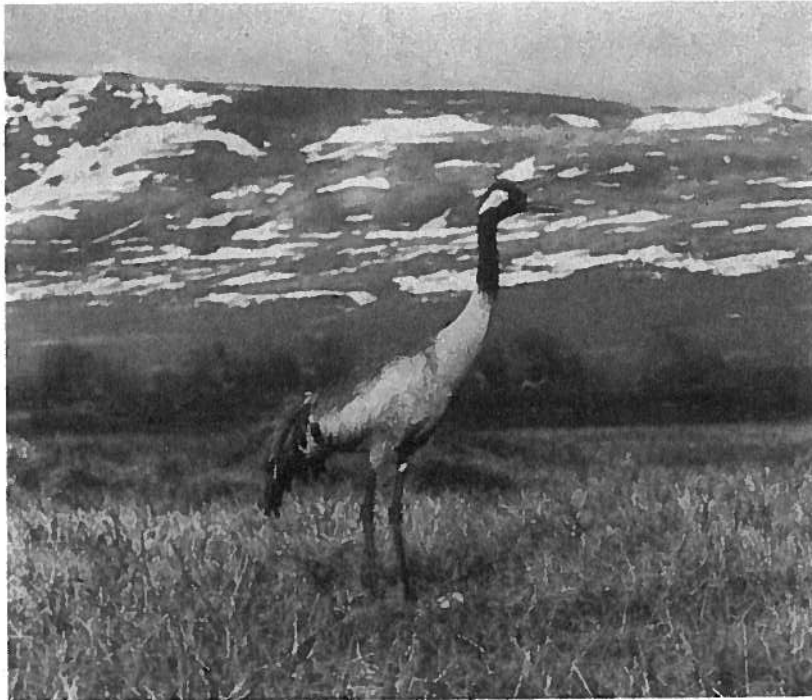

FOTO: EDVART K. BARTH

Trane ved et reir i Fokstumyra 1951, sett mot Blåho.

og i et annet kull ett egg ubefruktet. I to eller tre av reirene må eggene ha vært lagt før 25.—30. mai. Det var sen vår, og ennå langt ut i juni lå telen som et steinhardt gulv på dels bare en fots dybde i bløtmyrene. I normale år antar jeg at tranene i Fokstumyra tar til med eggleggingen i de første dagene av mai. — Det er sannsynlig at i hvert fall 5 eller 6 tranepar ruget i Fokstumyrområdet i 1951. Det ser dessverre ut til at flere faste(?) reirplasser ligger utenfor det naturfredete område.

Fotograferingen av tranene bød på de største vansker jeg hittil har møtt som fuglefotograf. Jeg var på forhånd innstilt på det verste: Hadde tranene luktesans? Kunne de «telle» og følgelig se forskjell på hvis to mann kom til reirplassen og

bare én gikk sin vei (mens den andre hadde satt seg inn i en kamuflasje)? Var tranene noen mistenksomme reddharer, eller heller for kloke til å la seg lure?

Ved tre reir gjorde jeg en rekke erfaringer. Noen effektiv luktesans lot ikke til å eksistere. Noen registrering av antallet personer ved reiret fant sikkert heller ikke sted. Ved vår ankomst fløy nemlig fuglene langt av sted og slo seg ned ute av syne. De kunne av og til komme en rundtur over oss for å klage over forstyrrelsen, men de fjernet seg snart igjen. Vanskeligheten syntes rett og slett å bestå i at traner i sin alminnelighet er svært observante på forandringer i terrenget i reirets næmeste omgivelser. Når reiret lå ute på store myrpartier, kunne et godt kamuflert telt ikke

settes nærmere enn 40—50 meter, selv om kamouflasjen ble flyttet gradvis nærmere fra dag til dag. En viss individuell forskjell konstateres riktignok her som hos andre fuglearter, men totalinntrykket var at tranene har en usedvanlig engstelig natur. Jeg vil ikke kalle en slik oppførsel et utslag av klokskap; de er rett og slett mistenksomme reddharer med en meget svak utviklet rugetrang.

Heldigvis lå et av reirene bare 20 meter fra myrkanten, hvor det sto noe glissen bjørkeskog. 27 meter fra reiret bygde vi der en kamouflasje mellom flere bjørkestammer og litt einer. Bjørkeknoppene hadde neppe nok fått et grønt skjær ennå, så kvistene dekket lite. Men med grønn og grå duk innerst ble resultatet bra. Etter å ha holdt på å bygge i 1½ time satte jeg meg inn, og min ledsager gikk. Meget spent satt jeg nå og ventet, men var for

sikkerhets skyld pessimist etter mislykte forsøk ved andre reir. — Men så sannelig, det var bare gått ½ time da en trane kom i langsom majestetisk gang i store siksakbaut mot reiret fra den motsatte siden av myra. Siksakturene var ytterst regelmessige like langt til høyre og venstre, og ved hver baut stanset den et øyeblikk og hevet hodet. Ettersom den nærmet seg reiret ble sideturene kortere og kortere, og til slutt — — der sto den høyreist ved selve reiret, så bøyde den den lange halsen ned og tok til å rulle litt på eggene, reiste seg igjen en gang, snudde seg rundt, skjøv igjen litt på eggene — — og så seg den ned på reiret og la seg til rette. Surringen fra filmkameraet fikk den til å blunke nokså årvåkent en stund, men så roet den seg helt. Med mitt teleobjektiv fylte fuglen hele søkeren, og jeg var storfornøyd. I dette tilfelle kan en vel anta at kamouflasjen

Svømmesneppen ruger i hånden.

Den vævre lille fuglen er en av attraksjonene på Fokstumyra.

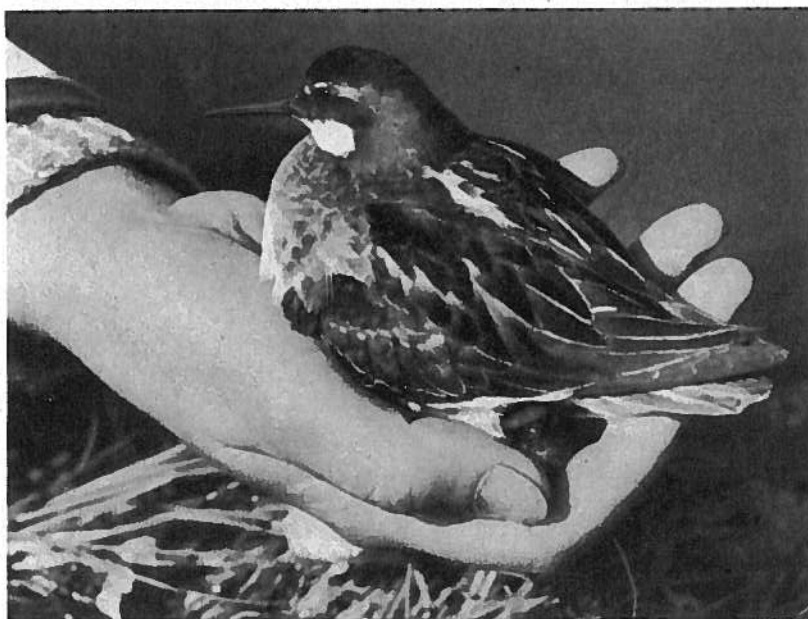

FOTO: EDVART K. BARTH

gikk så i ett med terrengets vanlige formasjoner at fuglen ikke fikk noen som helst mistanke.

I sin nordre del smalner Fokstumyra inn, og det fredete felt har her en bredde på bare 4—500 meter. Mens jernbanen lenger sør går midt gjennom det fredete område, skjærer den seg her ut på vestsiden, så det interessante, smale myrpartiet blir liggende mellom jernbanen og bilveien. Denne delen av myra har sikkert vært minst undersøkt i senere år. Personlig har jeg ikke fått tid til å gå igjennom det nordligste partiet en eneste gang, og utvilsomt vil en kunne møte interessante fuglearter også der; særlig skal det bo mange ender i dette område nordover mot Vålåsjøen. Men nettopp her er terrenget utsatt for harde inngrep fra naturens hånd nesten hvert år. Det innsnevrede myrdraget bevirker en kraftig vannføring i bekkene, og i sterke snøsmeltings- eller regnperioder flommer vannet lett ut over store deler av myra. I 1951 sparte værgudene oss for vårfloommen i begynnelsen av juni, men isteden tok regn og vannmasser sin revansj i de siste junidagene. Den 27. juni vadet jeg et kort stykke i det helt oversvømmede myrområdet ved Lesjabekk og så flere reir med egg under vann. Et reir med nylagte krikandegg så særlig pussig ut, der eggene lå og lyste 15 cm under vannflaten.

Omtrent midtveis i det fredete området, rundt Kringluttjønn, har visstnok i mange år en del *svømmesnepper* hatt tilhold. Men standen skal kunne variere sterkt fra år til år. I 1951 fant H. L. Løvenskiold et reir der, og et par ganger så vi en enkelt *svømmesneppe* andre steder i myra.

I svensk litteratur (C. Persson m. fl.) fortelles at *svømmesneppene* skal kunne

vise seg svært lite sky ved reiret. Liksom hos bolltiten er det her *hannen* som tar seg av både ruging og ungefostring. Mitt tidligere kjennskap til arten pekte på at den tross alt ikke var så helt lett å behandle, og at den langt fra kunne sammenlignes med den spakferdige bolltiten. Min kone og jeg tok imidlertid trøstig fatt på «dressuren». Vårt store mål var at hun skulle få fuglen til å ruge i hånden.

Den 4. juli om formiddagen viste det seg svake brister i tre av eggene, så vi kunne vente klekking i løpet av denne eller neste dag. Det var følgelig nå det best mulige tidspunkt for oss til å innlede et nært bekjentskap med fuglen. Det er nemlig alltid slik at en fugl vil føle seg fastere og fastere knyttet til eggene ettersom klekkingen nærmer seg, og under selve klekkingen vil de være aller størst sjanset til å oppnå nær kontakt med fuglen. Vi prøvde forsiktig å gjøre oss til venns med den fra klokken 10 til 15. Den virket til å begynne med nokså sky, og det var ikke tale om at den torde legge seg på reiret når min kone satt på selve reirtuen $\frac{1}{2}$ meter fra eggene. Fuglene tok flere flyveturer helt ut av syne, og vi måtte holde oss et par meter fra reiret for at den skulle falle til ro der. Etter å ha vært der i 5 timer lot vi den få være alene. Fremdeles var det bare nokså svake brister i eggeskallene. Stor var derfor vår forbauselse da vi kom tilbake klokken 19, og det lå tre halvtørre unger i reiret. Det fjerde egget var nok ubefruktet. Vi forlot fort den vakre lille familien og bestemte oss til et besøk neste formiddag, i håp om at ungene ennå lå i reiret. Det holdt også stikk da vi kom dit klokken 10.

Jeg visste fra før at en voksen *svømmesneppe* veier bare ca. 30 gram (Hanstrøm 1951). En nøyaktig veining av unger og

FOTO: EDVART K. HARTII

I 1946 gjorde vi også flere hyggelige bekjentskap med bolltiter.

egg viste her følgende resultat: Det ubefruktede egg (som fløt høyt i vann) 3880 mgr, ungene henholdsvis 3550, 3450 og 3200 mgr. — Som navnet sier er svømmesneppen en sneppefugl, og hører følgelig til vadefuglene. Men den har svømmeflikker mellom tærne og opptrer faktisk som en ren svømmefugl. Den hviler så florlett på vannet at det virker som om den flyter som et vannliljeblad uten å bryte overflaten.

Svømmesneppen er en rastløs og gesjeflig fugl, og med sitt tilsynelatende nervøse gemytt skulle en lett tvile på at den ville kunne utvise noen fortolighet overfor et menneske. Min kone fikk allikevel til slutt lov til å sitte på reirtuen, mens jeg med mitt kamera sto en meter fra reiret. - Vi ville ikke avbryte kontinuiteten i dressuren, så vi holdt på i ett kjørt fra klokken 10 til 19. Resultatet ble rent over forventning. Ved å oppvise en absolutt ro i alle

bevegelser og vente tålmodig oppnådde min kone gang på gang utover ettermiddagen å få fuglen til å legge seg over ungene i hånden sin. Hun kunne til slutt løfte hele familien 60—70 cm opp fra reiret og sitte og prate litt med fuglen. Etter hvert følte den seg så trygg at den nesten ikke lot seg jage vekk fra ungene når den først lå på reiret; men av en eller annen grunn likte den ikke å bli strøket over ryggen, da jumpet den gjerne en liten snartur til vanns.

Reirtuen var ca. 60 × 70 cm og hevet seg 20 cm over vannflaten i den ganske grunne myrpytten. Det vokste frodig grønt gress på tuen, og rundt omkring i pytten blomstret en mengde soleihov. — Svømmesneppen lokket av og til ungene sine ned fra tuen og til vanns. Dette klarte de fint og svømte fort av sted, så jeg måtte gå og hente dem igjen. Scenen frembød en utrolig vakker idyll med praktfulle fargekon-

traster. Hvis jeg plaserte en unge i en blonisterstand av soleihov, bar stilkene den oppe uten vanskelighet. — — Vi forlot dammen om kvelden med et så vakkert naturinntrykk som en sjelden får oppleve.

På koller og rygger rundt Fokkstumyra holder *bolltiten* til, men en må opp i om lag 12—1400 m o. h. for å finne den. Her ligger den og ruger i absolutt stillhet og ensomhet. Utsynet er vidt til alle kanter med snøfjell på snøfjell og flate flyer så langt øyet rekker. Det fins ingen annen vegetasjon i de nærmeste omgivelser enn reinlav, noen tuster av kort gress her og der og små spredte felt av krypende dvergbjørk — og så en god del småstein slengt utover.

At *bolltiten* lett kan venns til menneskesbesøk er velkjent fra før. Ved et reir i 1951 var vi så heldige å komme den dagen ungene var nyklekket. — En forunderlig fugl; så tillitsfull og så sterkt bundet til sitt avkom at mennesker med letthet blir dens fortrolige venner. På den måten er den tranens absolutte motsetning. Fem til ti minutter etter at vi hadde kommet til dette *bolltitreiret* (vårt første og eneste besøk) kunne jeg holde mitt kamera 30 cm fra fuglen, mens den rolig ble liggende på reiret. Etter snaut et kvarters bekjentskap la den seg og dekket ungene, som min kone hadde lagt oppi hånden sin i reirgropen. Hun kunne derpå løfte hånden $\frac{1}{2}$ meter opp fra bakken, før fuglen hoppet ned. Og til slutt la hun seg flat på bakken ved reiret og pratet med *bolltiten*, mens ansiktet hennes var 10—15 cm fra fuglens hode. Den viste ingen engstelse da den ble strøket over ryggen; det var kaldt i luften og ungene trengte dens beskyttelse, det var hovedsaken for den.

1951 var et meget fattig år på mus og

lemen. 1950 hadde også vært dårlig, så rovfuglbestanden var minimal på Dovre i 1951. Slik er alltid forholdet når de fleste rovfuglenes hovednæring, smågnagerne, uteblir.

Likevel kunne en av og til se enkelte *myrhauk* (også kalt blåhauk) sveve lavt over Fokstumyra. Dette er en av de sjeldneste artene der oppe, men i løpet av de siste 10—12 år ser det ut til at den er blitt mye mer alminnelig enn før. Men ennå er Fokstumyra det eneste kjente sted i landet hvor myrhauken ruger i merkbart antall. 1884 ble to myrhaukreir funnet for første gang der oppe av Collett og Landmark. Senere foreligger ingen observasjoner før i 1930, da H. L. Løvenskiold fant et reir der. I løpet av 9 år, fra 1938—46, fant Y. Hagen 38 reir i området Fokstua—Hjerkin med en variasjon fra 0 til 9 reir pr. år. Utover sommeren 1946 gikk det galt med det meste av myrhaukens ungeproduksjon og i 1947 var det visstnok ingen reir i bruk der. Dette faller helt sammen med nedgangen i smågnagerbestanden. I 1948 opptrådte det på nytt mye smågnagere der og da ruget myrhauken igjen nok så tallrik. I 1949 ruget noen få par, men i 1950 klarte neppe noen myrhauk å fore opp unger på Dovre. Siste år (1951) ble det funnet to reir og i det ene vokste to unger opp.

Det har blitt iaktatt flere ganger at myrhauken jager etter fugl, og den har til og med tatt livet av voksen rype. Dette har bragt den i en tydelig misskreditt blant de fastboende jernbanefolk på Dovre. Imidlertid er det fastslått gjennom Yngvar Hagens store materiale av innsamlete bytte-dyr (publisert 1948) at myrhauk som jager større fuglevilt er en unntakelse. Slike unntak fra regelen kan en møte hos både

FOTO EDVART K. BARTH

*Myrshauk (eller blåhauk) ved reiret med små dununger.
En sjelden representant for vår fauna.*

myrshauk, fjellvåk og tårnfalk m. fl.; og hos alle de jegere som er rovfuglhatere er det disse spesialtilfellene som gjør inntrykk og setter spor.

Myrshaukreirene ligger alltid på bakken og som oftest i litt våte omgivelser med tett og høy vier eller dvergbjørk rundt reirplassen. Myrshauken er en av de fuglene i Fokstumyra som later til å være svært lite ubehagelig berørt av jernbanen. Den har nemlig for vane å legge reirene sine merkelig nær jernbanelinjen; en avstand av 30—40 meter fra linjen er svært alminnelig.

En helt ny attraksjon i Fokstumyras fauna de siste 5—6 år er *villreinen*. Rundt midten av mai, når snøen trekker seg litt unna og vierknopp og gress tar til å skyte så smått, kommer dagstøtt flokker av rein ned i myra for å beite. De slår seg ofte til der i dagevis, og fenomenet kan iakttas til

ca. midten av juni eller ved St. Hanstid når buskapene kommer til setrene; da vil ikke reinen lenger opprettholde naboskapet med sivilisasjonen.

Sent på kvelden den 2. juni, da vi kom til Fokstumyra i 1951, oppdaget vi en flokk på 68 dyr som lå på en rabbe og sov om lag 150 meter fra den vesle hytta hvor vi skulle slå oss til. Senere så vi en eller flere flokker dagstøtt, og det lot seg ofte gjøre å komme dem på brukbart fotografingshold. Men terrenget var som oftest helt åpent uten andre dekningsmuligheter enn dvergbjørk og av og til litt vier. Det var derfor nødvendig å kripe langs bakken ved avansering mot flokken, og det virket ofte anstrengende i lengden.

Det er det sørvestre hjørnet av Fokstumyra som hyppigst blir besøkt av reinen. Der drar den rett som det er helt bort til jernbanegjerdet; men det er ennå ikke iakt-

tatt her at den forserer jernbaneområdet. Hvis en flokk driver og beiter et par hundre meter fra linjen idet et tog kommer brusende, reiser nok dyrene hodet og enkelte tar kanskje noen få sprang unna, men hovedinntrykket er at dyrene ikke nærer noen engstelse for toget.

Nå ser det ut til at Fokstummyra skal måtte ofre ennå mer av sin fordums fredelige tilværelse på den moderne teknikk's alter. Militærvesenet planlegger en flyplass der oppe; men riktignok skal det visst hete nødflyplass, men, men —! Særlig vil det bli alt livet i anleggstiden som kommer til å virke sterkt sjenerende på fuglelivet. Plassen er planlagt langs en tørr høyderygge i retning østvest—nordøst mellom jernbanelinjen og sørenden av s. Harrtjønn. Så vidt jeg kan forstå vil den strekke seg litt inn i det fredete område, og selv om den ikke skulle måtte gjøre det, vil et så nært naboskap skremme vekk bl. a. en rekke tranepar og myrhaukpar som pleier å ha sine reirplasser og sitt tilhold i nærheten.

Fuglearter som er observert i området Fokstua—Hjerkinn etter Dovrebanens anlegg i 1916—17. (Observasjoner er gjort av forfatteren, når ikke andre navn er nevnt. Samtlige data fra Hans Nystuen er meddelt i brev i 1951).

Ravn (*Corvus corax*) synes å ruge temmelig årvisst i Vålåsjøberget. I 1951 forlot ungene reiret (flyvedyktige) ca. 13. juni.

Kråke (*Corvus cornix*) ruger årvisst i spredte par i bjørkeskogen. Bestanden har avtatt betydelig siden H. L. Løvenskiolds observasjoner omkring 1930.

Kornkråke (*Corvus frugilegus*). Sent på våren 1935 ble en del individer observert

ved Fokstua i følge med noen kråker. De såes bare en dag. (Hans Nystuen.)

Skjære (*Pica pica*) ruger årvisst bl. a. like ved Fokstua jernbanest.

Nøtteskrike (*Garrulus glandarius*). I oktober—november 1946 og 48 ble et individ observert ved Vålåsjø. (H. Nystuen.)

Stær (*Sturnus vulgaris*) ruger årvisst på bygninger, særlig i opphengte fuglekasser.

Bergirisk (*Carduelis flavirostris*). Reir er funnet i 1946, 48 og 51 i de øverste og nederste partier av Vålåsjøberget. (Y. Hagen i brev.)

Gråsisik (*Carduelis flammea*) sees i spredte eksemplarer. Reir funnet i en einerbusk i myra nord for Fokstua st. i juni 1951. (Løvenskiold-Blomberg.) Siste unge fløy fra reiret 6. juli.

Dompap (*Pyrrhula pyrrhula*). I bjørkeliene mellom Hjerkinn og Fokstua ses årvisst en del eksemplarer i vinterhalvåret. (H. Nystuen.)

Konglebit (*Pinicola enucleator*). En del individer iaktatt på Dovre i oktober 1946. (Y. Hagen.)

Korsnebb (*Loxia sp.*). En del individer ble sett og hørt i bjørkeskogen over Fokstua 21. og 28. juni 1946. (Haftorn i brev.) Opptrådte tallrik i furuskogen mellom Fokstua og Dombås i august 1950. (H. Nystuen.)

Bokfink (*Fringilla coelebs*) observert syngende i bjørkklia øst for Fokstua 28. juni 1946. (S. Haftorn i brev.) Sees hver vår og forsommer ved Vålåsjø; den pleier å komme ca. midt i april. (H. Nystuen.) En eller et par syngende hanner høres praktisk talt årlig i bjørkeskogen ved Hjerkinn ca. 975 m o. h. (Y. Hagen.)

Bjørkefink (*Fringilla montifringilla*) er en meget alminnelig rugefugl i bjørkeskogen i selve myra og oppover i liene.

Villrein nær Fokstua stasjon i juni 1951.

FOTO: EDVART K. BARTH

Gråspurv (*Passer domesticus*). Hadde årvisst tilhold ved Hjerkin i 1923—30 (H. Nystuen), og arten har fortsatt hatt tilhold der. På Hjerkin Fjellstue ca. 975 m o. h. holder det seg en stamme på vel 20 individer året rundt. (Y. Hagen.)

Gulspurv (*Emberiza citrinella*). Observert et individ ved Vålåsjø i begynnelsen av august 1949. (H. Nystuen.) Et eller to par hekker antagelig årvisst ved Hjerkin ca. 975 m o. h. (Y. Hagen.)

Hortulan (*Emberiza hortulana*). Spredte eksemplarer av syngende hanner høres nokså årvisst ved Hjerkin Fjellstue. (Y. Hagen.)

Sivspurv (*Emberiza schoeniclus*) ruger alminnelig over det meste av myra.

Lappspurv (*Calcarius lapponicus*) har tilhold i et felt nordvest og et sørvest for Fokstua st. Fant reir av et enkelt par oppunder toppen av Gråhø ca. 1200 m o. h.

i 1946. Samme sted ble et par observert 3. juli 1951. 26. juni 1951 ble en hann iaktatt i myra ved vestenden av Avsjøen under omstendigheter som tyder på reir i nærheten.

Snøspurv (*Plectrophenax nivalis*) opptrer i høytliggende fjellområder nordvest og sørvest for Fokstumyra.

Fjellerke (*Eremophila a.flava*) observert på lille Blåhø i juni 1930. (Løvenskiold.) Enkelte par eller syngende hanner er i senere år observert på Vålåsjø, Hjerkinhø og på Steinbuhø — Gautstigen — Halvfarhø. (Y. Hagen.) Et par observert ved toppen av Gråhø 1290 m o. h. den 26. juni 1946.

Trepiplerke (*Anthus trivialis*). Flere individer ble hørt synge i bjørkeskogen øst for Fokstua i juni 1942 og samme sted 20. juni 1946. (S. Haftorn.) Regulær hekkefugl i bjørkebeltet på Dovre; reir funnet

ved Storsandviksetrene 950 m o. h. og ved Hjerkinns jernbanest. 1000 m o. h. (Y. Hagen.)

Heipiplerke (*Anthus pratensis*) er meget alminnelig overalt.

Særle (*Motacilla f.thunbergi*) opptrer i spredte par en rekke steder i myrområdene og nærliggende terreng. Vanlig klek- ketid 20.—25. juni.

Linerle (*Motacilla alba*) fins i en rekke par ved bebygde områder.

Kjøttmeise (*Parus major*). Iakttatt langs jernbanen til alle årstider i mange år. (H. Nystuen.) Hekker i ren bjørkeskogregion f. eks. på taket av Hjerkinns Fjellstue ca. 975 m o. h. (Y. Hagen.)

Løvmeise (*Parus palustris*). Ifølge Herman Løvenskiold er den observert flere ganger ved Fokstua.

Granmeise (*Parus atricapillus*). Ifølge Hans Nystuen er den forholdsvis alminnelig å se i bjørkeskogen på alle årstider. Yngvar Hagen hevder at den ikke synes å hekke høyere enn til furuskogens forposter ca. 950 m o. h. Den 22. juni 1946 fant Svein Haftorn et reir med 9 store unger ca. 1050 m. o. h. øst for Fokstua fjellstue (ved Smørbollen). Bjørkeskogen når her helt opp til vel 1100 meter.

Stjertmeise (*Aegithalos caudatus*). 4 individer observert den 1. november 1951; dessuten iakttatt sent på høsten enkelte ganger tidligere år. (H. Nystuen.)

Varsler (*Lanius exubitor*). Iakttatt arten overalt fra Fokstua til Hjerkinns (ofte på jakt etter småfugl) så å si hvert år siden ca. 1930—35. (H. Nystuen.) Observert atskillige ganger i årene 1944—51, bl. a. en familie utfløyne unger ved Lesjabekk i 1946. (Y. Hagen.) Utfløyne unger sist i juni 1949 nær jernbanen et par km nord for Vålåsjø st. (H. Nystuen.)

Sidensvans (*Bombycilla garrulus*). Sees i flokker på ca. 25—30 stykker så å si hver høst rundt Vålåsjøen. (H. Nystuen.)

Grå fluesnapper (*Muscicapa striata*). Opptrer spredt og hekker i Hjerkinnskol- len. (Y. Hagen i brev.)

Fluesnapper (*Muscicapa hypoleuca*). En syngende hann observert i bjørkeskogen like ovenfor Fokstua fjellstue 13. juni 1942. (S. Haftorn.) Arten ruger nokså årvisst i fuglekasser o. l., gjerne på hus, nord og sør for Vålåsjø st. (H. Nystuen.) Hekker opp til ca. 1100 m o. h. (Y. Hagen i brev.)

Løvsanger (*Phylloscopus trochilus*). Meget alminnelig helt fra myrområdene til langt opp i snaufjellet. Jeg har hørt den synge ca. 1250 m o. h. sør for Gråhø.

Sivsang (*Acrocephalus schoenobaenus*). Den 23. juni 1950 observerte Nils-Jarle Ytreberg en syngende hann nær jernbane- linjen noen hundre meter sørvest for Fok- stua st. Den sang ivrig i 3—4-tiden om natten.

Gulsanger (*Hippolais icterina*). En syn- gende hann observert i bjørkeskogen oven- for Fokstua fjellstue 10. og 17. juni 1942. (S. Haftorn.)

Munk (*Sylvia atricapilla*). Syngende hann er observert hver sommer i senere år rundt Hjerkinns inntil 1025 meters høyde i bjørkeskog. (Y. Hagen.)

Møller (*Sylvia curruca*). En syngende hann observert nær bilveien nordøst for Fokstua fjellstue i juni 1942. (S. Haftorn.) Ikke sjelden omkring Hjerkinns. (Y. Hagen i brev.)

Gråtrost (*Turdus pilaris*) opptrer spredt i bjørkeskogen, og enkelte år i dels store kolonier i bestemte områder.

Duetrost (*Turdus viscivorus*). Et par funnet bosatt øst for Hjerkinns i furuskog- grensen ca. 950 m o. h. (Y. Hagen.)

FOTO: EDVART K. HARTII

Lappsparven er en av de sjeldneste artene på Fokstumyra.

Måltrost (*Turdus ericetorum*). Hekker regulært i den øverste furuskogen og dels i ren bjørkeskog ved Hjerkin; høydegrensen for den som rugefugl kan der settes til 950 m o. h. (Y. Hagen.) I juni 1951 ble et reir funnet nær jernbanelinjen et par km nord for Vålåsjø st. ca. 950 m o. h. (H. Nystuen.)

Rødvingetrost (*Turdus musicus*) er alminnelig i vierkrattet i selve myra og i bjørkeskogen oppover liene.

Ringtrost (*Turdus torquatus*) ble observert rugende i Foksådalen i 1932. (Løvenskiold.) Nær Hjerkin fjellstue ruget en rekke par i 1951.

Svarttrost (*Turdus merula*). Sees langs jernbanelinjen hvert år, helst vår og høst. (H. Nystuen.)

Steinskvett (*Oenanthe oenanthe*) opptrer i spredte par til dels over tregrensen. Så sent som 1. november 1951 observerte H. Nystuen et individ ved Vålåsjø st.

Buskskvett (*Saxicola rubetra*) opptrer spredt nær myrområdene og i bjørkeliene. Ifølge Y. Hagen er arten meget alminnelig på Dovrefjell.

Rødstjert (*Phoenicurus phoenicurus*) opptrer her og der i bjørkeskogen, hvor reirene ofte plasseres i morkne trestammer. Ifølge Yngvar Hagen er den en meget al-

minnelig rugefugl på Dovre opp til ca. 1100 m. o. h.

Blåstrupe (*Luscinia suecica*) er meget alminnelig i enkelte områder som f. eks. rundt Fokstua st. I 1946 observertes 4 reir. Det tidligst klekte hadde unger som forlot reiret ca. 30. juni. Hos det paret som var senest ute, begynte eggleggingen 23. juni. I et reir jeg fant i 1951 like ved Fokstua st. flagret ungene ut av reiret 6. juli; ved alle mine besøk så jeg at det var to hanner og en hunn som matet i samme reir.

Jernspurv (*Prunella modularis*) ble observert ved bl. a. Steintjønn og i Foksådalen i 1929 og 30. (Løvenskiold.)

Fossefall (*Cinclus cinclus*). Følgende observasjoner ved Hans Nystuen: Flere ganger iakttatt ungekull langs Foksåa. Arten sees ofte langs Folda og ved Haukåa sør for Avsjøen ble den sett flere ganger høsten 1951.

Taksvale (*Delichon urbica*) hekker alminnelig på hus i hele området. H. Nystuen, 1951.)

Sandsvale (*Riparia riparia*) hekker i jernbaneskjæringer ved Vålåsjøen. (H. Nystuen, 1951.)

Tårnsvale (*Apus apus*) sees bare tilfeldig. (H. Nystuen, 1951.)

Nattravn (*Caprimulgus europaeus*). Hørt denne «spinne» ved Hjerkin fjellstue en natt i juli, visstnok i 1938. (Y. Hagen i brev.)

Grønnspeette (*Picus viridis*). Den 6. november 1951 fant Hans Nystuen et skadet individ ved Vålåsjøen.

Gråspeette (*Picus canus*). Sees ved Vålåsjøen med omgivelser hver sommer. (H. Nystuen.)

Dvergspette (*Dryobates minor*). H. Nystuen har følgende obs.: Et individ skutt

ved Fokstua i desember 1933. Arten sett ved Vålåsjøen flere ganger, bl. a. vinteren 1950—51. Hekker spredt i bjørkeliene mellom Hjerkin og Fokstua. (Y. Hagen i brev.)

Stor flaggspette (*Dryobates major*). Iakttatt til ca. 900 m o. h. ved Fokstua. (Y. Hagen i brev.)

Tretåspette (*Picoides tridactylus*). Et individ ble skutt ved Hjerkin 21. oktober 1951. (Y. Hagen i brev.)

Svartspette (*Dryocopus martius*). På mange bygninger langs jernbanen har den hogd hull i veggene i årenes løp. (H. Nystuen.)

Vendehals (*Jynx torquilla*) er funnet rugende flere steder i Hjerkinområdet, bl. a. i 1951. (Hagen og Løvenskiold.) Ungene har gjennomgående fløyet fra reirene ca. 10.—15. juli.

Gjøk (*Cuculus canorus*) er meget alminnelig særlig enkelte år.

Snøugle (*Nyctea scandiaca*). Ifølge Y. Hagen har den hekket på Dovre iallfall i 1926. Per Holaker fant et bebodd reir øst for Knutshø i 1932. Hans Nystuen har observert arten flere ganger; siste gang så han ett eksemplar ved Grisungvatna i 1944.

Hubro (*Bubo bubo*) ble iakttatt flere ganger nær Vålåsjø i 1938—39, og ett eksemplar ble skutt ved Vålåsjøberget 25. oktober 1946; siden er den ikke sett. (H. Nystuen, 1951.)

Haukugle (*Surnia ulula*). I desember 1946 ble ett eksemplar skutt i Gautådalen, og ca. 5. november 1950 ble ett skutt like ved Vålåsjø st. (H. Nystuen.)

Perleugle (*Aegolius funereus*). Ett eksemplar holdt seg nær Vålåsjø st. i april 1951 og ble etter en tid funnet drept og halvspist. (H. Nystuen.) I Hjerkinholen

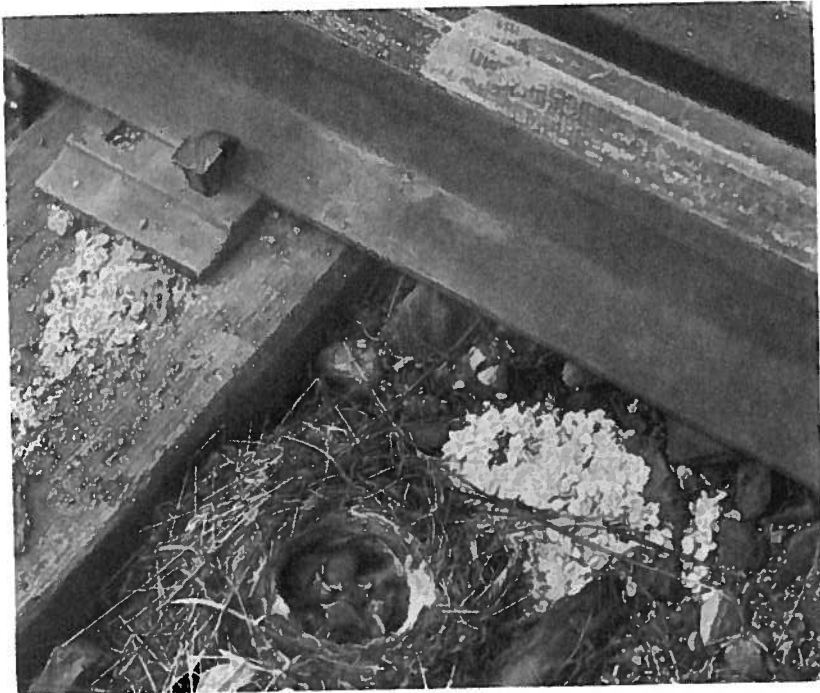

FOTO: EDVART K. BARTH

Linerlene plages nok ikke av jernbanen. Her ligger reiret mellom skinnene ved en planovergang ved Vålåsjo stasjon, hvor lemmen er løftet til side.

har Y. Hagen observert rugende perleugle flere år. I 1949 fløy ungen fra reiret mellom 5. og 11. juni. Høydegrensen for ruging på Dovre er ifølge Hagen 950—1000 m o. h.

Hornugle (*Asio otus*) er funnet rugende i Hjerkinnsområdet flere ganger i 1945—49 ca. 950—1050 m o. h. (Y. Hagen i brev.)

Jordugle (*Asio flammeus*) ruger nokså tallrik i myrområdene i gode smågnagerår, men kan i dårlige år være helt borte.

Jaktfalk (*Falco rusticolus*) sees en sjelden gang, bl. a. en gang sommeren 1951 da en passerte Vålåsjo i stor høyde. (H. Nystuen.)

Vandrefalk (*Falco peregrinus*) har i de senere år hatt årvisst tilhold i Vålåsjøber-

get, men ikke ruget hvert år. Paret ble konstatert rugende der i 1947, 48 og 49. (Hagen og Barth.) I 1949 var de tre ungene fullfjæret og så å si flyvedyktige 16. juli.

Dvergfalk (*Falco clumbarius*) ruger årvisst i spredte par. Den legger eggene i gamle kråkereir i bjørkeskogen i selve myra og oppover i liene. Et reir med 4 egg klekket 25.—27. juni 1951.

Tårnfalk (*Falco tinnunculus*) ruger i smågnagerår i spredte par i bjørkeskogen i gamle kråke- eller skjærereir.

Kongeørn (*Aquila chrysaëtus*) er iaktatt ved Vålåsjo flere ganger i de siste år, bl. a. vinteren 1950—51 og sommeren og høsten 1951, ofte to i følge. (H. Nystuen.) Y. Hagen så et bebodd reir i Grimsdalen i 1939.

Fjellvåk (*Buteo lagopus*) ruger til dels hyppig i smågnagerår. I meget dårlige smågnagerår (f. eks. 1951) viser den seg praktisk talt ikke og forplanter seg neppe.

Myrhauk (*Circus cyaneus*) er omtalt inngående ovenfor. Av to reir i 1946 foreligger følgende observasjoner over klekkingen: 1. 30/6 stor brist i et egg. 2. 21/6 to unger og to egg; 25/6 klekket unge nr. 4. 3. Ingen brist i noen egg, men de flyter høyt ved vannprøve. 4. 29/6 fem unger, hvorav den siste må være klekket ca. 27—28/6. I 1949 observertes et reir med to nylagte egg 11/6. I 1951 var det fem nylagte egg i et reir 5/6, men det ble senere forlatt. I et annet reir med tre egg fant klekkingen sted ca. 29/6; der vokste sannsynligvis to unger opp. — Første vårobservasjon 1949 av en myrhaukhann nær Hjerkinns var 10/4. (P. B. Holaker.) Første observasjon av en hann nær Vålåsjø i 1950 var 20/4, og første observasjon samme sted i 1951 var 30/4. (H. Nystuen.)

Spurvehauk (*Accipiter nisus*). I tett bjørkeskog nær Hjerkinns har det vært bebodd reir (Y. Hagen) nesten hvert år i det siste, men i 1951 var ingen fugl å se. I 1949 klekket kullet ca. 15. juni og i 1950 fra 16. til 20. juni.

Hegre (*Ardea cinerea*) er observert en del ganger, bl. a. ved Vålåsjø somrene 1950 og 51. (H. Nystuen.)

Sædgås (*Anser fabalis*) Atskillige individer holdt i mange år til i myrområdet omkring Steintjønn mellom Fokstua og Vålåsjøen fra ca. 1920 og utover. (H. Nystuen.) En del eksemplarer holdt seg samme sted og et enkelt individ ved Grisungvatna i juli 1930. (Løvenskiold.)

Stokkand (*Anas platyrhynchos*) ruger spredt i myrområdet.

Krikkand (*Anas crecca*) ruger alminnelig i myrområdet.

Knekkand (*Anas querquedula*). Reir med 8 egg funnet nær Løken 14. juni 1947. (P. Valeur.)

Brunnakke (*Anas penelope*) opptrer flere steder i myra.

Stjertand (*Anas acuta*). Tre stykker fløy opp nær Løken 3. juni 1951.

Toppand (*Aythya fuligula*). Noen par observert i Kringluttjønn i juni 1942 (S. Haftorn) og samme sted og tid i 1943. (Y. Hagen.) Et par holdt seg i juni 1951 i et tjønn sørvest for Harrtjønnene. Et reir med 7 egg ble funnet i Kvitdalen nordøst for Hjerkinns 1. juli 1944. (Y. Hagen.)

Bergand (*Aythya marila*) opptrer flere steder i myra (såes bl. a. i juni 1951).

Isand (*Clangula hyemalis*) sees av og til i myra. To par observert i et tjønn nord for Harrtjønn 3. juni 1951. Y. Hagen så flere flokker på Heglingen våren 1944.

Svartand (*Melanitta nigra*) opptrer av og til. Diverse eksemplarer såes i sørenden av Avsjøen 16. juni 1951.

Sjø-orre (*Melanitta fusca*) er nokså alminnelig. Flere par ble iaktatt i forskjellige myrpytter i juni 1951. Y. Hagen fant et reir med 8 egg ved Heglingen i 1945.

Liten fiskand (*Mergus serrator*). Følgende obs. ved Hans Nystuen: 2 individer skutt ved Harrtjønn i ca. 1933. 6—7 stykker oppholdt seg i Grisungvatna sommeren 193 og 2 ble skutt. Ett individ ble sett nord for Vålåsjøen sommeren 1950.

Storlom (*Colymbus arcticus*) har årvisst tilhold i Harrtjønnene og i Vålåsjøen—Avsjøen så vel som i Grisungvatna. 27. mai 1951 ble det funnet et knust (friskt) lomegg ved sørenden av Avsjøen; det lå da ennå en god del is på sjøen.

FOTO: EDVART K. BARTH

Fokstumyra er det sted i Norge hvor en kanskje har størst sjanse til å finne den vakre blåstrupen

Storspove (*Numenius arquata*). Et reir med 4 sterkt rugete egg ble funnet ved Harrtjønn 16. juni 1942. (S. Haftorn.)

Småspove (*Numenius phaeopus*). En enkelt fugl holdt til på myra i juni 1929 og 30. (Løvenskiold.) Et individ fløy over Harrtjønn 3. juni 1951.

Rugde (*Scolopax rusticola*). Årvisst rugdetrekk et par km nord for Vålåsjo st. (H. Nystuen.) Y. Hagen har i ny tid funnet to reir nær Hjerkinnsmyra.

Dobbeltbekkasin (*Capella media*) er visstnok praktisk talt forsvunnet fra selve Fokstumyra, hvor jernbanebyggingen ødelagte dens gamle spillplasser. Y. Hagen har i ny tid iakttatt enkeltindivider der et par ganger. Det skal imidlertid nevnes at det ennå fins iallfall én kjent spillplass på Dovre — i Kvitdalen nordøst for Hjerkinnsmyra. Ifølge Yngvar Hagen spilte ca. 10

fugler der i 1941 og 43. I 1949 observertes en fugl fly opp fra spillplassen midt på dagen 1. juli. I 1950 lettet et par fugler fra plassen 2.—3. juli uten at noe spill ble hørt (sannsynligvis var det for sent på året). Hagen har i ny tid påtruffet ett individ nord for Hjerkinnsmyra og ett sør for Hovdan som begge spilte i fullt dagslys.

Enkeltbekkasin (*Capella gallinago*) er meget alminnelig over hele myra. I 1951 klekket flere kull ca. 25. juni.

Svømmesneppe (*Phalaropus lobatus*). I 1930 så Løvenskiold fem par i nærheten av Kringluttjønn; de drev paring fra 6.—9. juni. I 1932 så han bare ett par og da ble et reir funnet nær Løken. I 1942 fant S. Haftorn tre reir nær Steintjønn, alle med nylagte egg 23.—24. juni. Den 29. juni 1946 observertes flere eksemplarer i

Kringluttjønn. I 1951 var det meget få svømmesnepper i trakten. Et reir ble funnet av Løvenskiold nord for Kringluttjønn. Av de 4 eggene ble 3 klekket 4. juli, mens det fjerde var ubefruktet (nærmere omtalt tidligere i teksten).

Temmincksneppe (*Calidris temminckii*) ble sett ved Kringluttjønn 23. juni 1929. (Løvenskiold.)

Fiskelite (*Actitis hypoleucos*) er ikke særlig alminnelig, men sees her og der ved vann og bekker. Observert et par ganger ved Harrtjønn i juni 1951.

Grønneben (*Tringa glareola*) er meget alminnelig i hele myrområdet. Et reir ved Harrtjønn klekket 26. juni 1951.

Rødstilk (*Tringa totanus*) er ikke alminnelig, men enkelte par ruger her og der i myra. Et reir nord for Avsjøen klekket ca. 2. juli 1951.

Glutsneppe (*Tringa nebularia*) ruger hist og her på tørre rabber rundt de store myrområdene.

Skogsneppe (*Tringa ochropus*). Er iaktatt noen få ganger, sannsynligvis under trekk. (Y. Hagen i brev.)

Sandlo (*Charadrius*). Et reir er i ny tid funnet ved Gautåseter 916 m o. h. (Y. Hagen i brev.)

Heilo (*Pluvialis apricaria*) har tilhold her og der omkring i snaufjellet. Ca. 1200 m o. h. opp mot Gråhø og mot lille Blåhø ble det funnet 2 reir i 1946; det ene klekket 24. juni, det andre 25. juni. I det ene fantes et dvergegg av vanlig fasong, men bare $31,8 \times 22,7$ mm; vekten var 6,5 gr. Ved vannprøve fløt det høyt som et klekkeferdig egg (råttent). Det var mørkebrunt med svarte flekker og inneholdt bare hvite. Samtidig lå det 3 nyklekte unger i reiret. En tidlig vårobservasjon av heilo på Dovre har P. B. Holaker fra snaufjellet mellom

Kongsvoll og Stroppelsjøen, hvor han hørte diverse individer sitte på snøbare rabber under en skitur 5. mai 1949 (11—1200 m o. h.).

Bolltit (*Eudromias morinellus*) finnes rugende i snaufjellet ca. 12—1500 m o. h. I 1946 fantes 3 reir ved Gråhø ig lille Blåhø; eggene klekket henholdsvis 23., 24.—25. og 25. juni. I et reir funnet av Løvenskiold på Gråhø 1951 klekket eggene 3. juli (omtalt tidligere).

Vibe (*Vanellus vanellus*) observert på Fokstumyra 30. juli 1934. (R. Søderberg.) 20. juli 1936 ble det funnet et par med ca. ukegamle unger på en myr nedenfor Hjerkin fjellstue 900 m o. h. (Y. Hagen.) Flere år mellom ca. 1930—40 har Hans Nystuen iaktatt opp til 4—5 stykker i følge på jordene ved Fokstua.

Tjeld (*Haematopus ostralegus*). Et individ holdt seg noen dager ved n. Harrtjønn omkring 10. juni 1950. (Martin Anfinsen.)

Trane (*Grus grus*). Omtalt tidligere i teksten. Her skal tilføyes noen data fra ankomsten om våren til Fokstumyra: 1949 ca. 15. april, 1950 den 15. april, 1951 den 19. april. (H. Nystuen.)

Fiskemåke (*Larus canus*). Sees ved Vålåsjøen—Avsjøen hver sommer enkeltvis eller i små flokker. Den 17. oktober 1951 ble et individ obs. der. (H. Nystuen.)

Sivhøne (*Gallinula chloropus*). I mars 1944 iakttok Hans Nystuen et individ som spaserte i jerbaneskråningen like ved Vålåsjø st. Den var så tam at den lot seg fange med hov hvorpå den ble sluppet igjen. Det hadde nettopp falt nysnø.

Vaktel (*Coturnix coturnix*). Yngvar Hagen hørte dens karakteristiske låt på innmarken ved Hjerkin fjellstue nesten en hel dag, visnok i juni 1948.

FOTO: EDVART K. BARTH

Grønnbenen kan en sjelden gang være svært tillitsfull overfor mennesker.

Storfugl (*Tetrao urogallus*). Ifølge Yngvar Hagen og Hans Nystuen var det atskillige kull i området Hjerkin—Vålåsjø i 1938 og i 1948. Flere år spiller tiuren i lia nord for Vålåsjø st. I Hjerkinholen er det årvisst leik. (Y. Hagen i brev.) Nystuen har sett en voksen tiur en sommer midt ute i Fokstumyra nordvest for jernbanestasjonen, og han kjenner til en observasjon av kull ved Lesjabekk (ca. 950 m o. h.).

Orrfugl (*Lyrurus tetrix*). Fins nokså alminnelig i hele området, og spill høres hver vår.

Lirype (*Lagopus lagopus*). Ruger i hele området så vel i rabbene i selve myra som i bjørkeliene og i snaujellet.

Fjellrype (*Lagopus mutus*). Ruger på de høyeste koller og rygger som omkranser området.

— Her er gitt en oversikt over tilsam-

men 114 observerte fuglearter i området Fokstua—Hjerkin.

Litteratur om Fokstumyra i ny tid.

Haftorn, Svein, 1944: Fuglenotiser fra Fokstumyra, Dovrefjell. «Naturen» nr. 1.

Hagen, Yngvar, 1941: Viba på Østlandet. «Naturen» nr. 11.

— — 1942: Myrhaukens forplantningsforhold på Dovre. *Nytt Mag. f. Nat.* bd. 83.

— — 1944: Toppanda funnet rugende på Dovre. «Naturen» nr. 11.

— — 1948: Fra norske undersøkelser over uglens og rovfuglens ernæring. «Sveriges Natur», årsb. 1948.

— — 1951: Spredte fugleiakttagelser fra Sørland til Troms. «Fauna» h. 1.

Løvnskiold, H. L., 1930: Bidrag til Fokstuens fauna 1929 og 1930. *Norsk Ornit. Tidsskr.* nr. 11—12.

— — 1931: Fugleliv i Fokstumyren. *N. J. og F. F. tidsskr.* h. 10.

— — 1932: Fokstumyren. Gyldendals forlag, Oslo.

— — 1947: Håndbok over Norges fugler. Gyldendals forlag, Oslo.

Söderberg, Rudolf, 1934: Fuglene våre. (Norsk utg. ved P. Løyning.) Cappelen forlag, Oslo.

Valeur, Peter, 1947: Knekkanden funnet rugende på Fokstumyra. «Naturen» nr. 10.

NATURFREDNING I TELEMARK

Av Ingrid Leerstang

Når vi går omkring i våre muséer og samlinger som viser bygdekulturen fra en svunnen tid, undrer oss og gjør våre refleksjoner, er det gjerne en ting vi glemmer å spørre om. Hvordan var naturen i de omgivelser som skapte disse boliger og bruksgjenstander, hva var det for naturens vesen som inspirerte til disse linjer i arkitekturen og til disse farger i kunsten.

Fylkesmuséet for Telemark og Grenland og øvrige samlinger i distriktet rommer en mengde gjenstander som avspeiler fortidens kultur i bygdene. Hver ting er katalogisert, beskrevet og åpen til beskuelse for alle som ønsker å studere den, — og trygt forvart så vidt det står i menneskelig makt.

Når det gjelder minner fra naturen i det samme distrikt er samlingene mere sparsomme. Det er vernet om en del spredte forekomster, mest trær, enkeltstående og i mindre grupper som har sin spesielle interesse, bare ett sted er et sammenhengende skogstykke fredet med all vegetasjon, samt et mindre areal som er fredet på grunn av forekomster av et par sjeldne plantearter. Men noe større område som kunne vise den opprinnelige skogsnatur, slik vi møter den i Herman August Cappelens kjente bilder fra Telemark, ikke bare for trærnes vedkommende, men for skogens hele samfunn av stort og smått, et slikt område ligger fremdeles og venter på sin fredningsbeslutning.

Fylket, med selve Telemark, som strekker seg helt opp mot Hardangervidda og distriktene lenger ute med de historiske,

men mindre kjente navn Grenland og Vestmar, er fra naturens hånd meget avvekslende. Men felles for alle bygder er at de eier skog, moer, lier, åser og heier, alt etter landskapets skiftende formasjoner, og nesten overalt knyttet intimt sammen med gården og den oppdyrkede mark. På dette vis har skogen til alle tider vært en viktig faktor for menneskene som har bodd her. Skogen var med i det daglige liv, og den har hatt en langt videre betydning enn den å gi materiale til alle slags bruksting på gården, den har vært en mektig kilde til inspirasjon som vi finner igjen i stemningen fra eventyrene, i formen og fargene i bygdekunsten, i rytmen og melodien i folkevisene.

Men det kom tider da skogen fikk helt annerledes betydning. Den materielle side trådte i forgrunnen og det ble drift, først ved kysten og vassdragene der sagene lå, etter hvert falt stammene i tur og orden også lenger innover. Og nå ble øksen stadig svinget, mer og mindre fiottig etter hvert om konjunktorene steg og sank.

Men det var trær man fra gammel tid aldri rørte med øksen, — som man betraktet med ærefrykt og bøyde seg for i ærbødighet. Det var de hellige trær, enten de tilhørte offerlunden hvor man blotet til gudenes ære, eller det var tuntreet, opprinnelig plantet på det stedet ættens stamfar, han som hadde ryddet gården, lå hauglagt, men som fremdeles holdt et våkent øye med gårdens trivsel. Haugebonden og treet, deres vesen ble ett, krenket man treet, hadde haugebonden sin måte å

hevne seg på. Langt opp gjennom århundrene var det visse seremonier knyttet til disse trærne, hver høytidskveld ble det båret ut til haugebonden det beste av hva huset formådde. Senere ble også enkelte andre trær som vokste på gårdens tun satt i forbindelse med haugebonden og omfattet med samme ærbødighet.

Det har utvilsomt omkring i landet vært mange hellige trær som til dels har oppnådd meget høy alder fordi ingen våget eller ønsket å felle dem. I Telemark er fredet noen få trær av denne art, enkelte av så mektige dimensjoner at de også i estetisk hensende er noe utenom det vanlige.

I Heddal treffer vi på ett av dem, en eik på gården Tveitan nordre, ikke langt fra bebyggelsen her. O. H. Holta som har skrevet bygdeboken for Heddal fra 1926, forteller at hans mor som ung jente var med og trakterte treet med julegrøt da hun en gang var på besøk hos sin slektning Aslaug Sveinungsdotter som den gang var gammel enke. Men dette måtte skje i stillhet, uten at tjenestefolkene fikk nyss om det, så det var nok da på slutten med haugebondens århundregamle regime over nordre Tveitan.

Til Tveitaneika knytter seg imidlertid en annen legende, et bygdesagn som gjennom litteraturen er blitt alment kjent, nemlig historien om den vakre Helga som ble bergtatt. Det heter egentlig i sagnet at spillemannen sto under «den blømande heggen» i hagen, mens noen sier at det var under greinene på Tveitaneika han lot sine underfulle toner høre. Det er ikke lenger fra søndre Tveitan, der Helga bodde, og til eika på Nord-Tveitanjordet enn at det kunne la seg høre. Helga, som hadde gått på buret for å legge seg om kvelden, blir

fjetret av det vidunderlige felespillet og tar til å gå ned trappen og bort til gutten. Han begynner å gå foran da han ser hun kommer, videre og videre, mens han hele tiden spiller. Helga følger viljeløst med, over myrer, gjennom skog og til slutt inn gjennom porten i berget som så lukker seg.

Men faren har også hørt det underlige felespillet, følger etter datteren og når henne igjen nettopp som porten i berget slår igjen. Han skynder seg etter hjelp, får låne kirkeklokkene, og nå tar de til å ringe og ringe inntil porten åpner seg og Helga, «kvit i andletet», kommer ut og begir seg på hjemvei.

Da brister klokketauet akkurat idet hun skal gå over dørstokken hjemme, og hun må tilbake til berget.

Hvor gammel Tveitaneika virkelig er, er ikke godt å si, det har vært hevdet at den i likhet med flere andre eiker her i landet skulle skrive seg fra vikingtiden; men vitenskapen sier at de neppe har en så høy alder. Imidlertid vil vi gjerne tro at den er gammel nok til selv å kunne fortelle tragedien om Helga, datter av den rike og mektige mannen på Tveitan, og «den finaste gjenta i Heddal».

Nå er eika tydelig merket av alderdommen, stormen brøt av en stor grein i fjor. Den måler over seks meter om stammen og er viden kjent.

På Vestgarden i Sauherad står en selje som er plantet for over hundre år siden. Den har kløvd seg et stykke fra bakken i to stammer som hver er over tre meter i omfang. Når en betenker at seljen er en tresort en oftest møter i buskform, er storleiken ganske imponerende.

Høyt oppe Aust-Telemark finner vi noe av fylkets gildeste furuskog med et fredet bestand som dekker en flate på 665 kvm

ved riksveien i Moen statsskog i Tinn. I 1920, det år fredningsbeslutningen ble vedtatt, sto det her 55 trær med en samlet kubikkmasse, uten bark, på over 51 m³ og med trehøyder fra 20 til 30 m. De største trærne har i brysthøyde et tverrmål på 50—60 cm og en stammemasse på 2—2,5 m³. Alderen begynner imidlertid nå å gjøre seg gjeldende, fire trær er gått ut, og det er et spørsmål hvor lenge de øvrige trær i sin høye alder kan tåle den forholdsvis store tetthet der de står.

Kommer vi over i Vest-Telemark finner vi på Slettemeås i Kviteseid en gran, fredet for sin eiendommelige greinsetning, en såkalt søylegran som for øvrig er meget gammel.

I Seljord støter vi igjen på en av de største og eldste eiker i landet. Den vokser på den avsidesliggende gården Øverland mellom Seljordsvatnet og Flåvatn, 330 m o. h., i utkanten av jordene her. Den måler sine åtte meter i omfang, er hul og skal kunne gi plass for 10—12 mann. En del av toppen ble knekket under en storm i 1874. Det fortelles at den ble kjørt bort i seksten vendinger.

På gården Bjørge er fredet tre vakre trær med de lyriske navn «Fuglefuoro», «Tusseaskjen» og «Lauvnesbruri», det siste en usedvanlig vakker bjørk. Bjørge er fra gammel tid kjent for å ha eid trær som det har stått respekt av fordi de sto i nær forbindelse med tussene og vettene. Akkurat som overfor haugebonden gjaldt det å bevare et godt forhold til disse usynlige vesener, og framfor alt holde gode miner til et undertiden slett spill. Men ikke alle kunne det. Kona på Bjørge kom en gang i en alvorlig konflikt med vettene, og det endte med at ulykkene, den ene etter den andre, til slutt veltet over henne.

En hel rekke beretninger om lignende hendelser er kjent fra bygda, og viser hvor viktig rolle disse trærne spilte i menneskenes liv.

Noe lenger oppe i Vest-Telemark, i Fyresdal, finner man, — ganske betegnende med henblikk på bygdas navn, en del stolte furutrær som er fredet. På grensen med Scetesdal, ved Øisetvatn omkring 700 m o. h. er det en praktfull natur som har fått ligge uberørt av menneskehender. Skogen har vokst seg frodig og tett, de største og sterkeste trær har fått folde seg fritt ut på bekostning av de små og svake, og er blitt stående i århundrer, inntil det endelig var deres tur til å bukke under. I disse omgivelser vokser to furutrær av veldige dimensjoner. Den mest navngjtnne står i utkanten av den gamle fjellgåren Kallstøvik, nå bare nyttet som seter. Som ventelig kan være er det ikke høyden som imponerer, men treets veldige tykkelse, i mannehøyde måler det nemlig over fem meter om stammen. Den andre furua, Liestøylfuru, er ikke fullt så tykk men er noe høyere. I traktene her står også i utkanten av en gammel setervoll, Åsi, noen enestående store og vakre graner hvorav to er fredet. De øvrige furuer finner en nede i bygda på prestegårdens grunn i to grupper, i alt 48 trær, den ene ved hovedveien ved Fyresdal museum, den andre i Øieskogen.

På gården Aarak nordre i Treungen, Nissedal står en veldig eik med syv—åtte meter om stammen, nå gammel og skrøpelig, mulig også at den snart er mett av dager, en stor grein er blåst av i den senere tid. Her er igjen ganske tydelig et hellig tre som har vært omfattet med respekt og ærbødighet av gårdens beboere. Gamle folk i Treungen kan da også fortelle at det ifølge tradisjonen ble traktert hver julaften.

Men en gang hendte det Aarakmannen noe nifst. En dag han kom kjørende med et lass framom eika bråstanset hesten, og han fikk ikke vognen av flekken.

«Eg meiner faen sit i lasset, eg!» skrek mannen.

Ikke før hadde han sagt det, før han hørte en stygg latter inne i lasset, og nå hørte han at noe klasket og sprang ned fra vognen og inn i den hule eika. Og da skjønnte mannen hvem han hadde kjørt på.

I Drangedal, skogbygda framfor noen annen i Telemark fylke, finner vi det fredede urskogområde samt en del enkelttrær av usedvanlige dimensjoner. Skogområdet, Skultervannsåsen, ligger mellom Sannes og Henseid statsskog, i nærheten av Tokevannet, omkring 20 km nord for Kragerø. Det utgjør ca. 100 mål og består av en tørr furuås som i sør hever seg temmelig bratt opp fra Skultervannet og en li ned mot Skultervannsbekken i øst. Skogstykket er en gave til Østlandske Kredsförening fra forstkandidat Otto Lund som fant at det i botanisk henseende var meget interessant. Vegetasjonen er rik, her vokser kuldskjære løvtrær, soltilbedende busker og planter, og her finnes skyggetålende trær og urter. Skogen på stykket er stort sett som på de tilgrensende arealer, og området er for så vidt et typisk utsnitt av den lokale skogsnatur, men til dels med større tredimensjoner, her er således en del stor eik, likeledes barlind.

Skultervannsåsen ligger avsides og meget tungvint til og har av den grunn fått være i fred for menneskenes inngrep. Fredningsbeslutningen av 1916 gjelder bare skogen og den øvrige vegetasjon, dyrelivet er ikke innbefattet heri. Likevel utfolder beveren trygt sin virksomhet i Skulter-

En av de fredede kjempefuruer i Lensegravskogen i Drangedal. Den måler omkr. 8 km, men er likevel ikke den største. Bildet er tatt av fylkesskogmester J. Midtun under Telemark Skogselskaps utferd ved drsmøtet 1949.

vannet og elgen holder meget til i traktene omkring.

Men Drangedal eier andre minner fra svunne tiders veldige skoger, trær som nå trer fram som kjemper og lar en ane hvordan naturen her en gang har vært. På Lensegrav gårds eiendom som eies av Kammerfoss Bruk, Vadfoss, er det fredet en eik, en gran og åtte furutrær. Eika står ved Skartveit og måler 13—15 m³. Den er i forholdhvis god stand, selv om en nok må regne med at den innvendig er

hul på gamle eikers vis. Men antagelig vil den kunne holde seg i hundrer av år ennå.

Granen står også ved Skartveit, bare noen hundre meter fra eika. Den måler omkring 5 m³, er over 30 m høy og er i fin form.

Av de åtte fredede furutrær holder de fleste en stammemasse på 7—8 m³. Aller størst er en som står i Fjellbuliene ned mot Litlcælvén, et enestående praktfullt tre som anslåes til 12—13 m³. Men mest interessant er likevel de tre «Søsterfuruene» på Knekheiflaten. De danner en nesten rettvinklet trekant, idet avstanden mellom dem er henholdsvis 2,5, 2,5 og 3 m. Disse måler 7—8 m³ hver. Det er således en veldig kubikkmasse som er samlet på dette lille område, og de tre kjemper, alle friske og fine, er et storslått syn. De øvrige finner vi ved Bærås, Skartveit og i nedre delen av Skartveitlien.

I Jørgen Lensegrafs skog står en fredet furu «Donketofuruén» som også har imponerende storleik. Den har ikke vanlige furuers form, men er kløftet et stykke opp på stammen som i brysthøyde måler over fem meter i omfang.

Til slutt vokser en fredet eik på Solumsetra i Solbergskogen. Tre mann må til for å favne denne eika.

På gården Barland i Sannidal er funnet en varietet av den alminnelige sisselrot, *Polypodium vulgare*, var. *phegopteroides*

Neum. som er fredet. Denne føres imidlertid ikke lenger opp som egen varietet i floraene.¹⁾

Om den gamle eika som vokser på gården Veholt i Solum finnes i dag ingen overlevering fra gammel tid. Men her er det igjen klart at man har for seg et av de trær som i gammel tid er blitt dyrket. Det har vært hevdet at en enda eldre kultus muligens skulle være knyttet til Veholt, hvis navn man har forbundet med ordet veum, helligdom. I så fall må andre trær ha dannet midtpunktet i dyrkelsen. Hvor mange århundrer den fredede eika sender sin rot tilbake i tiden kan neppe fastslåes, men når en betrakter den veldige stamme med et omfang på over åtte meter, må en tro at det er ikke så få. Heller ikke er det godt å spå hvor lenge den ennå vil grønnes, den mistet en stor del av sin praktfulle krone under en voldsom nordveststorm siste høst. I 1880-årene ble den engang rammet av lynnedslag.

I Eidanger, på hovedveien mellom Porsgrunn og Brevik, der denne passerer prestegården, flankeres veien i noen hundre meters lengde av en bjørkeallé, helt utmotivert plasert i landskapet. Denne alléen er i seg selv en pryde, men det som imidlertid gjør den bemerkelsesverdig er at det langs dens ene side, vestsiden, står en del mektige eiker på rad, slik at det her dannes en dobbeltrekke med trær som gir hele

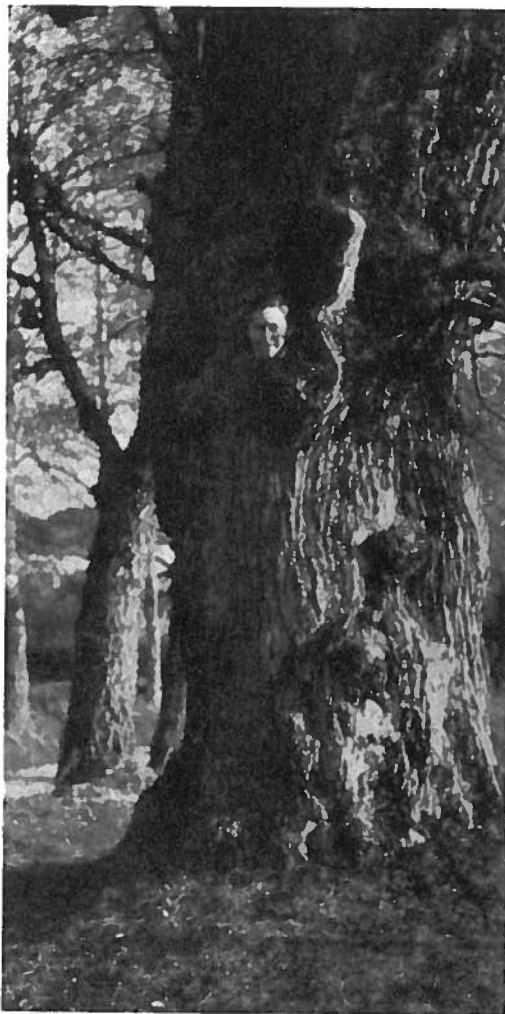
¹⁾ Etter anmodning av Landsforbundet har bestyreren av Universitetets Botaniske Museum, professor dr. Rolf Nordhagen, avgitt følgende uttalelse:

«I anledning Deres forespørsel om *Polypodium vulgare* var. *phegopteroides* Neum., så har jeg undersøkt saken. Bregnen er beskrevet av den svenske botaniker Neuman i *Botaniska Notiser* for 1911. Den ser merkelig ut, og er aldri funnet andre steder så vidt jeg vet. Den synes å ha dårlig sporedannelse.

Da alle former av sisselrot (*Polypod. vulgare*) i de seneste år har fått stor interesse gjennom den kvinnelige professor miss Irene Mantons undersøkelser — hun har vist at det fins flere typer med ulike kromosomtall — bør fredningen *ikke* oppheves. Jeg vil ved leilighet se å få tak i et levende eks. fra Barland og få mag. fru Knaben til å studere dens cytologi og kromosomtall. Den kan tenkes å være meget interessant.»

alléen et eiendommelig preg. Eikene er tydelig merket av elde, stammene er hule og greinverket er sterkt redusert av tidens tann, likevel er det over deres stammer og kroner en betagende skjønnhet. Det står nå seks stykker igjen med noe uregelmessig avstand, alle fredet, men det er merker etter flere som har holdt følge opp gjennom århundrene, og det ligger nær å spørre om disse eiker er satt der av menneskehender. En tradisjon vet å fortelle at de skal være plantet som greneskille mellom to søstres eiendommer. Hovedveien med bjørkealléen og eikene, «Prestealléen», løper over prestegården Adelheims grunn, men har ingen tilknytning til bebyggelsen her. En tanke kan det vel være at eiketrærne har stått i forbindelse med den gamle prestegården Moa, hvis spor nå er utslettet. Stiftsprost A. Schøning, som var en ivrig gransker av bygdas 800 år gamle kirkes historie, mente imidlertid at de var rester etter viltvoksende eik. Det er nemlig funnet spor herav vest for veien hvor det nå er oppdyrket mark. Trærnes gjennomsnittsomfang i brysthøyde er i dag noe over fem meter.

I Eidanger er det også vi finner området som er fredet fordi det her forekommer to sjeldne plantearter, fruesko, *Cypripedium calceolus* L. og flueblomst, *Ophrys muscifera* Huds. Jordbunnen i distriktet tilhører den kambrisk-siluriske formasjon med kalkstein og lerskifer hvis flora for øvrig også er meget interessant. Det fredede område ligger ved gården Versvik og er omtent 10 da. stort. Det er skjenket av Norsk Hydro i 1928. De to orkideer, som er meget sjeldne også i det øvrige Norden, har ved siden av andre orkideer gjennom en årrekke beskjeftiget botanikere verden over på grunn av problemet med deres used-

En av de gamle eiker i Prestealléen i Eidanger. I bakgrunnen en del av bjørkene som egentlig danner alléen.

vanlige bestøvningsfunksjon, som først i de senere år anses for å være løst.

Ikke langt fra Versvik, på en bratt skråning ned mot Gunneklevfjorden, en arm av Frier, vokser en fredet asalart, *Sorbus subpinnata*, som er en av våre få endemiske plantearter, det vil si arter som ikke vokser utenom vårt land, og også her er overmåte sjelden. Botanikeren M. N. Blytt

oppdaget den alt i 1838, men oppfattet den dengang som identisk med en i Sverige viltvoksende asalart.

I en bratt bakke like ved innkjørselen til Brevik vokser to mektige kastanjer som stammer fra den tid smakkehandelen (av smakke, utenlandsk fartøy) florerte frodig i den lille trelastby. Trærne sto før vei-reguleringen inne i hagen til den nåværende tollbu, opprinnelig oppført som bolig for en framstående borger, Niels Larsen Leerstang, som døde 1773. Han var også kjent som en dyktig hagedyrker, og det er sannsynlig at det er han som har plantet dem. De må ha dannet en vakker bakgrunn for den pompøse bygning ut mot havnen, nå er de skilt herfra ved veiens tunge, grå anlegg, og de to kjemper brer sine mektige kroner ut i et helt nytt miljø.

Veien gjennom naturen, som før føyde seg så villig etter landskapets skiftende form, krever i vår tid praktisk talt en stadig bredere plass. Naturen har ofte måttet ofre partier av høy estetisk verdi, noe som dessverre har ført til friksjoner mellom naturvenner og veivesenets folk.

Her i fylket har man heller ikke vært fri for disse friksjoner. I Eidanger har de vakre bjørker i Prestealléen nettopp fått sin dødsdom. I Fyresdal er man engstelig for de gamle natur- og kulturverdier i Øieskogen.

Det er å håpe at landskapets skjønnhetsverdi for framtiden må bli en faktor man for alvor regner med når det gjelder utviklingen av de forskjellige forbindelseslinjer gjennom naturen. Men må det ofres fra naturens side, bør vi hevde det samme syn som ordføreren i Eidanger herredstyre under debatten om alléens skjebne:

Plant nye trær langs den nye veien, om noen år har man igjen en vakker allé.

I dette fylke har man ofte måttet ofre partier av høy estetisk verdi til fordel for de forskjellige forbindelseslinjer gjennom naturen, og den siste menneskealders rivende utvikling av industrien har på sine steder forandret naturen totalt. I tettbygde strøk står også dyrelivet i fare for å miste sitt opprinnelige preg og til slutt forsvinne helt. I den før omtalte Gunneklevfjorden i Eidanger, har det fra gammel tid vært et yrende fugleliv, mest av ender. Denne lille sirkelrunde fjorden, nærmest som en innsjø å se til, er i dag omgitt av en tettbebyggelse skapt av Norsk Hydros veldige fabrikker på Herøya. Nå har imidlertid naturvenner på stedet fått vernet fuglene i denne lille øase av idyllisk natur.

I øvre delen av Heddalsvatnet har man også funnet det nødvendig å frede villendene og de andre fuglearter som holder til ved utløpet fra Tinnelven. Byen Notodden har siden århundreskiftet vokset opp i nærheten her, men fuglene lar seg ikke skremme om det blir litt folksomt, når det bare ikke blir løsnet skudd mot dem.

Men det interessanteste og mest omfattende område for fuglefredningen i fylket har vi utvilsomt omkring Rørsesjø i Gjerpen, noen få kilometer øst for Skien hvor det er en mengde fuglearter representert. Her finnes alle sorter ender, fasaner, viber og bækkasiner for å nevne noen enkelte, et storartet naturens syn midt inne i en flatbygd med den mest intensive jordkultur. Det var Telemark Jæger- og Fiskerforening som tok initiativet til å få vernet om denne enestående fuglebestand og som i begynnelsen av 1930-årene fikk hele 90 grunneiere med på å privatfrede fuglelivet på sine eiendommer hvor disse grenset til innsjøen. I 1950 fikk foreningen utvirket

at fredningen ble gjort lovbestemt og samtidig mer effektiv ved at området ble betydelig utvidet. I vest er grensen nå forlenget til Falkumelven ved Skien som også er et fast oppholdssted for fugler.

Av fredede naturforekomster i Telemark fylke er enkelte nå utslettet ifølge naturens egen lov. Den bekjente store lønnen på Triset i Lårdal blåste overende under et uvær i 1923. Dette praktfulle treet er omtalt og avbildet i professor Schübelers store verk *Viridarium Norvegicum*. I Mo er to slangegraner tørket inn. En stor og vakker bjørk ved seljord Handelslag er også borte, og «Faders Birk», som er så kjærlig omtalt i boken «Et lykkelig Hjem» av E. Bodenhof, den er heller ikke mer.

Disse kjennsgjeringer minner oss om betydningen av å eie frede områder hvor verdien er varig. Riktignok er alt liv også

her underlagt forgjengelighetens lov, men det vil alltid erstattes av nytt, som bevarer områdets opprinnelige karakter, — frø spirer, dyreunger fødes, fugleegg ruges ut. I Lisleherad ligger et felt med typisk lavlandsskog som til nå har fått skjøtte seg selv, et lite utsnitt av eventyrets forlokkende naturmiljø, kanskje det mest stor-slåtte i hele landet. Det var i høy grad ønskelig å få beholde dette området uforandret for all framtid, som en realistisk bakgrunn for Telemarkens rike folkediktning og bygdekultur.

Og enda en ting mens det er tid. Det ble skutt en bjørn i en av de øvre bygder for et par år siden. Måtte det bli den siste! — Men da må også denne lille stammen som ennå eksisterer her oppe bli vernet ved lovens kraft.

NATURPARKER I NOEN ANDRE LAND

Av Thv. Kierulf

I alle kulturland blir man nå mer og mer oppmerksomme på at det er ikke bare om å gjøre å omsette alle naturens herligheter i penger.

Jo mer et lands natur er blitt preget av menneskenes virksomhet, desto mer er det om å gjøre og desto mer haster det å få bevart i sin opprinnelige uberørte tilstand de rester som ennå måtte være tilbake av jomfruelig eller iallfall noenlunde uberørt natur.

Jeg skal nevne noen eksempler.

I *Danmark* er det siden Det danske Hedeselskab ble stiftet i 1866 ved dets

virksomhet utført et stort og meget anerkjennelsesverdig arbeid for å nyttiggjøre for landet de tidligere praktisk talt uproduktive jyske heder.

I løpet av de snart 85 år siden arbeidet begynte, er det dyrket opp så meget og tilplantet med skog så store arealer at man nå har funnet å måtte frede endel av de forholdsvis små arealene som ennå er igjen av uberørt hede.

Hedene står nemlig for danskene som noe typisk dansk, som det ville være en aldri tilgivelig synd helt å forvandle til det mer trivielle jordbruk eller skog.

I *Storbritannia* skulle man tro at det ikke kunne finnes uberørt natur. Allikevel er det i de senere år utført et intenst og fruktbringende arbeid for å bevare endel større partier, som bare i liten grad er blitt berørt av den moderne sivilisasjon med dens bilveier, jernbaner, industri og hva det kan være.

I alt er det til i dag opprettet 7 såkalte National forest parks.

Selv om det i flere av disse er bebodde grender med gårder og dyrkede arealer — og kanskje også drives endel håndverk — de folkene som bor der må jo ha noe å leve av — så skal alt her forbli i den primitive tilstand som de nå befinner seg i.

Til gjengjeld får befolkningen visse lettelser og fordeler som kompensasjon for hva de må gi avkall på av moderne såkalte «goder».

I noen av disse National Parks er det ikke så lite høyfjell, men også skog, bekker, elver og gressganger — pastures.

Bilkjøring er forbudt, man må enten bruke hest — eller sine egne apostel-hesten — når en skal se seg om i disse reservater.

I *Sverige* er det særlig i det nordlige avsatt til dels svære arealer til nasjonalparker for å bevare den uberørte natur: Det er fjell, skog, myr og sjø.

Jeg tror det vil interessere leserne å få noen opplysninger iallfall om størrelsen av noen av disse, for det er imponerende hva svenskene har fått fredet.

Myndighetene der må ha en ganske annen positiv innstilling til dette spørsmålet enn i vårt land, og en levende forståelse av hva det betyr for et land å bevare for etterlekten karakteristiske, eiendommelige og for vitenskapen betydningsfulle områder.

Selv om *Sverige* ikke er så lite større enn *Norge* og selv om nok meget av de svenske nasjonalparkene består av høyfjell og myrlendte strøk, så virker det allikevel nesten eventyrlig på oss.

Jeg skal nevne de 5 største nasjonalparkene:

1. Rett i nordvest for Sulitjelma ligger det største, nemlig *Sarek*-området. Arealet er veldig — hele 1 900 km² eller 1,9 mill. mål — det vil si at det er nesten så stort som halve *Østfold* fylke.

2. Det nest største — på 1,5 mill. mål — kalles *Stora Sjöfaldet*, det ligger ikke langt fra *Sarek*, litt i nordlig retning.

3. *Muddus*-området er 500 000 mål, det ligger lenger i sydvest, nord for *Store Luleelv*, men litt sør for *Gällivare*.

4. *Peljekaise*-området ligger i *Arjeplog* socken noe lenger nord — og rett øst for *Junkerdalen* øverst i *Saltdalen*. — Denne nasjonalparken er på 146 000 mål, altså bare litt mindre enn det område som nå er foreslått fredet oppe i *Pasvik*.

5. Den minste av disse 5 store nasjonalparkene ligger i nærheten av *Abisko* ved *Torne-träsk*, altså i nærheten av jernbanen over til *Narvik*. *Abisko*-feltet er ca. 50 000 mål.

Disse svære nasjonalparkene, som til sammen har et areal praktisk talt som hele *Østfold* med sine 4 180 km² ligger altså langt nord, de er til dels vanskelig tilgjengelige og med en vill fjellnatur. — I *Sverige* har man øyensynlig ikke funnet at dette skulle være noe *aber* eller en hindring for en fredning — kanskje tvert imot.

*

Det er ikke bare en romantisk idé som derved er virkeliggjort, det har også sin store vitenskapelige og derved også sin praktiske betydning.

Svære arealer er på denne måten reddet, må en vel kunne si, fra menneskenes inn-
grep — fra menneskenes kanskje natu-
rlige trang til å utnytte alt, til å gjøre alt
om i penger: Elver reguleres, vann dem-
mes opp, myrer grøftes og dyrkes, skogene
pleies og reguleres og blir gjenstand for
planmessig drift.

Det opprinnelige og rike dyreliv preges
stadig mer og i en uheldig grad av menne-
skenes virksomhet — mange arter blir
borte, for de må ha fred for å trives — og
antallet blir mindre, det blir ensomt og
tomt i skog og mark.

Jeg vil be om, at man ikke misforstår
meg derhen, at jeg ønsker at et lands
naturherligheter ikke skal utnyttes.

Selvfølgelig må man i størst mulig grad
både temme fossene for å utnytte deres
kraft — dyrke jorden for å få mest mulig
jordbruksprodukter, pleie og nytte sko-
gene så man kan få mest mulig å ekspor-
tere osv.

Men et land må aldri gå så opp i brød-
nid — i det hverdagslige strev og mas —
og heller ikke er vårt land så fattig, at det
ikke har råd til å beholde noe av sitt om-
råde som Vår Herre har skapt det — kan
jeg vel ha lov til å si.

Jeg vil også nevne *Finland*.

Også her er man på dette område kom-
met lenger enn vi her i Norge.

Før krigen hadde Finland 10 større
nasjonalparker. 6 av disse gikk tapt ved
fredslutningen.

Senere er det utarbeidet og fremlagt en
stor plan som går ut på at det skal avset-
tes som nasjonalparker i alt 19 nye større
områder. De ligger spredt — fra det syd-
ligste helt ut mot skjærgården — til lengst
i nord.

Selv finnene, som har å utrede sine svære
erstatninger til Russland, har altså funnet
det riktig av hensyn til folket, til kom-
mende slekter — å bevare uberørte strek-
ninger av skog og myr og sjø — med dets
plante- og dyreliv.

*

Hvorledes står så naturfredningssaken
i vårt eget kjære Norge? Hva har vi gjort?

Jeg må dessverre skuffe med å si, at det
er heller lite — nærmest bagatellmessig.

Bortsett fra de enkeltvis fredede store
eiketrær, bjerker og andre trær med en
eiendommelig vekst eller en litt usedvanlig
størrelse — som det kan ha sin interesse å
bevare, og som vil være verdifulle innslag
i vår kultiverte natur — så viser en for-
tegnelse over fredede arealer, at vi bare
har noen ganske få som er så pass store
at det monner litt, men i forhold til de
finske og svenske arealene er de nesten
mikroskopiske.

I *Finnmark* skal være fredet 250 mål
aspeskog, Jotka i Alta, og en like stor furu-
skog, Goskama, også i Alta. Hvorledes
det er gått med disse under okkupasjonen
kjenner jeg ikke til, men jeg frykter det
verste.

Så er det ved Vaggetem i Pasvik fredet
ca. 2 000 mål ungskog av furu. Det er
visstnok det største fredede område —
iallfall med skogvekst — vi har i landet.

2 000 mål — det høres jo ganske bra
ut — men vær så vennlig å sammenlign
det med iallfall det minste av de 5 store
svenske — det ved Abisko på 50 000 mål
— for ikke å snakke om de andre på 1,9
millioner, 1,5 millioner og ½ million mål!

Dessverre har tyskerne herjet ikke så lite
i dette Vaggetem-området, som, etter hva
jeg har hørt — iallfall ikke nå skal være
av noen *særlig* stor interesse hverken fra

zoologisk eller botanisk synspunkt. Men — det er da fredet, og ennå er det forhåpentlig igjen virkelige urskogpartier i det.

I *Troms* finnes ingen fredede områder, men der er strøk — både større og mindre — som *burde* bevares urørte.

I *Nordland* fylke er fredet 246 mål på Røsvassholmen i Røssvatnet; av dette er 156 mål skog, resten fjell og vann.

I *Nord-Trøndelag* skal være fredet en liten urskog på 35 mål i Namdalseid — og et større — 860 mål i Kjesbu statsskog i Ogdal.

Sønna fjells er oppgitt en naturpark på 100 mål på Stubberud i Bærum, — så har vi Karlshaugen ved Ørfiske i Nittedal — i nærheten av Greveveien som går fra Maridalen over til Hakadals Verk.

Det er også fredet noen mindre — nærmest ubetydelige områder i Telemark, i Aust-Agder, i Hedmark og Opland. I Opland bør kanskje særlig nevnes Fokstumyren.

Som man vil forstå er det nok gjort *litt* for å bevare noe av de små restene vi fremdeles har av jomfruelige og interessante strekninger — av urørt skognatur, men ennå savner vi en virkelig nasjonalpark av anstendig størrelse.

Heldigvis er vi i den situasjon at vi ennå har sjansen — vi har til og med flere.

Og her kommer jeg til det utstrakte urskogsområde der nord i Øst-Finnmark.

Da forfatteren Carl Schøyen i 1936 fremsatte sitt forslag — altså for 14 år siden — om å frede en større strekning der nord, var det visstnok særlig av hensyn til det enestående fugleliv — dels i vann og tjern og dels i visse strøk av selve Pasvikelven — et fugleliv så rikt — både i antall og i arter, til dels meget sjeldne

arter — at det muligens savner sitt sidestykke i Skandinavien.

I en skrivelse om denne saken sier han bl. a. at «her er meget sjeldne betingelser for å få samlet alt det vi eier av arktisk dyre- og fugleliv.»

Et annet sted i samme brev skriver han om «de mange små tjern sør for Gaukvann, hvor en rekke sjeldne fuglearter hadde deres eneste hekkeplass i vårt land.» — Schøyen skriver *hadde*, fordi tyskerne herjet også blant dyrelivet der nord, de skjøt alt hva de kom over — og det gikk selvsagt ut over svaner — gjess — ender — snepper — og alt annet også, bare det kunne gå eller fly og ikke var alt for smått.

Ved siden av sjansen til å få bevart for Norge dette rike dyrelivet, så Schøyen selvsagt også den enestående mulighet det var her til å få en virkelig nasjonalpark av dimensjoner.

Jeg har ikke selv hatt anledning til å se Schøyens fredningsforslag, så jeg kjenner ikke i detalj hvor han har foreslått å trekke grensene, men det er så vidt jeg vet den søndre og vestlige delen av Øvre Pasvik — med Pasvikelven som grense mot øst — og Finland i sør og vest — et samlet område på noe over 1½ kvadratmil — eller omtrent 160 000 mål.

I forhold til de skogarealer vi er vant til å snakke om — her sønna fjells iallfall — høres jo dette meget ut, men *den* gang, i 1936 — lå hele dette område slik til, at det ikke kunne utnyttes, det lot seg ikke gjøre praktisk å drive frem tømmer derfra.

Og så må man heller ikke tro, at alle disse 160 kvadratkilometerne er hva vi kan karakterisere som skog.

For det første skal ca. 10 % av arealet være vann, småtjern og elver, en meget

stor del, ca. 50 000 mål er myr, ca. 20 000 mål er hva vi skogsfolk kaller impediment, dvs. arealer som er helt uproduktive, ca. 10 000 mål er glissen verdiløs krattskog av fjellbjerk — kanskje hist og her isprengt en og annen furu.

Arealet av egentlig furuskog er ca. 82 000 mål. Og mesteparten av dette er meget glissen — selv om det nok er strekninger med noenlunde bra tetthet.

Foruten at skogen gjennomgående er meget glissen, vokser trærne naturlig nok svært smått — både fordi Pasvik ligger så langt mot nord — og fordi skogsmarken er skrinn. Tilveksten, altså økningen i kubikkmasse fra år til år — er derfor meget liten pr. mål, ja for det meste så liten er den, at når et tre tørker og faller overende, så ekvivalerer dette tilveksten kanskje over 10 mål. Tørre hensyknende trær er det naturlig nok av — som det alltid vil være i en urskog.

Følgen av dette blir at over store strekninger er det ingen økning av trekapitalen. Denne glisne skogen er altså i en slags likevektstilstand. Netto-økningen i kubikkmasse er lik 0.

Skulle vi på grunnlag av dette regne oss til det vi kaler skogens *driftsverdi* — hvilket vil si den kapitaliserte netto-inntekt skogen vil gi ved årvis drift, ville vi få verdien 0.

Og det er nettopp det som er tilfelle med de områdene som foreslås fredet.

Iallfall hittil har det ikke vært mulig med noen netto å drive ut tømmer fra dette område. Det er jo også grunnen til at det er blitt liggende som urskog — og det er derfor det enestående dyrelivet like til krigen har kunnet holde til der — i den uberørte naturen. Ingen har hatt noe å gjøre der — uten en sjelden gang en og annen lapp med sine rein.

Arealene er så store — og befolkningen så fåtallig.

Dessverre huserte tyskerne stygt i enkelte strøk — mest langs Pasvikelven, men også endel vestover fra elven. Etter de opplysninger Carl Schøyen har fått der nordfra, har tyskerne dels ved hogst, dels ved brann ødelagt skogen over meget store arealer.

Men skogbrann kan oppstå også på naturlig måte, og sikkert har store strøk der nord brent før også, det vises av brannskader på en mengde furu, og det vises også av en mengde forkullede stubber.

*

Det er på høy tid at vi også i Norge får større fredede nasjonalparker. Feltet i Øvre Pasvik må sikres i ikke for beskåret stand, likeså det ganske store område nord og øst for Gutulisjøen øst for Femunden i Rendalen statsalmenning. Der er også andre områder det kan bli tale om. Og hva blir det til med traktene inne ved Gjendin?

BYGDØY SOM NATURPARK

Av forstmester for Bygdø Kongsgård statskonsulent

P. Thurmann-Moe

På oldnorsk brukes betegnelsen «øy» så vel for halvøyer som øyer. Om navnet er så gammelt at Bygdøy den gang ikke var landfast vet en ikke, men en gang var den i hvert fall den eneste bebodde øy i indre Oslofjord.

Tenker vi oss så langt tilbake som til den såkalte *kambriske* tid var øya havbunn og i havet levde forskjellige lavere dyrearter som nå er utdødd — f. eks. trilobiter m. fl. Ved sin død ble de begravd av slam som elvene førte med seg fra innlandet og som bunnfeltet et stykke ute i sjøen. Gjennom meget lange tidsrom føyde det seg stadig nye lag over de gamle. Disse lagene er senere forstenet og ved en større naturkatastrofe har overflaten slått folder slik at lagene til dels er stilt på høykant. Foldningsaksens retning er N. O. O — S. W. W. og dette er derfor blitt hovedretningen for de fleste åser og viker på Bygdøy. Nordover fra Hukodden gjennom Kongeskogen og over Hengsåsen har det senere ved vulkansk virksomhet dannet seg en sprekk i disse lagene som er fylt med flytende steinmasse eller *magma*. Under istiden var området dekket av store ismasser som beveget seg sørover. Steiner i bunnen av dette isdekket laget striper i fjellet under. Etter hvert som det tunge isdekket smeltet — hevet landet seg opp over havflaten og Bygdøys landområde kom frem omtrent slik vi nå ser det. De lagdelte bergarter som vesentlig består av ler- og kalkskifer er forholdsvis løse — og er i tidens løp sterkt

forvitret. Her kan en nå finne forsteninger av de tidligere nevnte lavere dyreformer, — og da disse har skiftet i de forskjellige tidsperioder blir de enkelte arter karakteristiske for bestemte tidsavsnitt. Ved Hukodden finnes bl. a. en hel del trilobiter — antagelig de eldste rester av organisk liv på Bygdøy. Ved hjelp av radioaktive stoffers omdannelsesprosesser har en kunnet bestemme alderen til ca. 500 mill. år.

Skuringsstripene er nå bare synlige hvor den tidligere nevnte og harde gangbergart ligger oppe i dagen. Landets heving foregikk langsomt, og i de eldste tider var Bygdøy skilt fra fastlandet ved et smalt sund likesom den nåværende Hengsås var en særskilt øy atskilt fra selve Bygdøy. På gamle karter er Hengsåsen også benevnt *Hengsøåsen*. I «Anden Beretning om Ladegaardsøens Hovedgaard 1872—1875» er dette omtalt i en fotnotis s. 4:

«Hengsø er den nuværende Hengsaas i forbindelse med Dybwads, nu Bamfords Eiendom Hengsengen, der i de ældste Tider var adskildt fra Ladegaardsøen ved en Indskjæring av Søen, der endnu danner en dyb Rende mellem begge Eiendomme, ligesom det saakaldte «Halsetjern» og «Halsemyr» ved enden av renden er Levninger fra samme Tid. «Hals» betegnede nemlig et trangt Sund. Stormflod kan endnu sætte under Vand den nævnte Rende, der adskiller Bygdøen og Hengsøen — Hovedgaarden og begge med Tyskestranden og Fastlandet. Hengsøen og Ladegaardsøen

kaldes i eldre Documenter ofte med det fælles Navn *Ladegaards-Øerne*.»

Dette bør neppe tolkes slik at de to «øyer» har vært atskilt etter at Bygdøy fikk navnet *Ladegaardsøen* i begynnelsen av det 16. århundre. Etter hva konservator Rosenlund opplyser har landets heving i dette tidsrom vært helt ubetydelig, bare noen få cm. På gamle karter gikk det en grunn vik av Frognerkilen omtrent inn til hovedveien ved idrettsplassen, og herfra gikk en kanal inn over Halsetjern, hvorigjennom vannet ved springflod kunne trengre inn over de laveste partier.

Nå er så vel denne bukt som forbindelsen med fastlandet påfylt jord og delvis bebygget. Landhevningen er derfor i alt vesentlig kunstig.

Bygdøys samlede areal er ca. 3 550 da. Av dette ligger nå ca. 2 075 da. under Bygdø Kongsgård, mens resten ca. 1 475 da. i tidens løp er frasolgt. Av Kongsgårdens

eiendom er ca. 700 da. innmark og ca. 1 375 da. hage, park og skog.

I alle lavere partier på Bygdøy vil en finne lerjord. Da storparten av fjellgrunnen dannes av løse bergarter som lett sprekker opp og forvitrer, vil en over alle skråninger og åser finne forvittringsjord dekket av muldjord. Mektigheten av disse jordlag veksler med terrenget. På åsrygger er det oftest meget grunt, i skråninger og forsenkninger noe dypere. Felles for disse forvittringsjorder er at de gjennomgående er kalkrike og tørre. Dette står bl. a. i forbindelse med det store kalkinnhold og den rike sprekkdannelse i den underliggende berggrunn. I nedbørsrike perioder vil jordens vannoverskudd hurtig «dreneres» bort gjennom disse sprekker. På den annen side finnes det i tørkeperioder intet vannforråd i de dypere lag som kan erstatte vanntapet fra overflaten. Det

Det hersker stillhet og fred ved Paradisbukten en vinterdag.

blir derfor vesentlig jordlagenes mektighet og i forbindelse hermed deres fuktighetsforhold som bestemmer vilkårene for planteveksten.

Bygdøys vegetasjon som i dag er så egenartet og rik på arter (etter konservator P. Størmer finnes nå ca. 400 forskjellige høyere planter) er påvirket av menneskene gjennom så langt tidsrom at det kan være vanskelig å angi de vekster som opprinnelig vokste der ute. Med hensyn til skogstrærne har trolig furuen i historisk tid hatt en noe større utbredelse enn i dag, idet den her som så ofte ellers i vårt land ved feilaktig hogst er fortrent av gran og løvskog fra sine naturlige enemarken. Det er sannsynlig at furuen stort sett har dominert på alle mere grunnlendte og tørre marker, og disse utgjør storparten av arealet. Av naturlige løvtrær har vel særlig alm, bjørk, ask, svartor, selje, rogn og hassel vært de vesentligste treslag.

Gamle karter viser også at skogens utbredelse tidligere har vært noe større enn nå. Skal en få den rette forståelse av de

skog- og eiendomsforhold som nå preger Bygdøy, må en også kjenne litt til øyas senere historie.

I den «Anden Beretning om Ladegaardsøens Hovedgaard 1872 og 1875», heter det bl. a.:

«Ved sin Frugtbarhed og Skovrighed, men fornemmelig paa Grund av dens hellige Beliggenhed i nærheden av Oslo og Hovedøens Kloster, var Eiendomsretten til denne Besiddelse i Fortiden ofte Gjenstand for Fleres Begjærighed og blev derfor jevnlig et Tvistens Æble. Den tilhørte Hovedøens Kloster, som det synes, allerede fra Klosterets Stiftelse i Aaret 1147.»

I sagaen berettes bl. a. om Håkon Håkonssønns stadfestelse av klosterets rett til «skovhugst» på Bygdøy. Kong Håkon V. Magnussøn overtok Bygdøy ved make-skifte. Den 10. des. 1305 fikk kongen ved et møte i Bredestuen på Kongsgården i Bergen de forsamlede bispers, baroners og ridders samtykke til å gi «Bygdø med Tiliggende» til sin dronning Eufemia som morgengave. Senere kom eiendommen

igjen i klosterets eie, idet datteren, hertuginne Ingeborg ved gavebrev av 12. mars 1352 testamenterte eiendommen til «Mariæ Kloster på Hovedø imod at Abbed Arnulf skulde lade bygge et nyt Alter, hvor det to Gange om Ugen skulde holdes Messe, den ene for alle Helgener, og hun selv med alle Hendes ihukommes, hvorhos der paa hendes Aartiedag (Dødsdagens Anniversaria) aarlig skulde ofres en Mark Sølv paa Altret og en Halvpunds Voxkjærte brænde samt Munkene have en Tønde Øl.»

Bygdøy tilhørte nå Klosteret til dette ble breut i 1532. I 1536 kom den under Akershus slott som kongegods og fikk da navnet «Ladegaardsøen». Den ble siden i 300 år benyttet som «Avlsgård» for de danske statholdere og stiftammenn.

I slutten av det 17. århundre ble spørsmålet om å «avhende» Ladegaardsøen til private tatt opp. Statholderen Ulrik Fredrik Gyldenløve gjorde innsigelser i en me-

morial til kong Christian V. i 1691. Han skriver her bl. a.: «Der findes ingen Skov paa nogle Mile nær så god og dyrkig som den der staaer. I Nødstid er det ved Handen der at tage Bjælker, Spærrer og Pallisadetømmer.» I kongens svar samme år heter det: «Vide maa du, at omendskjønt Vi forhen allernaadigst haver resolveret til at afhænde den gamle Oslo Ladegaard, samt alle ved vort Slot Agershus liggende Øer, så vilde vi dog have Os selv forbeholden de tvende Øer, nemlig Hovedøen, der under Canon ligger, og Ladegaardsøen, der formedelst deres commoditet ei fra Fæstningen skal kunde mistes.» *Dermed var det første forsøk på oppstyking av Bygdøy avverget.*

Den første bebyggelse på Ladegaardsøens Hovedgaard var visstnok et jakthus av tømmer som kong Christian IV lot bygge i 1603, omtrent der Bygdø Kongsgård nå ligger. Han anla også en dyre-

De store vakre trærne kommer godt frem, når den uryddige underskogen tas bort.

gård hvor han hadde vilt gående som ble sloppet når han skulle jage. Dette huset ble senere utbygd av rikets statsholdere og stiftamtmenn til sommeroppholdssted, samtidig som jordveien ble drevet frem

Visestatholder Just Høeghs frue, Karen, fikk anlagt «Lyst og Urtehauger» som ble navngjetne både i Norge og Danmark. Statholderen Christian Rantzau oppførte i 1731—39 et stort våningshus og uthus, som kunne svare til statsholderens «prestisje- og tarv». Hagen ble ytterligere utvidet etter den tids smak, og det ble bl. a. dyrket «vinranker, fuksia, aprikoser m. m.» Den ble da angitt som Norges største hage (20% mål). Til dekning av de store utgifter som trengtes for å holde Hovedgaarden med anlegg i tidsmessig stand, måtte brukerne søke å skaffe seg ekstra inntekter. Her som så ofte ellers var det skogen i første rekke som måtte skaffe midlene.

Av regnskapene fremgår at det i 1755 ble solgt master til Fredriksvern og tømmer til justitsråd Vogt og Christian Anker for tilsammen 2 000 riksdaler. Etter den tids pengeverdi var dette en meget stor sum fra et så pass lite skogareal. En må derfor kunne slutte at det den gang må ha stått gammel, stor skog over hele øya, og videre at hogsten må ha vært meget sterk.

Blant rentekammerets gamle opptegnelser finner en følgende om Ladegaardsøen:

«Udi Christiania-Fjorden nær ved Christiania tilhører Hans Majestæt den saakaldte Ladegaards-Øe, som fra meget lang tid tilbage stedse har været en Forlehnning for Statholdere, eller naar ingen saadan har været, Stiftamtændene i Agershuus Stift. Denne Øe blev ved Kgl. Resolution av 18de Febr. 1771 overdraget som bestandig Forlehnning for daværende eller efterføl-

gende Stiftamtænd paa vilkaar at enhver Stiftamtmand paa egen bekostning holder Bygningerne og Haven forsvarlig vedlige og drager Omsorg for den paa Øen **be- findende Skovs Conservation uden deraf at nyde videre end hvad Vindfælder der maatte falde.*»

Det fremgår av det siste punkt at kronen hermed vil gardere seg mot at brukere i fremtiden foretar lignende rovhugster som i 1755.

Brukerne måtte nå se seg om etter nye inntektskilder for å skaffe de nødvendige midler til eiendommens vedlikehold og bruk. *Ved Kgl. resolusjon av 25de okt. 1775 begynner et nytt avsnitt i Ladegaardsøens historie idet brukeren fikk anledning til å bortforpakte eller bortbyggle løkker m. m.*

*Hermed begynner skredet med oppstyking av dette gamle krongods som hadde vært bevart samlet i århundreder.** Alle-rede i 1793 fikk en de første salg til tidligere forpaktere og i de følgende år fortsatte salg og forpaktning av jordstykker fra den gamle Hovedgaard i stadig stigende omfang. I 1796 uttaler stiftamtmann Kaas om skogen:

«Fra henimod 20 aar tilbage har den aldrig været betydelig. Fra den Tid er den bleven mere og mere indskrænket ved Bru-gen av Brænde og Husreparationer, for en Del ved de etablerede Forpaktninger, og fornemmelig ved den Misbrug den er udsat for af Christiania Forstæders samtlige Beboere. Uagtet det strængeste Opsyn, uagtet mange ere paagrebne og afstraffede, har det dog ikke aldeles kundet forebygge denne Misbrug som Trang alene foranlediger vedkommende til at begaa. Imidlertid

* Uthevet av forf.

skal jeg anvende alle mulige Midler til at see Skoven saa meget mulig fredet.»

Han skriver også i en innberetning om skogens tilstand «at der istedenfor Skov kun havdes nogle øde Myrstrækninger og Bjerger, som hist og her vare begroede med nogen Skov som dog formindskedes.»

Denne beretning om skogens elendige tilstand synes å være noe overdrevet. Noe større «ødselige myrstrækninger» har det vel aldri vært på Bygdøy. Etter den sterke

hogst i 1755 har det sikkert ikke stått meget hoggbart tømmer, og det er vel dette som har forledet stiftamtmanden til den mistrøstige karakteristikk. Derimot taler meget for at det på denne tid har vært atskillig ungskog etter de før nevnte sterke hogster, men denne hadde neppe noen realisasjonsverdi på den tid.

Fra 1810—1813 brukte visestatholderen prins Frederik av Hessen eiendommen til sommerresidens. Han moderniserte ha-

Bok i Thulstrup parken.

gen i engelsk stil og anla den lille «lystskov — Carusselhougen» bak den nåværende tjenerbolig og bygde de første spaserveier i skogen. I 1813 til 1814 holdt prins Christian Frederik meget til på hovedgården. I den korte tid han var konge hadde han også sin faste residens på Bygdøy. Et minne om oppholdet her er også det monument han reiste ved Paradisbukten for den folkekjære prins Christian August. Etter konvensjonen i Moss tok han sin tilflukt til Ladegaardsøens Hovedgaard inn til sin tronfragelse 10. oktober da han innskipet seg til Danmark nettopp fra det sted hvor han hadde reist monumentet for Christian August.

Den første svenske statholder grev Essen overtok bruken av eiendommen i 1815, og i 1828 meddelte statholderen grev Platen at han ikke ønsket å bruke Hovedgaarden som nå ble bortforpaktet noen år. En av disse forpaktere som drev Hovedgaarden fra 1832 hogde skogen sterkt ut til sementbrenning.

Marken ble deretter leid ut til sommerbeite. Det foreligger ellers intet om skogens tilstand før disse hogster, men etter beskrivelsene fra århundreskiftet kan det neppe ha vært særlig meget tømmerskog.

Etter en befaring i 1857 uttalte de to unge forstkandidater J. B. Barth og Thv. Meidell blant annet om Kongeskogen:

«At den inneholder dobbelt, ja tredobbelt for ringe Træmasse, og Vinden der uhindret kan gjennomstryge den saaledes uttyndede Skov anretter ikke ubetydelig Skade.»

På Hengsåsen var det den gang etter de samme herrers beretning et veksterlig granbestand i 35—50 års alder. Så vidt en kan forstå av disse uttalelser sammenholdt med skogens nåværende tilstand, må

forpakterens uthogst i 1830-årene vesentlig ha omfattet selve Kongeskogen og artet seg som en sterk plukking eller uttynning i skogen. Følgen av denne hogstform er at furuen som trenger større åpne flater for å kunne forynges — i stor utstrekning er fortrenget av den mer skyggetålende gran. Derfor fikk en senere inn forholdsvis meget gran også på typisk furumark. Etter den tørre sommeren 1947 er så denne granen gått ut eller blitt sterkt skadet av tørken.

Ved offentlig takstforretning i 1835 ble statens eiendom på Bygdøy innbefattet jord, skog og hus verdsatt til 17 885 Spd. Kongen ble deretter bemyndiget til å foranstalte eiendommen solgt ved offentlig auksjon til inntekt for statskassen.

Kong Carl Johan fikk her tilslaget for 16 050 Spd. (1837). *Dermed var eiendommen nå reddet fra videre utstyking.*

Kongen hadde i 1819 innkjøpt Hesselbergeløkken og Bollingløkken som tidligere var frasolgt. Hans mål var å få laget en naturpark for hovedstadens innbyggere i likhet med hva Djurgården var for Stockholm. Da kammerherre Holst i 1847 fikk tilsynet med den kongelige eiendom, ble det gjort meget for å realisere denne plan. Det ble anlagt spaserveier og parkmessige beplantninger, f. eks. på Thulstrupløkken, Dronningbjerget m. fl. steder. Oscarshall med sitt vakre parkanlegg ble ferdig i 1850-årene. I 1847 overtok J. C. Hørbye bestyrelsen av skogen som siden stort sett har vært under forstmessig behandling. Hørbye nedla her et meget stort arbeide. Hovedgaarden fikk sin egen treplanteskole, og av Hovedgaardens beretning for 1862—63 fremgår at det er utplantet ca. 20 løvtrearter og et lignende antall buskvekster. Hørbye utførte også markberedning for å

fremme den naturlige gjenvekst. Arbeidene som ble utført i 1863 har vist gode resultater og er vel de første i sitt slag som er utført her i landet. Samme år overtok staten hele eiendommen innbefattet Oscarshall for 80 000 Spd. til bruk for den regjerende konge. Så vel av hensyn til kongehuset som til Bygdøys og Oslos befolkning, må en håpe at dette bruksforhold også vil vedvare i fremtiden.

Ved kongelig resolusjon i 1877 ble navnet Ladegaardsøens Hovedgaard endret til *Bygdø Kongsgård*. I 1890-årene ble skogen på Hengsåsen hogd ut på en tid da skogen manglet faglig tilsyn. Skogdirektør Jelstrup som ble skogens bestyrer i 1907 utførte en større furuplanting etter disse hogster på Hengsåsen og skoginspektør Rolsted som tiltrådte i 1910 fortsatte furutreplantingen i 1910 og 11. De utgjør nå et samlet areal på ca. 40 da. Skoginspektør Ruden som senere i mange år hadde tilsyn med skogen, utførte bl. a. en mindre edelgranplanting i Kongeskogen. Tross de kalamiteter skogen har vært utsatt for i de siste 100 år, som de store stormskader i 1873 og 74, uthogsten på Hengsåsen i 1890-årene og endelig tørkesommeren 1947, har skogen likevel hatt en rik utvikling i disse år. *Etter alt å dømme har det ikke vært slike dimensjoner som nå siden den gamle storskogen falt for øksen i 1755.*

Bygdø Kongsgårds skog kan naturlig deles i 3 atskilte områder:

1. *Kongeskogen* som omfatter skogen fra øyas sørligste punkt Hukodden og nordover til Bygdø Sjøbad.

2. *Hengsåsen* som strekker seg fra Sjøbadet østover langs Bestumkilen til Smedbråten.

3. *Dronningberget, Rodeløkken* og *Oscarshallområdet* fra idrettsplassen langs Frognerkilen til og med Oscarshall.

1. Av disse områder er *Kongeskogen* det største, og her finnes vel også de vakreste barskogområder. Skoggrunnen i denne porsellen veksler sterkt fra dyp frisk muldjord til grunnlendt tørr furumark. Skogens sammensetning veksler med undergrunnen. Opprinnelig har vel furuen her hatt større utbredelse enn nå, idet granen som følge av gamle synder ved skogbehandlingen delvis også har trengt seg inn på typisk furumark, delvis som undebestand i den

opprinnelige og ofte utglisnete furuskog. Granen er her gjennomgående sterkt skadet av tørken, mens furutrærne som til dels er meget gamle har oppnådd store dimensjoner. Selv om de ofte kan bli stående noe tynt, forsvarer de derfor fullt ut sin plass i en parkskog som denne. Hvor jordlagene er dypere har granen klart seg bedre, og her finner en ofte innslag av løvtrær som bjerk, ask, svartor, asp, selje, lønn, alm, lind, rogn, hegg, hassel og til dels ek og bøk. Underskogen av gran er dels av lysmangel og dels på grunn av tørken i 1947 halvtørr og alt annet enn vakker. Den begrenser også i høy grad synsfeltet innover fra veier og stier, slik at de gamle ærverdige trær som er Kongeskogens største pryd ikke kommer til sin rett. Fra et rent forstlig synspunkt er denne underskogen også overflødig, idet en fremdeles i mange år må bygge på det gamle overbestand. I de siste år er derfor skrap-skogen systematisk fjernet over store partier sammen med tørrgranen.

2. På *Hengsåsen* har en i skråningen mot Bestumkilen et gammelt utglisnet furubestand på grunn jord. Det bør fremdeles få stå i mange år. Mot Hengsengjordet sto det i 1850-årene veksterlig granskog med innblanding av furu og løvskog. Storparten av tømmer-skogen ble hogd i 1890-årene og resten av granen er tørket etter 1947. Her finnes de tidligere nevnte furuplantninger og en mindre bøkeplantning som skriver seg fra Hørbyes tid. Resten av området er nå stort sett besatt med mer eller mindre hullet løvskog. I de større åpninger som er fremkommet etter gran-tørken bør en snarest få innplantet forskjellige løvtregrupper av bjerk, bøk og rødekm. fl.

3. *Dronningberget, Rodeløkken* og *Oscarshallområdet* utgjør det største sammenhengende løvskogareal på Bygdøy. Landskapet har her dels karakter av skog og dels av gamle parkmessige beplantninger. Området er så vel fra et botanisk som estetisk synspunkt av stor interesse. Det egentlige Dronningberg omkring Wedelsmonumentet fikk sitt navn i 1825 etter Carl Johans dronning *Desideria*, som formentlig har vært særlig begeistret for dette sted. Før den tid kaltes det *Lindehagen* fordi det vokste lindeskog over åsen. Denne lindeskogen er bl. a. nevnt i en reisebeskrivelse av den tyske forfatter J. Mumsen i 1788 hvor det heter, at det på Ladegaardsøen foruten gran og furuskog finnes en skog av lindetrær «som ikke er plantet av menneskehånd.» Siden dette er så spesielt fremhevet, må Lindehagen på den tid ha vært en sjeldenhet. På den annen side ligger Dronningberget meget vakker og bekvemt som utfartsted så vel fra Ladegaardsøens Hovedgaard som fra byen. Det kan vel derfor tenkes at det lenger tilbake i tiden, for den saks skyld gjerne da Bygdøy lå under Hovedøens Kloster, ble plantet lindetrær for å gjøre stedet enda mer tiltrekkende. Konservator Per Størmer som er den beste kjenner av Bygdøys vegetasjon mener i hvert fall det er meget tvilsomt at lindeskogen her opprinnelig er naturlig. De fleste lindeforekomster ellers omkring Oslo finnes gjerne i forbindelse med eldre kulturanlegg og har antagelig forvillet seg fra disse.

I nærheten av Wedelsmonumentet finnes en kjempeek som antagelig er det største tre på Bygdøy.

Dronningberget som fra naturens side har så store muligheter er i dag i en temmelig mistrøstig forfatning med mange tørre

og halvtørre trær. Det vil derfor i den nærmeste fremtid bli gjennomgått med en rydingshogst. En vil da legge an på å få frem de gamle vakre løvtrær, fortrinnsvis linden, som er så karakteristisk nettopp for dette området.

Rodeløkken er den første løkke som ble bortbygget på Ladegaardsøen (1880). Her bygget general Henning Hesselberg senere sitt bekjente landsted «Henningslyst» omgitt av en stor vakker park, som en fremdeles kan se rester av. Eiendommen ble i 1819 kjøpt av Carl Johan.

Går en videre sydover fra Rodeløkken begynner Bollingløkken, som ved den tidligere bruker Thulstrups død i 1844 falt tilbake til hovedgården. Her ble det anlagt en større «landskapspark» i forbindelse med Oscarshall og innplantet en hel del tregrupper, hovedsakelig løvtrær. Partiet hører nå til de vakreste på Bygdøy.

Ved anlegg av de mange parker og hager omkring Kongsgården og de private landsteder, er der i årenes løp kommet inn en mengde trær og busker som opprinnelig ikke har vokset på Bygdøy, men som nå til dels har spredt seg utover. Derfor er der også en artsrikdom som en ellers sjelden eller aldri får se her i landet.

Men denne herligheten må vi søke å bevare. For det første må det besøkende publikum lære seg til å respektere alt det vakre de ser ute i naturen under sine utflukter på Bygdøy. Det må bli en skam å vise seg med avbrukne grener fra busker og trær, og det må bli en skam å ta opp planter med rot.

Dernest må myndighetene sørge for at det område som omfatter denne naturidyll for fremtiden ikke blir beskåret eller skjemet ved ytterligere bebyggelse og

*Den store eken ved Wedel-monumentet
(dette skimtes gjennom trærne til venstre).*

anlegg. Vi må ha råd til å spare dette herlige friluftsområde som utfartssted, for vi trenger det i stadig høyere grad etter som byen vokser.

At man også i forrige århundre visste å vurdere Bygdøys natur, vil fremgå av følgende poetiske innledning til en prolog opplest på Christiania Teater — til Ladegaardsøens pris:

*«Hvor Fjordens sidste Bølger sig
mod Hovedstaden vælte,
der pryder som en grøn Smaragd
en Ø dens Sølvbælte,
en Ø saa skjøn som var den ud af
Sydens Hjerte skaaren
og paa de brede Bølgers Ryg til
høie Norden baaren.*

Litteratur:

1. Amund Helland: Norges Land og Folk. Kristiania 1918.
2. Bestyreren: Anden Beretning om Ladegaardsøens Hovedgaard 1872 og 1875.
3. Do.: Fjerde Beretning om Bygdø Kongsgaard 1886.
4. Selskapet for Bygdø Vel: Fra Ladegaardsøen til Bygdøy 1947.
5. Do.: Bygdø nu og i gammel tid. 1927.
6. A. Munch: Ladegaardsøen. 1848.
7. I. Ruden: Opptegnelser over Bygdøskogen. 1922.
8. Det norske Skogselskap: Driftsplan for Bygdø Kongsgårds Skog. 1951.

Siden manuskriptet ble innlevert har Det norske Skogselskap vist Kongsgården den store oppmerksomhet å utarbeide en driftsplan for skogen.

Etter de utførte målinger er skogens areal 1088 dekar, hvorav 934 dekar er produktiv skog.

Kubikk- og tilvekstmassens fordeling:

Treslag	Kubikkmasse	Tilvekstmasse
Gran	2.272 kbm.	65 kbm.
Furu	6.680 «	86 «
Løvskog . . .	2.888 «	66 «
Sum	11.840 kbm.	217 kbm.

Etter driftsplanen skal der etter første 10 årsperiode hugges 100—150 kbm årlig. *Men skogen vil fortsatt bli behandlet som parkskog, slik at de rent estetiske krav bestemmer hugstføringen.*

BØRGEFJELL

Av Thv. Kierulf

Det kan være befriende en og annen gang å dra så langt bort at hverken biltut eller radio eller telefon kan nå en, ja så langt kanskje, at en helt kan glemme andre menneskers tilværelse.

Jeg hadde på ettersommeren 1951 anledning til å komme slik langt bort i villmarken. Noen særlig lang tur ble det kanskje ikke, bare 3—4 dager fra vi — 4 i alt — forlot motorbåten på Store Namsvatn til vi sent på kvelden fjerde dag kom ned til en gård i Susendalen. (Vi måtte dessverre på grunn av knapp tid ta beste veien. Vi: Kjøpmannen, telegrafbestyreren, skogforvalteren og undertegnede.)

Ingen sti eller T-merket stein eller varde viste oss vei; niste og sovepose hadde vi på ryggen. Første natten i en nyoppsett same-gamme hvor det luktet friskt av never og bjerkeløv. andre natten riktig nok i en enkel liten turisthytte, men tredje natten igjen i en gamle — halvveis nedfallen — og nattevinden kom inn ved siden av døren og laget en frisk hvirvelvind innenfor de skrøpelige skrå torvveggen. Her lå vi med himmelens stjerner over oss; gammen hadde nok tatt fyr en gang, for åpningen i toppen var 2—3 ganger så stor som den skulle være. Denne skrøpelige gammen var for mange år siden satt opp av en turistforening som overnat-

tingsted for folk som kunne tenkes å ville bestige den imponerende Kvigvind.

Turen gikk fra Namnsvatn i sør i nordvestlig retning over fylkesgrensen og inn i Nordland — til Susendalen øverst i Hattfjelldalen. Ikke noen langvarig oppdagelsesreise, men likevel en herlig tur for en som er glad i å ferdes i jomfruelig terren og i storslåtte omgivelser og med lyst til å fiske stor ørret eller til å se litt av fjellets nå dessverre sparsomme dyreliv — eller for å studere floraen.

Mellom Namskroken, Majavatn og Fiplingdalen i vest og svenskegrensen i øst ligger her et praktfullt fjellparti — Børgfjell i videre forstand. I nord-sørlig retning kan det være omkring 50 km og øst-vest en 30—35 km, altså i alt 15—1700 km².

Et smalere midtparti fra Namsvatn forbi Kjukkelvann til Tiplingene og Susendalen ligger i en høyde av mellom ca. 600 og ca. 900 m. o. h. Her er terrenget stort sett svakt bølgeformet. Fine flyer med vann og tjern og småmyrer og med en del lavere åsrygger opp til 1000 og 1100 m. Vestenfor dette strekker seg —

Den nye same-gammen.

FOTO: THV. KIERULF

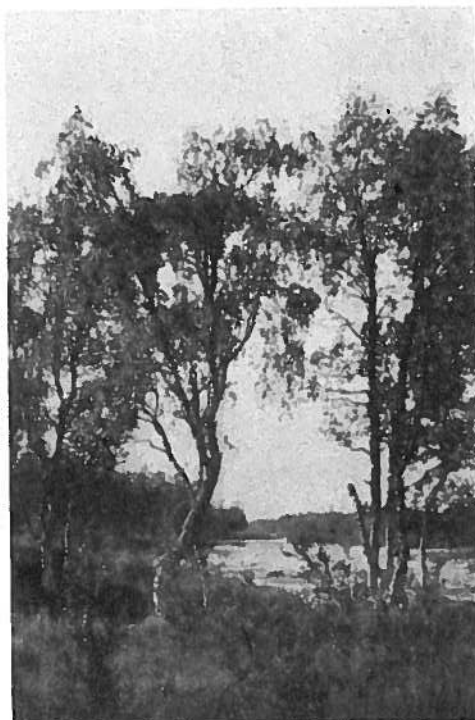

FOTO: THV. KIERULF

Vicrmas utløp i Namsvatn

også i nord-sørlig retning — en mektig fjellrygg med til dels ville tinder og top- per, med breer og botner og trange skar.

Tindene ligger på rekke og rad nord- over: Sørligst Skletfjellet (1389 m), så Gaksfjellet (1287 m), Rørskartind (1456 m), Kvigvind (1708 m), Måsskarfjellet (1351 m), Simskarfjellet (1443 m), Løip- skartind (160 m), og flere ikke fullt så høye videre nordover.

De fjellene som ligger nord for Sim- skaret — gjennom dette renner Simskar- elven vestover og kommer ned i Fipling- dalen mellom Øvre og Nedre Fiplingvann — de fjellene går under fellesnavnet Børgfjell. Men også et annet fjellparti kalles Børgfjell, «Store Børgfjell», nem- lig i nord-øst for Store Namsvatn — inn-

FOTO: THV. KJERULF

Furuen med det gamle fiskeørneredet. Namsvatnet sett mot syd.

over mot svenskegrensen. Toppene her er ikke så høye og mektige, men dette fjellpartiet danner allikevel et imponerende masiv: Lotteren (høyeste topp 1121 m), Sapannasen (1126 m), Viermafjellet (1260 m), Nobriefjellet (1276 m), Jetnam-klumpen (1521 m). Navnene er av lappisk opprinnelse. De aller fleste stedsnavn her er gitt av samene, som holder til i disse og nærliggende trakter. På kartene finner vi da også angitt de samiske navn, f. eks.: Sapman-njuunne, Vierma-öokka, Nobrien-öokka.

Noen samfamilier har lenge bodd på Fagernesset, en 4—5000 mål stor mo med vakker parkaktig bjerkeskog ned mot Namsvatnets nord-østre bredd. Ved oppdemningen blir nå hele dette område satt under vann, så samene har måttet flytte hus og gamle lenger opp. Nå står de på sikker grunn nær Vierma(-elven) vel 2 km opp fra dens gamle utløp i vannet, og litt nord for Viermas sammenløp med Nam-

sen, som kommer fra nord-vest, fra Jengelvand gjennom Blyvand og Djupvand.

I dette store Børgefjell-området vil kanskje først og fremst stangfiskeren trives og finne seg vel til rette. Jeg er dessverre ingen fisker, men jeg har sett ørret bli tatt og jeg har sett omriss av en mengde fisk hentet opp fra stryk og vann her — og jeg er blitt imponert.

Hele området er statseiendom og hører under Grong og Sør-Helgeland skogforvaltninger. Fiskekort må løses før man eventuelt drar hitopp med fiskestang.

For ornitologen er det atskillig av interesse, selv om det nå for tiden er nokså sparsomt med fugl. Et gammelt fiskeørnerede i en halvtørr furutopp og et fjellvåkrede på en hytte i en 7—8 m høy steinblokk viser at disse fuglene har ruget her for ikke så svært lenge siden. Og på enkelte oppstikkende gressklede små jordpyramider ligger oppgulpede fjær- og hårboller. Det viser også at rovfugl

Floraen er visstnok ikke meget undersøkt.

Det geologiske kart (Blad Hattfjelldal) viser, at store partier, særlig de høyeste fjellene, består av granitt, til dels også gabbro, som gir en mindre god jordbunn, og her er nok derfor floraen forholdsvis fattig. Det gjelder Store Børgfjell og strekningen fra dette nordover forbi Tiplingvannene nesten til Susendalen, som her går øst-vest. Men også den vestlige fjellryggen mot Fiplingdalen — fra Gaksfjellet nord forbi Løipskartind består av disse hårde bergartene.

I området mellom disse to fjellpartiene dannes fjellgrunnen mest av glimmerskifer og nærstående bergarter, og disse gir en ganske annen god næringsrik jordbunn. Der er også til dels mektige moreneavleiringer. Ingen av oss var dessverre videre botanikk-kyndige, men de alminneligste plantene kjente vi jo igjen.

I noen bjerkelier, særlig nord mot Susendalen vasset vi gjennom nesten mannshøy turt, tyrihjelms og bregner, skogstorknebb og homleblomst.

På snaufjellet over bjerkeskoggrensen så vi de fleste vanlige fjellplantene: Isranunkel, fjell-gentana, fjelltjæreblomst, grepplyng, moselyng, fjellsmelle, reinblom, fjellbakkestjerne. Pestrot var også nokså alminnelig på litt sumpige steder, og på myrene, som i nord skrånet nedover mot Susendalen, vokste den lett kjennelige kongsspir med det flotte latinske navn *Pedicularis sceptrum-carolineum*.

Der er sikkert mange for en botaniker interessante plantesamfunn: På sneleiene, myrene, tørre morenebakker eller de mange tundralignende flater for ikke å snakke om de frodige bjerkeliene.

Også geologene, både kvartærgeologene og andre, vil nok finne interessante forhold å studere. Det er som nevnt før til

Storstenen med fjell-våk-redet s. o. for Fengelvatnet.
(Innunder stenen til høyre står en mann.)

FOTO: THV. KIERULF

FOTO THV. KIERULF

Vi vasser over Kjukkelelven ved turisthytten. Joalinakken i bakgrunnen til venstre.

dels mektige morenemasser delvis gjennomskåret av breelver, det er rare helt horisontale flater — å gå på som et stort stuegulv; i nordkanten av et slikt stakk det opp en liten pussig fjell-knatt med en karakteristisk profil, en liten «hatt».

Der er også områder med blokkmark, f. eks. Steinlægda — Saragoutele — øst for nordenden av Store Kjukkelvann. Et fenomen, som vi ikke kunne gi noen forklaring på, la vi merke til før vi kom til Steinlogda. Større stykker gresstorv var på en merkelig måte løftet og delvis halvt veltet opp. Vi tenkte på telehiving og på lynnedslag, men kom ikke til noe brukbart resultat.

Hvis det kan lykkes å bevare dette område som nasjonalpark, får vi håpe at

geologene ikke finner ertser eller metaller eller andre ettertraktede saker i disse fjellene, for da vil nok fredningen komme i faresonen.

For en skogsmann er det naturlig nok forholdsvis lite av faglig interesse — med unntagelse av partiene øst og sør-øst for Namsvatn, hvor det er fjellskog av bjerk og gran med en og annen furu iblant, alt sammen praktisk talt urskog. Bare samene har hist og her tatt litt virke til eget bruk.

Men en skogsmann vil sikkert også like seg godt i selve det mektige fjellområde som Børgefjell er. Der kommer han vekk fra alt som ellers minner ham om hans daglige virke, der kan han vandre dagevis uten å se et tre, kanskje ikke engang en busk. Det måtte da være den vesle ubetydelige fjellmopilen, som vi finner overalt

FOTO: THV. KIERULF

oppe i slike høyfjell. Men den er jo ikke mer enn noen millimeter høy. Selv om det kan anstrenge kroppen å gå med 20—25 kilo på ryggen fra morgen til kvell — blir

det likevel en enestående hvile for sinnet. Dette store uberørte fjellpartiet skulle egne seg usedvanlig godt som nasjonalpark. Alt er statseiendom, og ennå er det ikke

Det store «dansegulvet» med «vesle hatten» i nord.

FOTO: THV. KIERULF

FOTO: THV. KIERULF

Litt av Simskarfjellet til venstre, Loipskartinden bak skyene til høyre; mellom disse Mjølkaelvsaret — sett rett mot vest.

opdaget noen større verdier som kan utnytted i penger, og befolkningen i de tilgrensende bygder har ingen bruksrettigheter. Alt skulle dermed ligge vel til rette så vi også i vårt land, som i så mange andre, kan få en nasjonalpark av virkelige dimensjoner.

Måtte det lykkes å bevare Børgfjell i sin nåværende uberørthet — til glede for utferdsfolket, for alle dem som søker bort fra vår såkalte kultur, bort fra de opptrakkede veier og stier, og ikke minst til glede og nytte for naturforskerne.

URSKOGEN VED GUTULISJØEN

Av Thv. Kierulf

I Rendalen nordre statsalmenning, som ligger under statens Fæmund skogforvaltning, har de årlige hogster hittil praktisk talt i sin helhet foregått i urskogartede bestand, og fremdeles er det store strekninger hvor hovedbestandets trær har en alder av 200—300 år og mer.

Heldigvis er viddene så store og fremdriftsmulighetene har vært så vanskelige, at det er betydelig rent jomfruelige partier hvor øks eller sag ennå ikke har felt noe tre.

Jeg sier heldigvis, for det er disse forholdene som har bevirket at det ennå ikke

Urskog på Fylthammeren litt
sammenfor Gutuli-sjøen.

Foto T. K.

er for sent å realisere tanken om en nasjonalpark av antagelig størrelse i disse trakter.

De offentlige skogmyndigheter burde jo forlengst ha ordnet med en *varig* lovfestet fredning. Det er vel og bra med fredning ad administrativ vei, men det er bare ikke nok. Det kan en gang komme en myndig topp-person som sier, at nei — hva skal fredning være godt for? La oss nytte de tømmerresurser vi har. Penger trenger vi alltid. — Ikke noe romantikk, takk!

I Fæmundtraktene har vi altså ennå en sjanse.

Men det er i den 11te time, og det må

handles intenst og raskt så de sjanser vi ennå har ikke blir forspilt.

At myndighetenes interesse for og forståelsen av nasjonalparkenes betydning dessverre har vært liten viser bl. a. det faktum at det øyensynlig ikke er gjort noe for å realisere et for over 30 år siden fremsatt forslag om å frede et større urskog-område i Fæmundtraktene.

Det var daværende cand. real. Oscar Hagem som i Tidsskrift for Skogbruk, hefte 2 1916, forslø fredet et større areal rundt Gutulisjøen 15 km nordøst for Fæmundsenden. Hagens forslag omfattet i alt ca. 17 km² med skog, myr, snaufjell og vann. Selv antok han at ca. 10 km² var skog, hvorav $\frac{2}{3}$ fjellskog.

I sin artikkel: «Fredning av urørt furuskog» skriver Hagem bl. a.: «Det er de større områder opprindelig natur med sin karakteristiske plantevekst og sitt egne dyreliv som først og fremst bør være oss dyrebare, og som en naturfredningslov derfor må sørge for at vi beholder urørt for bestandig. Man oppnår her i de sjeldneste tilfelle noe med fredning av noen få mål, ja selv 100 mål vil som regel ikke strekke til. Det må bli områder av større utstrekning, minst noen kvadratkilometer, som må fredes.»

Under sin omtale av skogen i Fæmundtraktene nevner Hagem bl. a. at det etter årringtelling på friske stubber er konstatert alder på 500, opp til over 600 år. Om det område rundt Gutulisjøen, som han foreslår fredet sier han: «Området er ideelt for fredning».

Videre sier han bl. a.: «Det meste av skogen innen området ligger over 670 m. o. h. og viser etter anstilte boreringer å dømme en meget liten tilvekst. Der er store partier «ungskog» med gjennomsnittshøyde

4 m og gjennomsnittsalder 100 år! Man kan nå drive ut de salgbare dimensjoner i skogen og vil da ikke kunne komme igjen med hogst før om 150—200 år. Under sådanne forhold vil det neppe være noe stort økonomisk offer å spare disse 10 km² interessant skog». (Gutulisjøen ligger 677 m. o. h.).

Det har øyensynlig ikke vært noen som reagerte på Oscar Hagem's forslag.

Heldigvis ligger Gutulia slik til driftsmessig sett, at det like til for få år siden ikke har vært tale om å drive ut tømmer derfra. Elven fra Gutulisjøen renner inn i Sverige, og bortsett fra salg til svenskene av noe tømmer hogd antakelig i traktene syd og sydøst for Gutulisjøen, er det ikke hogd noe.

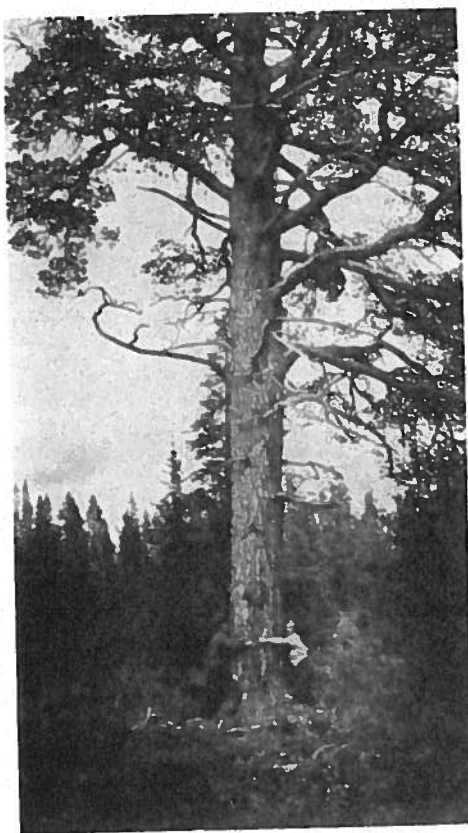
Ettersommeren 1943 fikk undertegnede anledning til sammen med skogforvalteren å foreta en befaringsreise av disse traktene. Det forelå på den tid tilbud fra svensk hold om kjøp av tørrfuru, som det er en mengde av. Heldigvis ble det ikke noe salg av, og jeg henstilte at iallfall området nordenfor Gutua måtte forbli helt urørt. Det er da heller ikke hogd noe der. At et slikt tilbud kan fremkomme viser imidlertid at *nå må det handles!*

Først i slutten av august 1946 ble det mulig å få arrangert en befaringsreise av mer sakkyndige. For Naturfredningsforeningen deltok dr. Erling Christophersen og for Det norske Skogforsøksvesen professor dr. Elias Mork. Det norske Skogselskap var representert ved undertegnede. Både Christophersen og Mork ble begeistret for de interessante og helt enestående naturforhold som ingen av dem hadde sett make til i vårt land.

I selve Gutulia er det fine imponerende lier med både «yngre» og eldre, særlig

furubestand, men også granbestand. Trær på 1 og 2 m³ og mer er alminnelige. I de nedre deler av liene er treformene ofte fine og høydene til dels imponerende (se fig. 1). Nederst i liene, ned mot Gutulisjøen nordvest for Gutuliseter er det således målt en gran 31 m høy med en diameter ved 1,3 m på 66 cm. Kubikkinnholdet er beregnet til 5,6 m³ u. b. På et dekar står det her ca. 50 m³. Men høyden over havet er stor, så man skal ikke gå langt oppover i liene før skogen blir typisk fjellskog.

Etter den foretatte befaringsreise — også av Gutulivola (950 m. o. h.) nordøst for Gutulisjøen, ble vi stående ved å foreslå fre-

Småsjøvold-kongen (se kartet ytterst til venstre: Sjøvolden) er fredet administrativt.

Foto T. K.

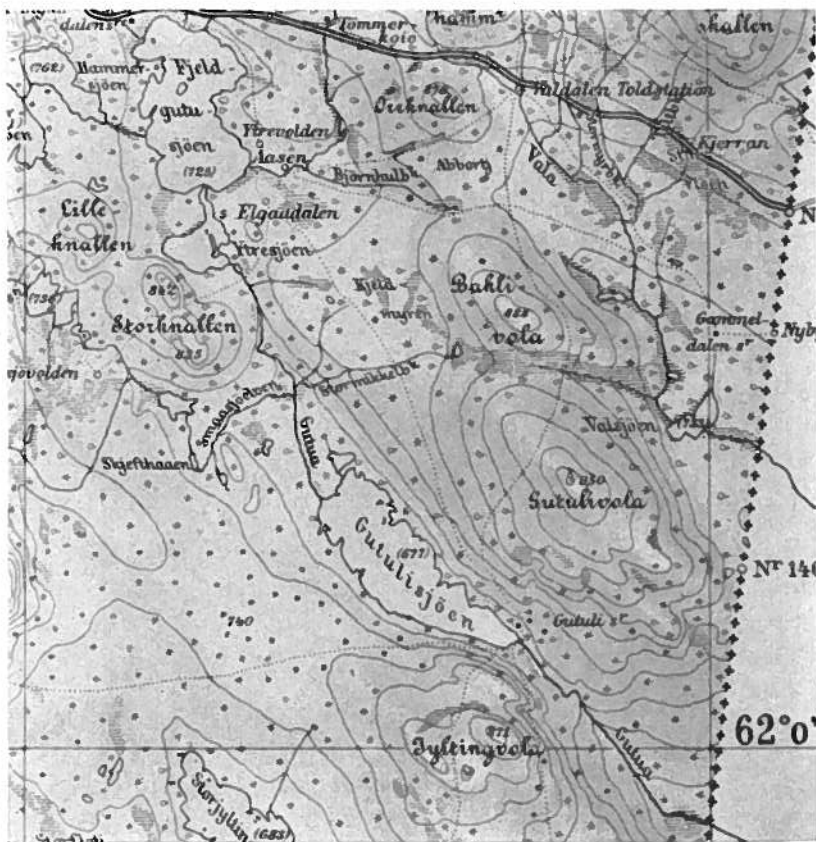
det et område med følgende grenser (se vedføyede kart):

Gutua og Gutulisjøen mot sydvest; Stormikkeltbekken, Valsjøbekken og Valsjøen i nord og grensen mot Sverige i øst. Dette er et vel avgrenset område, med «liskog», fjellskog, snaufjell og myr. Der er furu, gran og bjerk. Området er i alt ca. 17 000 da. (17 km²).

Etter den foretatte befarings ble det til vedkommende departement sendt en motivert henstilling om å få fredet det nevnte område. Henstillingen var undertegnet av Naturfredningsforeningen, Skogforsøksvesenet og Skogselskapet.

Så vidt jeg kjenner til har henstillingen med fredningsforslaget passert skogforvalteren og skoginspektøren og beror visstnok nå i Landbruksdepartementets skogkontor.

Området er i sin helhet statseiendom, så det skulle ikke by på større vanskelighet å avsette det som nasjonalpark. Imidlertid må det i de bestemmelser som eventuelt blir fastsatt for fredningen tas hensyn til de 3 setre som ligger ved sørenden av Gutulisjøen. F. t. er visstnok bare de 2 i bruk. Hvis det finnes ønskelig vil man formentlig kunne henvise seterbrukerne til å la dyrene søke havn på sørsiden av Gutua. Hva det trengs av ved til setrene vil uten skade

kunne tas av tørre trær i seterens nærmeste omgivelser.

Verre er det imidlertid at det i traktene streifer om endel tamrein vesentlig tilhørende finner i Elgådalen. De har rett til å holde i alt 1 500 rein, men i de senere år har antallet økt sterkt; for få år siden ble antallet antatt å være 5 000. Reinens beiting og tråkk setter selvsagt sitt preg på vegetasjonen i de trakter hvor de mest oppholder seg. Men det er så svære vidder at hvis man kan få tallet ned i det lovlige — 1 500 — og med litt myndighet måtte det la seg gjøre — ville reindriften ha mindre betydning for nasjonalparken. Mest går det ut over fjellvegetasjonen på toppen av Gutulivola.

Selv om det fra skogforvaltningens side — og nok med rette — kan fremholdes at det i liene står store verdier i de tømmerføre bestand, må landet ha råd til å avsette dette enestående område som nasjonalpark. Norge kan ikke være så fattig at vi må utnytte i kroner og ører hver eneste liten flekk. Noe må vi kunne la ligge i sin jomfruelige naturtilstand.

Ved å øke skogreisningen i de skogfattige strøkene av landet kan vi vinne inn mange ganger større verdier. La oss derfor snarest få landets første større nasjonalpark der øst ved Gutulisjøen — og la grensene bli de foreslåtte — som er nevnt ovenfor. Det meste er utpreget fjellskog, kort kvistet og med minimal tilvekst. Det som kan karakteriseres som liskog er forholdsvis mindre arealer.

Urskog i Gutulia. Store verdifulle dimensjoner.

Foto. T. K.

P. S. Det bygges i sommer (1950) skogsbilvei fra Sorken ved Femunden innover til Småsjøvolden; det vil lette adkomsten til urskogenrådet.

Storstormen i november 1949, som veltet overende tusenvis av trær vesentlig øst for Femunden, har heldigvis ikke i vesentlig grad skadet skogen øst for Gutulisjøen; bare langs sjøkanten er endel trær blåst overende.

VASSFARET

Av Asbjørn Omberg

Det har ikke vært til å unngå at det er blitt en viss publisitet om Vassfaret under de forsøkene som er gjort på å få istand en fredning. Det er av de ulempene en får med på kjøpet. Så får en håpe at den ordningen som er truffet viser seg effektiv, og at det blir mer ro om Vassfaret, så det igjen blir hva det bestandig har vært: et ensomt dalsstrøk for de friluftsfolk som virkelig og egentlig har noe der å gjøre. Vassfaret er ikke, og bør aldri bli, stedet for masseinnvandring av noen slags. Det er ikke i *det* fredningen av Vassfaret har sin berettigelse.

På en strekning av ca. 35 km samler det forholdsvis trange dalføret i seg en rik variasjon av skog og slakke åslier, bratte fjell som når opp i 11—1200 meters høyde og går over i fjellvidder, hvor tamreinflokker på 1500—2000 dyr beiter om vinteren, — vann som perler på en snor, elver som kaster seg i fossefall eller glir i rolige buktninger gjennom åpne furumoer. Foruten vanlige skogsdyr som elg, rev, hare, hauk og alt slags småvilt, er det lom og ender i vannene, og bestanden av ørret er ganske rik. Høsten 1950 ble det tatt en ørret på 10—11 kg i garn i Strøen, og for et par år siden en på 9 kg i Aurdalsfjorden. Vassfaret har Norges eneste faste bjørnestamme, som etter kyndige folks mening nå er på mellom 10 og 20 dyr, kanskje mer det siste. Det er ørn i fjellene fremdeles, og gaupe er det kanskje noen enkelte igjen av. Etter et kart i Norges Dyreliv var Vassfaret og Namdals-traktene de eneste stedene i Norge med fast bestand av gaupe så sent som i 1940. Plantelivet skal også by på atskillig av interesse.

Over denne rike variasjon av natur og dyreliv er det en stemning av ensomhet og ødemark, og den fortetter seg når en står overfor restene av de gamle, nedlagte gårdene, som forteller om forsøkene på å gjøre Vassfaret bebodd — forsøk som ble oppgitt omkring og etter århundredskiftet, fordi det ble for strevsomt å leve der inne.

Totalfredning av Vassfaret så det kunne bli en slags nasjonalpark etter utenlandsk mønster, har nok vært et ønske for mange, men må by på vanskeligheter fordi store økonomiske interesser er knyttet til skogsdriften. Allerede et kart fra 1880 viser hvordan dalen er stykket opp i en uendelighet av smale skogeiendommer fra dalbunnen opp mot fjellet. For tiden er det antagelig nærmere hundre arealeiere, de fleste bønder fra Hedalen og Hallingdal, men også andre, bl. a. hytteiere. Etter det fylkesskogmesteren i Buskerud opplyser med forbehold er skogområdet på ca. 100 000 mål, men det har aldri vært noen taksering. En skogeier anslår totalmassen til 370 000 m³ og den årlige tilveksten til ca. 13 000 m³. Dessuten er det demninger, setrer og hytter, og mange slags rettigheter er knyttet til området. Et mål for de rent økonomiske verdiene som Vassfaret representerer har man i at skogeierne i den søndre delen har funnet det regningsvarende å bygge om den gamle forfalne veien på ca. 11 km fra Landsenden i Hedalen til Aurdalsdammen, for en utgift på over 200 000 kr.

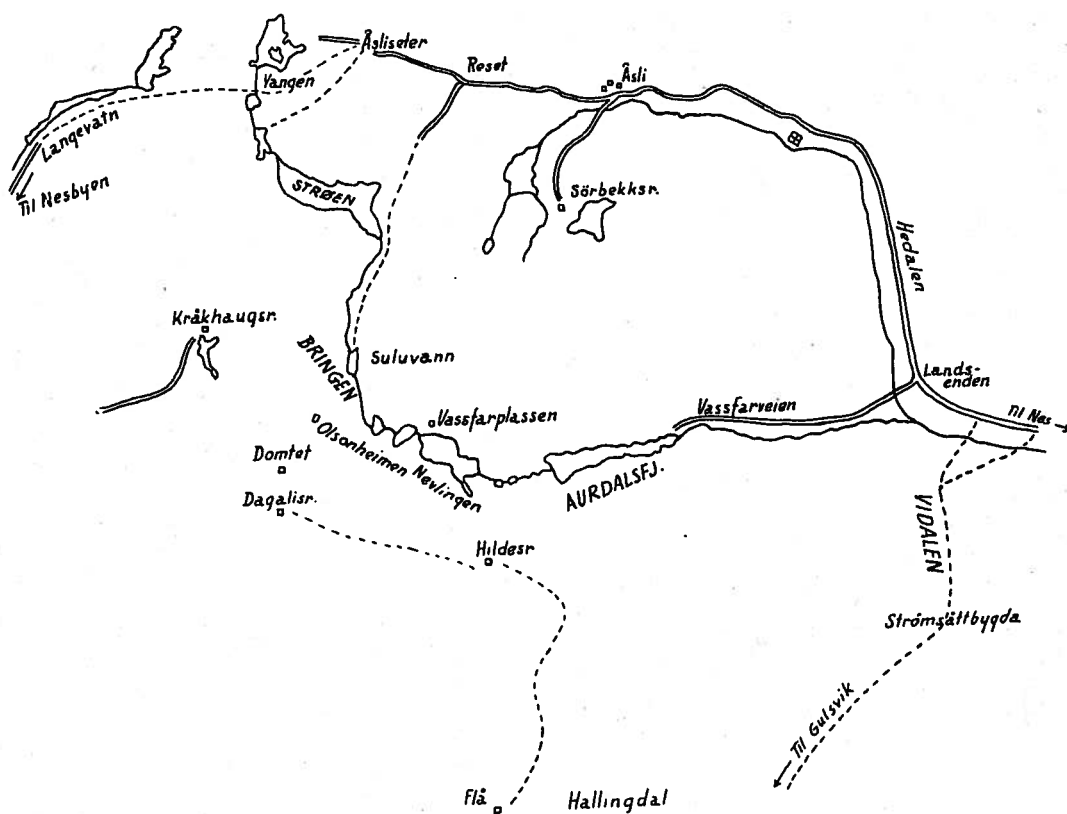
Totalfredning av Vassfaret i egentlig forstand, som forutsetter innløsning av eiendommer og rettigheter, vil bli et så stort og

kostbart tiltak at det ikke er til å tenke på. Totalfredning av deler av Vassfaret har ingen hensikt. Det var derfor andre utveier en måtte prøve.

Under arbeidet med saken ble det tydelig at en fullt tilstrekkelig fredning ville bli oppnådd ved å ta sikte på å hindre masseinvasjon av mennesker som ville inn med biler. Problemet ble aktuelt for alvor forrige vinter, da det ble meldt at Vassfarveien skulle bygges om til solid bilvei av hensyn til skogdriften, som en sidevei fra den brede bilveien gjennom Hedalen. Et annet tegn en måtte merke seg var at det fra Nesbyen ble sendt ut en liten folder,

beregnet på turister, med bildet av en bjørn og: «Besøk Vassfaret, bjørnens hjemstavn». Fra Nesbyen går det allerede bilvei som trafikerer med buss til Todalen, og den er antagelig i sommer forlenget videre til Langevann, og kan med tiden knyttes sammen med hovedveien gjennom Hedalen. Det er bare noen kilometer som skiller, og skulle denne gjennomfartsveien mellom Valdres og Hallingdal bli bygd, ville hvilke som helst mengder av bilturister kunne tømmes inn i Vassfaret ved Strøen.

Det ble da utarbeidet et forslag til frivillig fredningsavtale mellom grunneierne i Vassfaret innbyrdes. Forslaget bygde på

Kart over Vassfaret med ferdige veier opptrukket, og påbegynte, projekteerte eller mulige framtidige veier — fortrinsvis skogsbilveier — prikket opp.

Bringen i Vassfaret sett fra sør-ost.

den forutsetning at grunneiernes rettigheter og næringsinteresser skulle respekteres fullt ut, men at alle nåværende og kommende veier måtte stenges med bommer for all annen kjøring enn nyttekjøring. I sin opprinnelige form lød forslaget:

Undertegnede skogeiere er enig i at Vassfaret og Vidalen bevares mest mulig uberørt i sin nåværende tilstand både av hensyn til naturen og av hensyn til dyrelivet der inne. Gjennomfartsveier bør ikke bygges, og det er etter vår mening heller ikke noen hensyn som skulle gjøre dem påkrevd.

Med henblikk på skogsdriften kan det imidlertid være nødvendig å bygge bl. a. enkelte skogbilveier, men de bør ikke bli årsak til at stortrafikken slipper

inn i disse strøkene, som da vil bli ødelagt som naturattraksjon for all framtid. Hyttetomter bør ikke selges.

Undertegnede erklærer seg derfor villig til å stenge nåværende og nye veier som måtte bli bygd gjennom våre eiendommer i Vassfaret og Vidalen med bommer — uten anledning for uvedkommende kjøretøyer til å slippe inn mot bompenger — slik at veiene alene blir tilgjengelige for nyttekjøring, eller at det blir satt så høye bompenger for uvedkommende biler at uønsket trafikk inn i Vassfaret unngåes.

Senere er punktet om adgang til å kjøre inn mot bompenger sløffet. Setningen om salg av hyttetomter er tatt inn etter henstilling fra skogeierhold i Hedalen.

Forslaget ble av «Morgenposten», som hadde tatt saken opp, forelagt Landsforbundet for naturfredning i Norge og Den Norske Turistforening, hvis formenn, professor Fridtjov Isachsen og h.r.advokat Edvard Løchen, ga det sin skriftlige anbefaling. Senere er forslaget også tiltrådt av Det norske Skogselskap ved formannen N. E. Ringset.

Forslaget ble lagt fram på et stort møte av Vassfar-skogeiere på Nes i Ådalen 3. mars i fjor. Innkalt til møtet var 65 grunneiere fra hele søndre delen av Vassfaret så langt nord som til Olsonheimen, like sør for Bringen. Til stede var bl. a. også fylkesskogmestrene i Buskerud og Oppland. Andelslaget Vassfarveien ble stiftet. På møtet ble det gitt adgang til å legge fram

forslaget og begrunne det. Andelslagets arbeidsutvalg hadde på forhånd foreslått at det skulle tas inn i statuttene en bestemmelse om at den nye veien skulle stenges med bom og at det skulle tas forholdsvis høye bompenger av fremmede biler som ville inn, av hensyn til vedlikeholdet av veien. Nå ble resultatet at møtet besluttet at ingen fremmede biler skal slippe forbi bommen. Den skal settes opp på vestsiden av den nye brua som blir bygd over elven gjennom Hedalen, og det blir antagelig satt opp hus for en skogsarbeider med familie som skal passe bommen. Det framlagte forslaget ble ikke formelt vedtatt på møtet på Nes, men det skyldtes den i og for seg naturlige ting at møtet var opptatt av så mange detaljspørsmål i forbindelse med

Mollen, Vassfaret.

Berte Skrukkefyllas hus, Vassfaret.

selve vei-prosjektet. Hovedsaken er at veien blir stengt.

I tiden før og etter skogeier-møtet har det vært arbeidet for å få resten av grunneierne i Vassfaret med på avtalen, og det har gått over forventning. Hovedveien gjennom Hedalen videre nordover er stengt med bom der den private veien begynner vestenfor Åsli. Her kan alle biler nå slippe gjennom mot å betale 6 og 15 kr. i bompenger for henholdsvis privat- og lastebiler. Vestenfor Åsli er det tre veistumper som peker inn mot Vassfaret, de er antydnet på kartet. To av dem, fra Reset og Åsliseter, kan lett bygges ut til bilveier

eller skogsbilveier ned til Strøen, men praktisk talt alle grunneierne her er gått skriftlig med på avtalen. Det mangler bare tre—fire stykker, som det har vært vanskeligere å få tak i. Den tredje veien inn mot Vassfaret fra nordsiden tar av litt vest for Åsli og går til Sørbekkseter, en fjellstue som tar imot gjester. Den er antagelig opparbeidet til bilvei i sommer, men det skulle være nødvendig å foreta seg noe med den, for det ene fordi fjellvidda Fledda ligger og stenger med sine avstander mellom fjellstua og Vassfaret, og fordi man skal være ytterst forsiktig med å gripe inn i bestående næringsvirk-

somhet. Skulle det bli tale om å forlengje veien vidare — noe som er lite sannsynlig, kan spørsmålet tas opp senere.

I Hallingdal har veispørsmålene vært undersøkt grundig. Av de fem veiene som peker nordover mot Vassfaret her, har vi nevnt den nordligste, den fra Nesbyen til Todalen og som antagelig er bygd vidare i sommer som skogsbilvei til vestenden av Langevann. De fire andre går opp fra Flå og Gulsvik, som vist på kartet, men selv om flere av dem skal forlengjes vidare inn på fjellet, betyr de foreløpig ingen fare for Vassfaret. De bygges av hensyn til seterdriften, og det er tvilsomt om det i det hele tatt vil lønne seg å bygge dem vidare av hensyn til skogsdriften i Vassfardalen. I forbindelse med veien fra Gulsvik til Tjærebrenneriet bør nevnes et millionprosjekt, et stor-hotell som er planlagt ved Damtjern under Dyttholnatten. Blir hotellet til virkelighet før eller senere, kan det bli spørsmål om veiforlengelse vidare nordover, selv om det er mindre sannsynlig. Det er også et spørsmål som kan tas opp i sin tid.

Sluttsummen er at fra i fjor vår er Vassfaret fredet i den form det vedtatte forslaget sier langs Hedal-siden, hvor faren var størst. Foruten alle grunneierne i søndre Vassfaret, som setter ordningen ut i livet når den nye veien er ferdig, har grunneiere i den nordlige delen, hvor det kan være tale om veiprosjekter, undertegnet avtalen. Til dem slutter seg endel skogeiere i det nordlige, som også eier skog i det sørlige og tidligere har gått med på ordningen der. Videre kan en vente at de fleste av de ganske få som står igjen på nordsiden vil slutte seg til, slik at ordningen er vedtatt praktisk talt hundre prosent. I Hallingdal er det for tiden ikke nødvendig å foreta

noe særlig, men for sikkerhets skyld er det gjort henvendelse til 4 grunneiere, som har undertegnet avtalen, vesentlig av hensyn til bestemmelsen om salg av hyttetomter.

VIDALEN

Mange ville sikkert ønske at også Vidalen kunne bli tatt med i ordningen. Den ligger som en henved 2 mil lang, praktisk talt horisontal takrenne høyt oppe under himmelen, mellom fjellplatåene sør for Vassfaret, og Vikarfjellet og Vikerskogene i øst. Fikk den ligge uten veier eller iallfall uten noe særlig trafikk, ville man ha et sammenhengende, fritt område fra fjellet nord for Strøen like til Sperillen i Ådalen, og Strømsottbygda og Flå-traktene på sørsiden. I fjor sommer ble det bygget to skogsbilveier fra Hedalen, de skal møtes et stykke inne i Vidalen, men blir stengt med bommer. Det er stor interesse for gjennomfartsvei gjennom Vidalen, som før var hovedforbindelsen for trafikker fra Valdres til Sokna og Hønefoss. Det vil antagelig ta sin tid før denne forbindelsen eventuelt kommer i stand igjen. Til da kan Vassfaret og Viker-traktene betraktes som et sammenhengende hele.

KOMMENTARER OG FORSLAG

De dokumenter, karter og detaljopplysninger som gjelder fredningen er oversendt Naturfredningsforeningen. Da det når som helst i framtiden kan oppstå nye situasjoner som gjør det ønskelig å se nærmere på de enkelte forhold, var det en tanke å nedsette et utvalg innen foreningen med særlig oppgave å følge utviklingen med våkne øyne — et vakhold som kunne varsle når noe var i gjære og komme med forslag til å gripe inn.

På flere av de gamle gårdsanleggene i Vassfaret — Vassfarplassen, Olsonheimen, Børke, Berte Skrukkefyllhaugens små hus i Hallingvika og den lille møllen mellom Grunntjernene, står flere av bygningene for fall, der de ikke er falt sammen allerede. Man burde forsøke å få satt i stand de av dem som har holdt seg best. Det ville sikkert ikke bli uoverkommelig kostbart.

I fjor sommer ble arbeidet på skogsbilveien fra Reset til sørenden av Strøen satt i gang, og den er nå halvferdig. Det er planer om å føre den fram helt til Suluvann, men det er iallfall sikkert at den kommer til å gå til Strøen. De fleste grunneierne langs veien har undertegnet Vassfaravtalen, og veien blir stengt med bom. Derimot er det ikke avgjort om fremmede biler — tross avtalen — skal få slippe inn mot bompenger.

All organisert turisttrafikk må prinsipielt være bannlyst fra Vassfaret. Men

Norges Ungdomsherberger har truffet avtale med en mann som har satt opp et hus ved Aurdalsdammen beregnet på overnatting, først og fremst for syklistene, men også med tanke på fotturer over fjellet til Flå, hvor det også skal bli et herberge. Et slikt tiltak hører ikke hjemme i Vassfaret.

Vassfar-ordningen er kommet i stand ved grunneiernes forståelse og velvilje. I årenes løp har det vært vist mye tankeløshet av endel av dem som har ferdes der. Skogskojer er rett så mdet er blitt brutt opp og det er rømt stygt der inne, det er fisket ulovlig, båter er brutt løs og satt igjen opptil halve milen fra der hvor de er tatt osv. Plakater i skogen er en uting, men likevel burde det kanskje langs innfartsveiene settes opp noen diskrete oppslag av solid materiale med henstilling om å vise omtanke. Det skylder vi de eierne som ikke bare i ord, men også i handling har vist at de gjerne ser friluftsfolk i skogene sine.

RØYRTVEIT

FREDSKOGFELT I EVJE, SETESDAL

Av cand. real. Anders Danielsen

Et 80 mål stort skogstykke av tidligere prestegårdsskog i Evje har vært fredet siden 1917. Den nåværende eier reiste spørsmålet om å få opphevet fredningen, idet han var interessert i å utnytte skogteigen. Hans søknad passerte en rekke instanser, hvorav enkelte anbefalte opp-

hevelse av fredningen, mens andre satte seg imot og ønsket fredningen opprettholdt.

Da saken kom til Landsforbundet for naturvern, rettet vi en henvendelse til amanuensis cand. real. Anders Danielsen om å foreta en botanisk befaringsreise av det

fredede felt og avgi en sakkyndig uttalelse til Landsforbundet. Saken reiste spørsmål av prinsipiell interesse for naturvernarbeidet, og vi gjengir derfor nedenfor cand. real. Danielsens utredning.

Landsforbundet oversendte cand. real. Danielsens uttalelse til Kirkedepartementet og frarådet bestemt at fredningen ble opphevet. Samtidig foreslo Landsforbundet at Departementet rettet en forespørsel til f. eks. Agder Skogforvaltning og skogstyret i Evje om hva det kan og bør gjøres for å få fredningen best mulig markert og fredningsbestemmelsene respektert.

Kirke- og undervisningsdepartementet sluttet seg til Landsforbundets uttalelse og uttalte at de ikke fant å kunne samtykke i at fredningen av feltet i Røyrteit skog ble opphevet.

*

«På oppfordring av Landsforbundet for naturvern i Norge har undertegnede 27. juni 1949 foretatt en befarings av den fredete skogteigen Røyrteit i Evje.

Feltet kan ikke sees fra selve bygdeveien Flatebygd—Lauvås, men hvis man er kjent, ser man skogen bare man går noen skritt opp fra veien. Skogen skiller seg da tydelig ut fra omgivelsene ved sine kjempetrær, særlig iøynefallende er granenes høyde. Røyrteitåsen ligger ca. 1 km fra veien i østlig retning. Vi målte høyden over havet med aneroidbarometer og kom til at feltet ligger 520—550 m. o. h.

Skogstrekningen begrenses på alle kanter av smale bakkemyrer (topogene myrer) som er svært vanlige i disse strøk, og som har kunnet danne seg p. g. a. den rikelige nedbøren 12—1300 mm pr. år i gjennomsnitt) og den relativt beskjedne fordampning i denne høyde over havet. En myr-

remse fyller opp en trang fjellkløft som går tvers over feltet, loddrett på dets lengderetning som er nord-sør. Det er imidlertid ingen fare for at feltet skal forsumpes, det stiger nesten overalt temmelig bratt opp fra myrene.

Siden skogen alltid har fått skjøtte seg selv, har den i tidens løp dannet et ganske tykt lag av førne og råhumus i skogbunnen. Bare få steder stikker det nakne berget ennå fram. Det er for det meste dekket av moser (delvis «atlantiske») og lav. Ifølge rektor Danielsen består fjellgrunnen av forskjellige granitter, dels pegmatitter nokså rike på feltspat, dels mer finkornete med gneiss-struktur. Vi befinner oss like nordenfor «Setesdalens gabbrofelt» (A. Bugge i Norges Geologiske Undersøkelser Nr. 130, 1927), vi fant nemlig ingenting som tyder på at dettes amfibolitt (prof. Barth i Norsk Geologisk Tidsskrift 1945) berører Røyrteitfeltet.

Man må si at fredningen i det store og hele er blitt respektert. Vi så bare et par små stubber hvor trærne var hogd og fjernet (etter 1917). De fleste av de opprinnelige 12 fredningsskilt var nå borte. Av de to vi fant, sto ett på sin plass på en gammel osp, det andre lå på bakken. Plakatene trenger altså å bli fornyet.

Urskogskarakteren er tydelig nok, enkelte steder er det temmelig kronglete i skogen, ikke minst fordi særlig de digre grantrærnes greiner går helt ned til marka, der de mest er tørre. Ingen forstmann har gått her og fjernet greinene fra trærne.

En del vindfall ligger der urørt, det er både store og små trær som har veltet. Det må være en enkelt storm fra nordvest som har felt trærne, de ligger alle med toppen mot sørøst og ser ut til å ha krepert samtidig, for 10—15 år siden. Her vil jeg

fremheve at det er neppe mer enn et par prosent av trærne som har stuft.

Man ser trær av alle aldre og i alle utviklingsstadier, fra unge, friske til gamle, lavbehengte og dels helt tørkede individer. Gran er det dominerende tre på feltet. Foruten de treslag som er nevnt i innstillingen av 1917, fant vi også et par mindre eiketrær (*Quercus robur*). Å finne dette kuldskjære kysttreet så høyt over havet er nokså overraskende, særlig når det ikke er i en sørvendt, solvarm ur. Vi så ikke eik i traktene rundt fredningsfeltet, hvor det er mer værhardt etter uthogging enn inne i storskogen som gir eika livd.

Granenes dimensjoner er tydeligvis litt overdrevet i innstillingen og må være blitt skjønnsmessig taksert. Vi målte en del trær og fant ingen levende gran med over 220 cm stammeomfang (= 70 cm diameter) i brysthøyde, men der var atskillig av omtrent denne tykkelse. Den største rotvelta var nærmere 75 cm i diameter i brysthøyde. (Et stykke utenfor feltet var det nylig hogd en gran hvor den 20—30 cm høyde stubben hadde et stammetverrmål på 90 cm.)

Grantrærnes høyde i Røyrtveitskogen er derimot imponerende, blant de største man finner i Norge. Somme er slanke og raker opp som kirkespir.

Også osp, bjørk og furu av anseelige dimensjoner vokser på Røyrtveit. Den største furu vi så var 70 cm i diameter i brysthøyde. Alle eldre furutrær har imidlertid en temmelig flat krone (fjellfuru) og dermed ingen uvanlig høyde.

Planteveksten ellers på feltet har ikke mange sjeldenheter å by på, hva man for øvrig måtte vente i dette grunnfjellområde. Dertil kommer at feltets eksposisjon og insolasjon ikke er slik at mer kravfulle

planter kan vokse og trives der. Vi finner nesten utelukkende surbunnsplanter (acidofile og pH-indifferente arter) — blåbær, tyttebær, mikkelsbær, røslung, krekling, tepperot, grasene vanlig smyle og blåtopp, noen starrarter, skogstjerne, gullris, blåknapp, einstape for bare å nevne noen få.

I feltets nordligste del, hvor det er en bratt li, vokser en sjelden orkide (*Orchis Fuchsii* eller skogmarihand). Den er ganske kresen i valg av voksested, og det er første gang den er funnet i Indre Agder. Særlig i naboherredet Hornnes må floraen sies å være bra undersøkt, jeg har min floristiske hovedoppgave derfra.

Etter denne oversikten vil jeg gjerne få knytte noen personlige bemerkninger til rapporten.

For en naturvitenskapsmann er det litt av en opplevelse å komme til en slik liten ren urskog som Røyrtveitfeltet. Selve bevisstheten om at en urørt og fredet skogteig eksisterer i Indre Agder, gjør godt. Jeg studerer for tiden Østfolds skogshistorie på pollenanalytisk basis, og jeg må si at jeg savner urørt, naturlig skog i denne landsdel.

I denne «forstoffensivens tidsalder» med rasjonell skogskjøtsel, slagord som «skog er valuta» osv., må nødvendigvis de enkeltes interesser og følelser kolliderer — like berettiget som de er, hver på sin måte.

Det er blitt hevdet at det er så stygt med alle rotveltene på Røyrtveit, de vil gjerne rydde opp i dem. Etter mitt syn er naturen aldri stygg, tvert imot. Som naturreservat betraktet er Røyrtveitskogen helt i orden, slik den er blitt uten at mennesket har grepet inn. Det bør ikke løses på fredningsbesemmelser ved å gi tilatelse til å fjerne vindfallene. Da har man ingen garanti for at de friske trærne blir

spart. Folk med økonomiske interesser tar neppe naturhistoriske hensyn.

Det er meg totalt uforståelig og virkelig synd at fylkesskogmesteren har det syn på saken at han har anbefalt fredningen opphevet.

Feltets størrelse (60—80 mål) kan sies å være liten og isolert for et naturreservat. Det er iallfall stort nok til at man får et godt inntrykk av hvordan all skogen engang var i disse strøkene. Og feltet er forholdsvis lett tilgjengelig fra bygdeveien, som for øvrig er lite trafikkert.

Ved synet av Røyrtveitskogen må man uvilkårlig tenke på Rygnestadloftet i Valle i Setesdal, hvor flere stokker er tilhagd av trær som var 90—100 cm i tverrmål. Slikt

grovt tømmer ser man aldri maken til i skogene i dag, forteller bøndene i bygda. Jo, hvis Røyrtveit får stå i fred, vil de snart kunne få se like stort tømmer der, skulle jeg anta.

Så vidt jeg skjønner, eies Røyrtveitfeltet fremdeles av Opplysningsvesenets fond. Det ligger midt i en større skogstrekning som først ble solgt fra Evje prestegård til gården Åsen, senere fra Åsen til bonde Knut Jokelid. Han har ryddet og bygd den nye Røyrtveitgården.

Jeg vil på det mest innstendige fraråde at fredskogfeltet selges til Jokelid. Da ville det sikkert nok være helt solgt for alltid, ikke minst når det gjelder dets — etter min mening — estetiske urskogs karakter.»

MISTELTEINEN

På øyene Mølen, Tofteholmen og Ranvikholmen sør for Hurumlandet, hvor alt dyre- og planteliv er fredet, er det misteltein som derved er fredet.

Østlandske kretsforening tok imidlertid for noen år siden initiativet til å få *all* misteltein i Norge fredet, og Landsforbundet støttet forslaget. I denne anledning skrev professor Ove Arbo Høeg den 15. desember 1949 følgende redegjørelse om mistelteinen, som ble medsendt til Kirke- og undervisningsdepartementet:

«Misteltein er på mange måter blant de eiendommeligste plantene i Norges flora. Ved sin voksemåte som vintergrønn busk høyt oppe i trekronene har den satt fanta-

sien i sving fra de eldste tider. Dens rolle i sagalitteraturen er velkjent, og den har også vært brukt i den magiske folkemedisin hos oss, i den utstrekning som dens begrensede forekomst har tillatt. Også rent botanisk er den av største interesse gjennom de mange høyst eiendommelige trekk i dens biologi og morfologi, og gjennom den måten som den har løst ernæringsproblemen på.

Misteltein er til et sydlig floras element i Skandinavia. Når den er innvandret, vet vi ikke. Men i Sverige har det vært gjort en del funn i myrer o. l. som viser at den i en forhistorisk varmetid (antakelig yngre steinalder og bronsealder)

har vært atskillig mer utbredt enn nå (se Svensk Bot. Tidsskrift 1948 s. 258—271).

Hos oss fins mistelteinen i dag i et lite område ved midtre delen av Oslofjorden: Jeløya, syligste del av Hurum herred, og i Vestfold fra Holmestrand nesten til Tønsberg. Vi har bevis for at for om lag 150 år siden strakte området seg betydelig lenger, bl. a. opp til Oslo. Siden har den stadig vært på tilbakegang, og selv innenfor det som vi kan regne som dens egentlige område i dag, har vi mange eksempler på at den er blitt borte.

Denne tilbakegangen skyldes for en del det faktum at den her er ved grensen for sitt naturlige vokseområde i verden, så at den vil være særlig ømfindtlig både for klimatiske endringer og for alle andre faktorer som kan virke ugunstig. Men det som har vært den direkte årsaken til tilbakegangen her hos oss, er den hensynsløse behandlingen den har vært utsatt for, særlig av folk som har samlet den for salg til jul.

Vi er så heldige at vi har en grundig og pålitelig avhandling om mistelteinen i Norge, av Johs. Hanssen, 1933. Som det

vil sees av denne avhandlingen fikk forfatteren et mørkt syn på mistelteinens skjebne hos oss. Bortsett fra Karljohansvern i Horten, hvor fredningen har vært ganske effektiv og har gitt gode resultater, «er den omtrent overalt på hurtig tilbakegang, og vil i nærmeste fremtid antakelig være helt utryddet på de mest kjente voksesteder» (l. c. s. 335). En kan risikere at det går med mistelteinen som det gikk med kristornen ved Kristiansund, hvor den hadde sin nordgrense i Norge (og i verden), men hvor den ble utryddet i 1930-årene.

Kulturhistorisk og vitenskapelig er det av største interesse å få bevart mistelteinen i Norge. En skal være oppmerksom på at en slik forholdsvis isolert nordlig forekomst av en sydlig art må betraktes som en klimatisk rase som vi har plikt til å ta vare på. En kan ikke uten videre gå ut fra at den er identisk med arten lengere sør. For fremtidige undersøkelser av vitenskapelig og praktisk art kan slike klimaraser være av verdi. Blir den utryddet i Norge, er skaden uopprettelig. Det ville være en skam og et tap for landet.»

O. L.

MURU STATSSKOGSKOMPLEKS

Administrativ fredning.

I brev til Landsforbundet skriver Skogdirektøren, A. Langsæter: «Etter forslag av skogdirektøren i Grong, har Landbruksdepartementet fredet for hogst et område på ca. 650 dekar i Muru stasskogkompleks i Nordli herred, Nord-Trøndelag fylke.

Nærmere betegnet ligger feltet ved Storbekken ca. 4 km øst for Sandsjøen — se rektangelkart Nordli. I det fredede felt

er det helt ubetydelige spor etter hogst. Bare en og annen mosegrodd stubbe etter store trær hogget for 70—75 år siden. Hele strekningen har urskogkarakter og området ved Storbekken og et lite tjern innen feltet er det mest interessante, med store trær, gamle fall og naturlig oppkomne småskogklynger.»

NATURVERN OG DET PRAKTISKE LIV

Av dr. Hjalmar Broch

Naturens hjul griper inn i hverandre på slik sindrig måte at vi mennesker ofte gjør stor skade med våre regulerende inngrep. Bare en enkelt gang imellom kan vi ha hell med oss når vi søker å bøte på følgene av kulturen. F. eks. når vi verner om småfuglene ved å henge ut reirkasser for å skaffe dem reirplasser, der skogskjøtselen minsker adgangen til høvelige steder for reirbyggingen.

Det er mange insekter som herjer skogen, blant dem er også granvepsene. Men småfuglene holder dem nede i tall ved å spise larvene. — Gjennom skogeier Egil Berg har vi fått adgang til et brev til ham fra gårdbruker Ole E. Elsrud (Soknedal). Berg har gjennom mange år satt opp rugekasser, kan vel ha hengt opp 30—40 stykker i skogkanten rundt eiendommen, ikke egentlig

med tanke på skogen, men fordi han synes, det er trivelig med småfugl i hagen og rundt huset.

Et angrep av granbarveps gikk over Sokna i 1951. «Da imidlertid granbarvepsangrepet kom, det kom nemlig sørfra langs vassdraget, så var det faktisk en strekning her hvor fuglekassene henger hvor vepsen ikke viste seg, hvorimot en godt kunne se det litt lenger opp på øversiden av min eiendom».

Småfuglene takket ham på sin måte.

Dette er et eksempel på, hvor stor betydning småfuglene har for skogeieren og skogen. Det viser hvor stor betydning det i virkeligheten har for skogbrukeren at han og andre verner om småfuglene.

Dette er en praktisk form for naturvern.

ARBEIDET MED NY NATURVERNLOV

Av dr. Hjalmar Broch

Den 4. august 1938 sendte Landbruksdepartementet følgende skriv til Kirke- og undervisningsdepartementet:

«Idet man vedlagt oversender et eksemplar av den nye danske lov om naturfredning av 7. mai 1937, tillater man seg å henlede det ærede departements oppmerksomhet på § 1, 1. avsnitt og § 30.

Etter denne lov er det adgang til bl. a. å frede områder som det på grunn av sin

skjønnhet, beliggenhet eller eiendommelighet er av vesentlig betydning å frede. Enhver friluftsklame utenfor gater, veier og plasser i byer og byliggende strøk er enn videre forbudt.

Etter den norske lov om naturfredning av 25. juli 1910 har man ingen tilsvarende bestemmelser, men dette departement antar at det ville være hensiktsmessig om vi hadde tilsvarende bestemmelser for å kunne

bevare slike steder mot å bli ødelagt eller utskjemt, samt herunder hindre utidig og smakløs massereklame langs våre veier og andre kommunikasjonsmidler. Man vil også nevne at utsiktsplasser og lignende steder hvor det samles meget folk, ofte blir avfallsdynger for papir, appelsinskall og blikkbokser og skogen nedbrukt og ribbet.

I henhold hertil tillater man seg å henstille til det ærede departement snarest å oppta til behandling spørsmålet om utvidelse av rammen for den nåværende naturfredningslov.»

Dette skriv ble av Kirke departementet sendt videre til Landsforbundet for naturvern i Norge 10. septemeber 1938 med anmodning om en uttalelse. Landsforbundet sendte 19. septemeber s. å. et skriv til Kirke departementet og tilbød seg å utarbeide forslag til ny naturvernlov. 22. september s. å. svarte departementet at det ville være takknemlig for å få en utredning og et forslag fra landsforbundet.

Landsforbundet trådte så i forbindelse med oberstløytnant K. G. Gleditsch, tidligere mangeårig formann i Østlandske kretsforening, og ba ham utarbeide den nevnte utredning med forslag til ny lov. Oberstløytnant Gleditsch tok på seg vervet og etter samarbeid med ekspedisjonssjef Augdahl i Justisdepartementet ble hans utredning og forslag sendt landsforbundet i desember 1938 og derfra med et følgeskriv oversendt Kirke departementet 9. januar 1939.

Under krigen kunne intet videre gjøres i denne sak. — I juni 1947 oppnevnte Kirke- og undervisningsdepartementet et utvalg til å utarbeide et forslag til ny lov om naturvern. Utvalget bestod av høyesterettsadvokat Nils Onsager (formann),

høyesterettsadvokat Anton Heyerdahl, professor Rolf Nordhagen, overbibliotekar Wilhelm Munthe, professor Leif Størmer og professor Kaare Strøm. Etter at et mindre arbeidsutvalg bestående av herrerne Heyerdahl, Nordhagen og Strøm hadde kommet mer et utkast og motiver til dette, kunne utvalget våren 1949 levere sitt forslag til Kirke departementet. Forslaget var ledsaget av en lengre motivering. Utkastet ble sendt til kretsforeningene, så disse kunne gjøre sine synspunkter gjeldende.

I april 1950 kunne landsforbundet sende inn til Kirke departementet bemerkninger til lovutkastet som var kommet fra følgende kretsforeninger for naturfredning: Østlandske, Agder, Rogaland, Vestlandske og Nordland. Lovutkastet ble også diskutert på landsforbundets årsmøte 8. desember 1951 og etter forslag fra professor Fægri ble det vedtatt å trekke det tilbake. I skriv av 18. januar 1952 gjør departementet merksom på at landsforbundet ikke har adgang til dette, da utkastet er utarbeidet av en komité som er nedsatt av Kirke departementet.

Landsforbundets formann og formannen i Østlandske kretsforening var 16. februar 1952 tilkalt til konferanse om saken i Kirke departementet. Proposisjon om ny naturvernlov ventes fremmet i innnevnte stortings sessjon.

Det skal her bare pekes på et par hovedpunkter i proposisjonen: Paragraf 1 sier bl. a. at Kongen kan bestemme at områder skal fredes «av vitenskapelige, sosiale eller historiske grunner, eller på grunn av områdenes naturskjønnhet eller egenart.» Det er av særskilt betydning at man får adgang til å frede områder av rent sosiale grunner, så de kan bli besvart for folk i sin alminnelighet. Etter paragraf 2 vil

slik fredning ikke hindre folk fra å ferdes i området til fots eller i båt.

Etter lovens paragraf 4 skal det opprettes et naturvernråd på 5 medlemmer som skal bistå departementet i slike gjøremål som naturvernloven tillegger dette. Naturvernloven vil få stor betydning som rådgivende organ og bindeledd mellom

departementet og naturvernorganisasjonene. Loven sikrer det en allsidig sammensetning.

Proposisjonens ordlyd kan ennå ikke gis; men det er godt håp om at loven blir behandlet i inneværende stortingssesjon, og den vil da bli gjengitt helt ut i neste beretning.

RAPPORT OM INTERNASJONALT NATURVERNMØTE I HAAG

19.—22. september 1951.

Av Knut Fægri

Den internasjonale union for naturvern, IUPN, avholder hvert annet år såkalte tekniske møter, det vil si internasjonale naturvernkonferanser der man ikke behøver bry seg med organisasjonsspørsmål, slik som valg etc., men kan drøfte rene naturvernproblemer. Disse møtene er til en viss grad åpne, i motsetning til de organisasjonsmessige. Årets møte hadde to hoveddiskusjonstemata: A: Kulturlandskapet som hjemsted for flora og fauna i tettbefolkede land. B: Administrasjonen av naturvernområder. Endelig var under C samlet en del mindre spørsmål angående zoologiske hager, handelen med ville dyr etc.

Møtet var meget godt organisert. Hovedinnleggene forelå i stensilert form både på engelsk og fransk, og siste dag fikk vi også fra redaksjonskomitéen utlevert et utkast til konklusjoner som så ble utformet

ytterligere. Noen få dager etter møtets avslutning fikk vi tilsendt møtets konklusjoner.

I betraktning av at møtets forhandlinger for en vesentlig del dreiet seg om problemer som angår kulturlandskapet og tettbefolkede områder, har de konklusjoner møtet kom til, ikke så stor direkte interesse for norske forhold, hvor kulturlandskapet spiller så liten rolle i fredningsarbeidet. Jeg skal derfor innskrenke meg til kort å gjengi en del av punktene. Men før det skulle jeg gjerne ville komme med noen bemerkninger om en merkelig utvikling som fant sted under møtet. Jeg tror i grunnen ingen egentlig kom til møtet med disse idéene, men de krystalliserte seg ut under diskusjonen. Paradoksalt sagt kunne man si at møtets viktigste konklusjoner er at det finnes intet «naturlig landskap». Enhver landskapstype, som vi ser den i dag,

er resultatet av kulturinngrep. I visse tilfelle er disse overveldende (møtet ble holdt i Nederland!), i andre er de underordnede, bortimot null (visse deler av subarktisk Nordamerika), men det er ganske sjelden. Naturvern vil derfor ikke si å frede et stykke urørt natur, men å *konservere en visse grad av menneskelig innvirkning på naturen*.

Man kan si noe slikt som at enhver forandring i den innflytelse mennesket utøver på en landskapstype, vil forårsake endringer i landskapstypen. Naturvernets hovedoppgaver er i den forbindelse (1) ut fra tidligere erfaringer på lignende områder å forutsi hva der vil bli resultatet av endringen, eller eventuelt å forta spesielle undersøkelser for å finne det ut, (2) å være rådgivende for offentlige myndigheter og for private eiere, og anwise hvorledes man kan oppnå de ønskede mål med et minimum av uheldige bivirkninger, og (3) å forsvare de offentlige interesser i slike tilfelle der de foreslåtte endringer vil bevirke uheldige følger som er av så omfattende karakter at de samfunnsmessig sett vil representere et større tap enn den vinning som vil oppnås.

Dette synet er, som man vil se, ganske fjernt fra tanken om å bevare urørt natur, og det er for så vidt karakteristisk at teksten til møtets konklusjoner, som ellers er overordentlig reservert, tillater seg å henviser til «den romantiske idé å bevare eller gjenopprette en antatt «naurlig flora eller fauna».

Og så til møtets konklusjoner:

I.

1. I hele verden, særlig i tettbefolkede områder, blir naturen i stadig større utstrekning omformet av mennesker. Dette

er uunngåelig, og man må godta følgene herav, og regne med disse i fremtidige naturverntiltak, som følgelig må arbeide på videre basis og ta opp nye metoder.

2. Spesielt bør man være oppmerksom på at utviklingen av et landområde er et offentlig anliggende, og at vitenskapelige prinsipper, slik som de fremgår av en endret og utvidet oppfatning av naturvernets oppgaver, er det eneste gyldige grunnlag som finnes for en slik utvikling.

3. For dette formål må naturvernet oppgi tidligere romantiske idéer om å opprettholde eller gjenopprette en antatt «naurlig» fauna og flora, og må søke å påvirke tekniske og økonomiske betraktninger i en retning som er mest mulig gunstig for opprettholdelsen av en naurlig likevekt i de eksisterende plante- og dyresamfunn, og hvis mulig øke deres allsidighet og gi dem muligheter for utvikling.

4. For at naturvernidéene effektivt skal kunne influere behandlingen av landområdene, er det nødvendig at det finnes tilgjengelig pålitelig og autorativ vitenskapelig rådgivning. Følgelig er det påtrengende nødvendig at de som er ansvarlige for slike råd, sørger for (a) at sådanne vitenskapelige data som er vunnet i noe land, også skal være lett tilgjengelig for andre, og (b) at hvor slike data ikke finnes, bør man komme frem til et forskningsprogram som skaffer dem.

5. Det er viktig at publikum, skolens folk, og ganske særlig de teknikere som aktivt arbeider med endringer i landskapet, således reguleringsmyndigheter, anleggsingeniører, jordbrukere og skogbrukere skal få tilstrekkelig, moderne og pålitelig opplysning om naturvernets prinsipper og metoder. Det er påtrengende nødvendig at slikt materiale skaffes til veie.

6. I alle land bør de ansvarlige naturvernmyndigheter få anledning til å granske prosjekter og forslag som betegner inngrep i landskapet, således at de på et tidlig tidspunkt kan gi anvisninger om hvorledes prosjektene kan gjennomføres med minst mulige skadevirkninger, eller eventuelt frarå slike prosjekter der skadevirkningen vil bli overveiende.

II.

I betraktning av at verdens befolkning stadig øker, i betraktning av at det tekniske utstyr blir stadig fullkomnere, og av at de endringer som teknikerne setter i gang på jordens overflate, stadig blir mer omfattende, mens de samme teknikere for det meste ikke erkjenner naturvernprinsippene, anses det ønskelig at undervisning i naturvern innføres i pensum ved alle tekniske skoler og høyskoler, for studentene ved disse skoler vil i fremtiden være ansvarlig for disse prosjektene. —

Det tørde være ganske sjelden et internasjonalt møte klarer å diskutere seg frem til et så positivt resultat som i dette tilfelle, og jeg tror det er grunn til å anta at det nye syn på naturvernet, som etter min mening er møtets hovedresultat, vil få dyptgripende konsekvenser for hele naturvernarbeidet i fremtiden.

Selv om temaet var kulturlandskapet, og de fleste konkrete tilfelle ble hentet derfra, og konklusjonen også først og fremst tar sikte på kulturlandskapet, er det ingen tvil om at det nye syn på naturvernet også vil kunne få viktige følger hos oss. For å nevne et eksempel: Om vi ønsker å lage en høyfjellsnaturpark, er det ikke derfor nødvendig å lukke dette område, slik som vi til dels har tenkt oss hittil. Vi må bare på forhånd bestemme hvilken grad av menneskelig innflytelse vi ønsker. Mener vi f. eks. at beitingen, slik den er i øyeblikket, er riktig, dvs. i likevekt med landskapet, må vi sørge for at det innenfor naturparken stadig blir et tilsvarende beitebelegg, ikke hverken større eller mindre. Tilsvarende med andre innflytelser. Naturligvis er det vitenskapelig overordentlig interessant å se hva det vil skje i et område som lukkes totalt, men dette er ikke naturvern, det er et økologisk eksperiment, som eventuelt må foretas i vitenskapens, og ikke i naturvernets navn.

Diskusjonen om de øvrige temata var mindre givende, og da vi foreløpig ikke har noen egentlige reservater hos oss, hadde den ikke så mye direkte betydning for norske forhold. Det ble for øvrig vedtatt en resolusjon som anbefalte opprettelsen av naturparker.

LANDSFORBUNDET FOR NATURVERN I NORGE

ARSBERETNING FOR 1950-1951

Landsforbundets formann har i disse to årene vært professor Fridtjov Isachsen, med assistanse i 1950 av henholdsvis Per Wendelbo, Kirsten Bergan og Osmund Langtvæ, — og i 1951 av Osmund Langtvæ.

På landsmøtet i Oslo den 6. desember 1951, ble på grunn av professor F. Isachsens forestående Amerikareise, professor dr. Hjalmar Broch (Landsforbundets første formann) valg som formann fra januar 1952 av.

Landsforbundets adresse er derfor nå:

Professor dr. Hjalmar Broch,
Zoologisk laboratorium,
Universitetet, Blindern.

LANDSMØTET 1950

Landsmøtet ble holdt i Oslo den 24. januar 1950 under ledelse av formannen i Landsforbundet, professor Fridtjov Isachsen. Tilstede var dessuten professor dr. Ove Arbo Høeg (Øslandske krets), direktør Johan Andresen (Agder krets), konservator Bernhoft-Osa (Rogaland krets), professor Knut Fægri (Vestlandske krets), overingeniør Møller (Trøndelag krets), o.r.sakfører Evjenth (Nordland krets) og konservator Benum (Tromsø Museum). Dr. Nils Dahlbeck fra Svenska Naturskyddsföreningen overvar på anmodning møtet. Som sekretær fungerte stud. real. Per Wendelbo.

Møtets dagsorden:

1. Rapport fra kretsforeningene og Landsforbundet. Diskusjon om oppgavene for naturvernarbeidet i Norge og retningslinjene for vårt forbunds virksomhet videre framover. Rapport om komiteutkastet til ny naturvernlov.
2. Drøfting av vår nåværende organisasjonsform og muligheten for reformer.

Landsmøtet sluttet med en enkel souper. Invitert til denne var også professor dr. Broch, ekspedisjonssjef Devik, kontorsjef i Det norske Skogselskap, Thv. Kierulf og professor dr. Nordhagen.

LANDSMØTET 1951

Landsmøtet ble holdt i Oslo den 6. desember 1951 under ledelse av formannen i Landsforbundet, professor Fridtjov Isachsen. Tilstede var dessuten formannen i Østlandske kretsforening, kontorsjef Thv. Kierulf, — i Vestlandske kretsforening, professor Knut Fægri, — i Rogaland Naturfredningsforening, konservator A. Bernhoft-Osa, — styremedlem i Trøndelag Naturfredningsforening, konservator Olav Gjærevoll, — samt som referent, cand. mag. Osmund Langtvæ.

Til behandling forelå:

1. Valg og regnskap (herunder valg av ny formann i Landsforbundet).
2. Rapport fra kretsforeningene og diskusjon om naturvernarbeidet.
3. Forslag fra Østlandske krets om et mindre meddelelsesblad ved siden av årsskriftet.
4. Avdøde o.r.sakf. Evjenth's forslag om naturvernemnder i kommunene.
5. Professor Fægri, Vestlandske kretsforening, redegjør for naturvern-kongressen i Nederland 1951.

Professor i zoologi, dr. Hjalmar Broch, ble valgt til Landsforbundets nye formann, grunnet professor F. Isachsen's Amerika-reise.

Landsmøtet var enig i at naturverninteressene bør være representert i den komiteen som er nedsatt for å tilrettelegge spørsmålet om Njardarheims eventuelle tilbakegang til bøndene. Landsmøtet presiserte imidlertid at en ikke først og fremst er interesert i en fredning av området, men i at Njardarheim, uansett hvem som eier det, blir bevart som en enhet og underlagt rasjonell drift.

Landsmøtet besluttet å undersøke mulighetene for og omkostningene ved å gi ut et kvartalsskrift i mindre format, istedet for det årsskriftet vi nå har.

Landsmøtet finner at det bør fremmes forslag om dannelse av lokale fredningsnemnder. Det vil sannsynligvis ikke være gunstig å gå lengre enn til fylkene, byene innebefattet. Disse nemndenes myndighetsområde må utredes i forbindelse med den nye loven om naturvern. Underretning om Landsmøtets standpunkt er sendt Kirke- og Undervisningsdepartementet.

Landsmøtet vedtok å endre landsforeningens navn fra Landsforbundet for naturfredning i Norge til *Landsforbundet for naturvern i Norge*.

Landsmøtet sluttet med souper på Bristol. Invitert var også dr. Hjalmar Broch, skogdirektør Langsæter og sekretær i Kirke- og Undervisningsdepartementet, Erling Nilsen.

Den Internasjonale Unionen for Naturvern's 2. generalforsamling i Bruxelles 18.—23. oktober 1950. Ved IUPN's annen generalforsamling var Norge representert ved en observatør fra Legasjonen i Bruxelles. Administrative og vitenskapelige spørsmål i forbindelse med naturvern i de forskjellige land ble drøftet.

Den Internasjonale Unionen for Naturvern's tekniske møte i Haag fra 19.—22. september 1951. Som representant for Landsforbundet møtte professor K. Fægri, Vestlandske kretsforening, med støtte fra Utenriksdepartementet. (Rapport fra professor Fægri er inntatt på side X.)

Inspeksjon. Sommeren 1951 foretok cand. mag. Osmund Langtvet, med bidrag på kr. 600,— fra Kirke- og Undervisningsdepartementet, en inspeksjon av fredete områder og objekter. Inspeksjonen ble i det vesentligste foretatt innen Østlandske krets' område.

Inspeksjonen viste seg å være meget påkrevet, både propagandamessig av hensyn til kontakten med folk, og for å få ajourført fredningene. Den er den første inspeksjon som er foretatt fra Landsforbundets side.

Nye naturvernskilt. Kirke- og Undervisningsdepartementet har fått laget nye fredningsskilt i emalje. Kretsforeningene kan få disse ved å vende seg til kontorsjefen i Det norske Skogselskap, Thv. Kierulf, Wergelandsveien 3 b, Oslo.

PLANER OM MILITÆR FLYPLASS
*for nødlanding i det fredete
området Fokstumyra på Dovre.*

Om dette rettet Landsforbundet en henvendelse til Kirke- og Undervisningsdepartementet, som forela saken for Forsvarsdepartementet. Vedkommende Luftkommando med tilslutning av Luftforsvarets Overkommando uttaler i brev av 30. oktober 1951 at:

«de rekognoseringer og undersøkelser som har vært foretatt med henblikk på anlegg av en eventuell flyplass på Fokstumyra har vært av rent foreløpig natur. Det har fremstillet seg som meget ønskelig å ha en mellomlandingsplass på strekningen mellom Dombås og Opdal og det har hittil

vært en alminnelig oppfatning at Fokstumyra var eneste mulighet.

Imidlertid vil en — ikke minst på grunn av den klausul som hviler på Fokstumyra på grunn av naturfredningen, undersøke muligheten for å finne et annet sted som kan egne seg som flyplass.

Luftkommandoen vil derfor gjøre hva den kan for at Fokstualternativet ikke skal komme på tale. Bare hvis det skulle vise seg tvingende nødvendig på grunn av umuligheten ved å skaffe flyplass annet sted i dette området, vil en senere komme tilbake til spørsmålet».

Forsvarsdepartementet har erklært seg enig i dette, «og at prosjektet derfor ikke vil bli realisert uten omhyggelige overveielser og ikke uten at forhåndsmeddelelse har vært gitt».

(Det henvises forøvrig til artikkel om Fokstumyra på side 5.)

Osmund Långtvet
f. t. sekretær

Landsforbundet for Naturvern i Norge.

Regnskap for 1950.

Inntekter:	Utgifter:
Beholdning i Creditban- ken 31/12 1949 kr. 6 607.27	Kontorhjelp kr. 890.50
Beholdning i Kreditkas- sen » 12 143.20	Avisutklipp » 181.70
Statsbidrag 1950 » 2 000.00	Porto » 62.30
Renter:	Trykningsomkostninger » 3 988.25
Kreditkassen kr. 182.14	Medl.kont. IUPN » 718.50
Creditbanken » 61.44	Landsmøtet » 1 232.55
..... » 243.58	Reiseutgifter » 108.29
	Diverse » 158.46
 kr. 7 340.55
	Balanse — beholdning:
	I Kreditkassen kr. 12 325.34
	I Creditbanken » 1 328.16
 » 13 653.50
 kr. 20 994.05
 kr. 20 994.05

1951

1. januar Saldo kr. 13 653.50

Revidert 14/1 1952.

Blindern den 31. desember 1950.

KARL BRENDE

FRIDTJOV ISACHSEN

Regnskap for 1951.

Inntekter:	Utgifter:
Beholdning i Creditban- ken 1/1 1950 kr. 1 328.16	Avisutklipp kr. 179.10
Beholdning i Kreditkas- sen » 12 325.34	Kontingent:
Statsbidrag 1951-52 » 3 000.00	IUPN for 1951
Renter:	IUPN for 1952 » 722.00
Creditbanken kr. 9.93	Norsk annendelo av ut- giftene ved stiftelsen
Kreditkassen » 145.54	av IUPN » 817.75
..... » 155.47	Porto » 171.00
Statsbidrag 1951-52 » 3 000.00	Landsmøtet » 475.00
Medl.kont.:	Kontorhjelp » 426.00
Agder for 1950 kr. 87.00	Årsskriftet » 4 979.28
Østlandske for 1949 og 1950 » 177.00	Særtrykk » 341.50
..... » 264.00	Diverse » 271.34
Annonsinntekt » 275.00 kr. 8 382.97
	Balanse — beholdning:
	I Kreditkassen 1/1-52 .. kr. 6 491.60
	I Creditbanken » .. » 2 473.40
 » 8 965.00
 kr. 17 347.97
 kr. 17 347.97

1952

1. januar Saldo kr. 8 965.00

Revidert 14/1 1952.

Blindern den 1. januar 1952.

KARL BRENDE

FRIDTJOV ISACHSEN

ØSTLANDSKE KRETSFORENING

ÅRSBERETNING FOR 1950

Medlemstallet pr. 1. januar 1951: 114 årsbetalende og 155 livsvarige.

Som styre har fungert følgende, som ble valgt på generalforsamling 27. juni 1949: Professor Ove Arbo Høeg, formann, advokat Anton Heyerdahl, kontorsjef Thv. Kierulf og dr. philos. Herman Løvenskiold samt sekretær I. W. Vetlesen, sistnevnte har imidlertid av helbredshensyn måttet gå ut av styret. Advokat Heyerdahl er fremdeles kasserer.

Kontingenten har som i tidligere år vært kr. 4,— pr. år, og kr. 40,— en gang for alle for livsvarige medlemmer. Styret har under overveielse å foreslå at kontingenten blir hevet. Kontingent til Landsforbundet for 1950 har utgjort kr. 82,25. Forøvrig henvises til regnskapet.

Kretsens formue pr. 1. januar 1951 utgjorde kr. 5.985,40, med tillegg av livsvarige medlemmers fond stort kr. 14.260,58.

Styret har i 1950 holdt fire møter.

Blandt fredningssaker som har vært behandlet, har det vært en rekke søknader om fredning av enkelte trær. Etterat de nødvendige undersøkelser har vært gjort, har kretsforeningen anbefalt fredning i følgende tilfelle.

Bjerk, Lønnhaugen allé 2, Vinderen, eier direktør P. Ødegaard. (Fredningsvedtak av 26. januar 1950.)

Treformat einer, 18 m høy, Glenne i Idd, eier Sverre Vik. (Fredningsvedtak av 4. august 1950.)

Eik, Reinemo i Hedrum, eier Alf Fjeldbo. (Fredningsvedtak av 4. august 1950.)

Ask, 22 m høy, omkrets i brysthøyde (1,3 m over marken) ca. 3,8 m og omkrets

i ca. 7 m høyde ca. 3, 1 m, Holte, Vestre Toten, eier Rolf Røstøen. (Fredningsvedtak av 4. august 1950.)

Av andre saker som er blitt behandlet, kan nevnes søknad fra Heggen Menighetsråd, Modum, om fredning av gamle trær ved Heggen kirkegård og på Kirkeplassen. Etter at herredsskogmesteren hadde besiktiget stedet og avgitt en uttalelse, ble fredning anbefalt. (Fredningsvedtak av 28. september 1950.)

Videre er behandlet fredning av «Bøke-moa» i Stokke. Den vakreste delen av skogen er prestegårdsskog, mens den tilgrensende del er i privat eie. Etterat spørsmålet om fredning var blitt reist fra lokalt hold, har formannen i kretsforeningen foretatt flere befaringer på stedet og det er blitt konferert med skogforvaltningen som prestegårdsskogen sortere under. Kretsforeningen har anbefalt at prestegårdsskogen blir fredet og at fredningen bør omfatte bestemmelser om forbud mot bebyggelse, bortbygsling eller salg av tomter, anlegg av nye veier gjennom området og om pietetsfull behandling av skogen. Det er forutsetningen fra Kretsforeningens side at skogen forsatt må være under tilsyn av Statens skogvesen og at området må bli pleiet med tanke på å være park. Utenfor Larviksområdet er denne bøkeforekomsten en av de vakreste og største i Norge. Både naturvitenskapelige og praktiske, sosiale og kulturhistoriske hensyn tilsier at den må bli bevart.

Kretsforeningens styre har uttalt sin varme sympati med de protester som er fremkommet på lokalt hold mot planene

om regulering av Femund, Istern, Sølen-sjøen og Røa. Likeså har man støttet opp om forslaget om fredning i Øvre Pasvik.

Formannen og kontorsjef Kierulf deltok i mai i en befaring som ble arrangert i urskogen i Ramsåsen, Håve gård i Lisleherad; andre deltakere i befaringen var professor Erling Eide, Fridtjof Isachsen og Elias Mork samt fylkesskogmester Midtun og herredsskogmester Flaaten. Det var full enighet om at en måtte gjøre hva som er mulig for å få fredet dette imponerende urskogparti, som vel ikke er så stort i utstrekning, men som likevel på mange måter er enestående i vårt land. Det har siden vært arbeidet med saken.

En rekke andre, til dels store, saker er blitt behandlet av styret, men er ennå på det forberedende stadium.

Kretsforeningens arkiv er blitt brakt i orden ved hjelp av cand. mag. Osmund Langtvet, som også har laget i stand et kartotek over fredete gjenstander og områder.

Et medlemsmøte ble avholdt i Håndverkerforeningens lokaler i november, med fri adgang også for ikke-medlemmer. Kontorsjef Kierulf holdt foredrag med lysbilder og film om «Urskoger i Norge» og dr. philos. Herman Løvenskiold viste en film fra fuglelivet på Gåsøya ved Tjøme.

Ove Arbo Høeg.

ARSBERETNING FOR 1951

Styret har bestått av professor Ove Arbo Høeg, formann, h.r.advokat Anton Heyerdahl, dr. Herman Løvenskiold og kontorsjef Thv. Kierulf. Da professor Høeg i september reiste til India for å overta en stilling der, har kontorsjef Kierulf etter anmodning fungert som formann resten av året. Advokat Heyerdahl har som før vært regnskapsfører og kasserer.

Styret har holdt fire møter.

I året er fredning eller annet tilfredsstillende arrangement blitt ordnet for disse objekter:

Bøkemoen i Stokke, Vestfold. I februar 1949 tok skjønnhetsrådet i Stokke opp spørsmålet om fredning av den vakre Bøkemoen i Stokke, idet bl. a. utparsellering til tomter truet med å redusere arealet for sterkt. En betydelig del, som også er den vakreste, hører til Stokke prestegård, mens

resten er i privat eie. Saken ble forelagt Østlandske Kretsforening noe senere samme år. Etter foretatte befaringer og konferanser sendte kretsforeningens styre 29. mars 1950 en intregende henstilling til Kirke- og Undervisningsdepartementet om at skogens areal ikke måtte bli videre beskåret og at skogen måtte bli pietetsfullt behandlet uten hensyn til mulig økonomisk utbytte.

For den på prestegårdens grunn liggende del er der nå av Kirke- og Undervisningsdepartementet i brev datert 30. mai 1950 til Skogdirektøren bl. a. bestemt:

«Departementet finner at det ikke for tiden er nødvendig å foreslå fredning av bøkescogen i samsvar med naturfredningsloven. En ønsker at bøkemoen skal bevares som en naturherlighet og at skogvesenet ved sin fagmessige behandling av skogen

tar hensyn til dette. Noen utparsellering av tomter skal ikke finne sted utover de to rekker langs med Frydenbergveiens vestside, som tidligere er godkjent av bygningsrådet. Veier, ledninger av forskjellig art må ikke anlegges uten at departementets samtykke er innhentet på forhånd. Søknader om dette vil bli forelagt Stokke kommune og Østlandske Kretsforening til uttalelse».

Vi må håpe og tro at denne administrative bestemmelse gir tilstrekkelig garanti for bøkeskogen fremtid.

På gården *Rød*, Tjøme i Vestfold er ved kongelig resolusjon av 9. mars 1951 bestemt:

«Skogen, plantelivet og dyre- og fuglelivet på gården *Rød*, gnr. 1 bnr. 4—7... skal være fredet mot ødeleggelse eller skade i enhver form. På det fredete område er det forbudt:

1. å drive ut skog. I samråd med Landsforbundet for Naturvern i Norge og fylkesskogmesteren i Vestfold skal det dog være tillatt for eieren å hugge de trær, som det finnes hensiktsmessig å fjerne,
2. å gjøre skade på trær, busker eller planter,
3. å drepe, fange, skade eller forstyrre dyr eller fugl,
4. å ødelegge eller røve hi, reder eller egg».

Senere er føyet til et punkt 5 sålydende: «Leirslagning, badning og lengere opphold er ikke tillatt på det fredete området».

Det skog- og utmarksareal som her er fredet utgjør antagelig ca. 500 dekar og eieren opplyser, at det ikke er hugget noe i skogen siden 1912 annet enn endel døde trær som tørket etter tørr-sommeren 1947.

En stor vakker *bjerk* i Eikerveien, Kongsberg er fredet ved beslutning av Kirke- og Undervisningsdepartementet av 29. januar 1951.

Etter andragende fra eieren av Ulveskjærene ved Nesøya i Oslofjorden, er fuglebestanden der fredet ved kgl. res. av 22. juni 1951. Dette er særlig *ternene* (makrelterne) som hekker her i betydelig antall.

*

Misteltenfredningen er av Kirke- og undervisningsdepartementet stillet i bero inntil videre i påvente av den nye naturvernloven som vil gjøre gjennomførelsen av fredningen lettere.

Det har vært arbeidet videre med spørsmålet om fredning av et meget interessant *urskogområde* på *Ramsåsen* i Lisleherad, Telemark. Dessverre er ikke utsikten til at det skal gå i orden videre lyse. For å søke og skaffe endel midler til avsavns-godtgjørelse til eieren, ble der i 1950 sendt et andragende til Norges Naturvitenskapelige Forskningsråd om et bidrag. Andragendet ble dessverre avslått.

Styret har i året engasjert cand. mag. Osmund Langtvet til å ordne foreningens arkiv, og med bidrag fra Kirkedepartementet har han dessuten i et par måneder reist rundt i kretsforeningens område og inspisert storparten av de fredete objekter. En rekke fredete trær viste seg å være borte, dels var de døde og fjernet, dels var de vindfelt eller forsvunnet av en annen naturlig årsak. Mange fredningsskilter var defekte, disse er blitt erstattet av nye, mottatt av Kirkedepartementet. Herr Langtvet har dessuten utarbeidet et kartotek over de fredete objekter og har også på annen måte vært til meget god hjelp for styret.

Av saker som styret har behandlet i året kan nevnes:

Et forslag om utgivelse av et *kvartals-skrift*. Dette bør bli et medlemsskrift for alle kretsforeningene. Vi mener at en derved vil kunne intensivere intressen hos medlemmene og at man derved vil bidra til å øke forståelsen også i videre kretser av naturvernsaken utover blant. Forslaget er oversendt Landsforbundet.

Før siste verdenskrig var man takket være dr. Herman Løvenskiolds interesserte arbeid kommet ganske langt mht. *fredningen av sjøfuglene i indre Oslofjord*, idet herr Løvenskiold ved henvendelse til de angjeldende kommuner hadde fått praktisk talt alle til å gå med på fredningen. Denne saken blir nå tatt opp igjen og søkt gjennomført. I denne forbindelse kan nevnes, at den i 1920-årene gjennomførte fredning av svømmefuglene i Vormå har vært meget vellykket, der er blitt et rikt fugleliv høst, vinter og vår bl. a. av ender og svaner. Fredningen er meget populær blandt befolkningen.

Styret har tatt opp arbeide for å få fredet et 18—2000 mål stort område i Gausdals Vestfjell: *Ormtjernkampen* (se Årskrift 1944—50 side 26). Andragende om fredning er gjennom statens skogforvalter sendt almennings- og fjellstyret.

Påtenkte *dagsutferder* for medlemmene har man dessverre av forskjellige grunner ikke kunnet realisere, men vi håper det skal lykkes å få i stand noen utferder kommende vår og forsommer eller høst.

Spørsmålet om Vassfaret — mellom Hedalen i Valdres og Flå i Hallingdal — som naturpark har vært behandlet uten at der er truffet noen beslutninger. En sammenslutning av interesserte personer, «Vassfarets Venner», arbeider med denne saken,

som dermed skulle være i gode hender. Vårt styre følger utviklingen med stor interesse.

Den 12. april arrangerte Kretsforeningen et åpent møte i Ingeniørenes Hus, Oslo. Dr. H. Løvenskiold fortalte om fuglelivet på Spitsbergen og viste fram en vakker farvefilm der nordfra.

Dr. Løvenskiold har dessuten holdt en rekke foredrag på skoler og i foreninger om fuglelivet bl. a. på Gåsøya og på Spitsbergen.

Formannen har holdt foredrag om naturvern med fremvisning av lysbilder eller film i Skogbrukerforeningen på Landbrukshøgskolen ved Rogaland Skogskaps årsmøte i Haugesund og for Jeger- og Fiskerforeningen og Ungdomslaget i Greipstad, Vest-Agder.

Styret samarbeider med en *urskogkomite* nedsatt av Det norske Skogselvskap; medlemmer er direktør Ø. Brandt Kjelsen i Statens Skogforsøksvesen og kontorsjef Kierulf.

Generalforsamling ble holdt 18. desember. Årsberetning og revidert regnskap ble referert og vedtatt. Arbeidsprogrammet for 1952 ble diskutert. De viktigste saker som bør søkes gjennomført er:

Kvartalskriftet: man må søke å skaffe bidrag til dets utgivelse. Fredningen av urskogen ved Gutulisjøen øst for Femund og på Ramsåsen i Lisleherad. En utvidelse sydover av det fredete området på Tjømo. Arrangere dagsutferder for medlemmene. Skaffe nye medlemmer. Gjøre naturvernsaken bedre kjent — gjennom avisene, Kringkastningen og ved foredrag m. v.

Valg. Advokat Heyerdahl fraba seg gjenvalg. Til styre ble valgt: Professor Ove Arbo Høeg, dr. Hermann Løvenskiold og kontorsjef Kierulf og som nye: førstebib-

liotekar Peter Kleppa og journalist Asbjørn Omberg. Til varamenn ble valgt direktør Ø. Brandt Kjelsen, dr. phil. H. O. Christophersen og lektor Erik Nybø. Advokat Heyerdahl vil inntil videre fortsette som kasserer og regnskapsfører. Til revisor ble valgt frk. Sigrid Skjønsberg.

Når advokat Heyerdahl nå er gått ut av styret etter å ha vært medlem av dette siden Kretsforeningens start i 1914, altså i 38 år (!) vil vi takke ham for den enestående interesse han har vist i alle disse år og vi takker ham for at han så beredvillig — og fra hans side øyensynlig selvfølgelig — i alle år har vært Kretsforeningens «kontorsjef» kan vi vel si — som har ført dets bøker, passet på dens pengesaker, ført medlemsliste m. v. Han har så å si vært foreningens faste punkt. Og vi takker ham for at han har vært så vennelig også fortsatt å ville påta seg å være vår kasserer og forretningsfører.

Og — hva som ikke er av minst betydning for en forening med så beskjedne inntekter — alt har han gjort uten at det har kostet foreningen en øre.

Kretsforeningen har f. t. 154 livsvarige og 114 årlig betalende medlemmer, i alt 268, det er en øking fra foregående år på 4 livsvarige og 9 årlig betalende.

*

Styret vil til slutt rette en appell til alle medlemmer om å skaffe nye medlemmer. Kretsforeningen omfatter hele Østlandet — og burde hatt det mangedobbelte av hva den nå har. Det skulle ikke være vanskelig for enhver av oss blant venner og bekjente å få flere til å slutte opp om denne betydningsfulle og meget interessante sak. Årskontingenten i Kretsforeningen er 4 kr., det er jo bare hva 2—3 esker sigaretter koster. Kontingenten som livsvarig medlem er 40 kr. en gang for alle. Kassererens adresse er: Karl Johans gt. 27, Oslo.

Vær så vennlig å bruk innlagte postanvisning når De nå sender inn kontingenten for de nye medlemmene De har tegnet.

Oslo, 14. februar 1952.

Thv. Kierulf
formann

H. Løvenskiold
nestformann

Asbjørn Omberg

Peter Kleppa

Østlandske Kretsforening for Naturfredning i Norge.

Regnskap for 1950.

Inntekter:

Beholdning fra 1949 kr. 5 904.56

Kontingenter:

Årsbetalende:	1949 10 à kr. 4.00	kr. 40.00	
	1950 81 à » 4.00	» 324.00	
	1950 1 à » 5.00	» 5.00	
	1950 2 à » 10.00	» 20.00	
	1951 13 à » 4.00	» 52.00	
			kr. 441.00	

Livsvarige: 5 à » 40.00 » 200.00

Inntekt av møte 28/11-50 » 641.00
» 22.00

Renter 1950:

i Oslo Sparebank	kr. 61.89	
Kreditkassen: Sophus Aars' gave	» 31.18	
Creditbanken: «Den gamle Mester»	» 4.53	
Livsvarige medlemmers fond	» 247.82	
2½ % Stat 1946 pr. 1/4 og 1/10	» 37.50	
		» 382.92	

Utgifter:

Gårdsskatt 1950 Toftestolmen	kr. 3.31	
Trykksaker, porto, annonser etc.	» 149.60	
Leie av lokale 28/11-50 m. m.	» 224.60	
Krans o.r.sakfører Delphins bære	» 20.00	

Kontingent til Landsforeningen:

103 årsbetalende medlemmer à kr. 0.75 kr. 77.25

5 livsvarige ——— à » 1.00 » 5.00

Innsatt på bankbok for livsvarige medlemmers fond » 82.25

Balanse » 485.32

..... » 5 985.40

kr. 6 950.48 kr. 6 950.48

1951.

Jan. 1. Beholdning:

Innestående i Oslo Sparebank kr. 4.052.99

——— i Kreditkassen » 1 591.04

——— i Creditbanken («Den gamle Mester») » 307.21

I kasse » 34.16

kr. 5 985.40

Livsvarige medlemmers fond utgjorde pr. 31/12 49 kr. 13 775.26

Tilvekst i 1950:

Nye livsvarige medlemmer kr. 200.00

Renter, bankinnskudd og obligasjoner » 285.32

» 485.32

Fondets størrelse pr. 31/12 50 kr. 14.260.58

som er anbrakt således:

Creditbanken 6/m nr. 70 051 kr. 12 760.58

2½ % Stat 1946 pål. kr. 1 500.00 » 1 500.00

kr. 14 260.58

Oslo, 31. mars 1951.

Revidert:
S. SKJØNSBERG,
statsaut. revisor.

ANTON HEYERDAHL,
kasserer.

Østlandske Kretsforening for Naturfredning i Norge.

Inntekter:		Regnskap for 1951.	
Beholdning fra 1950		kr. 5 985.40	
Kontingenter:			
Årsbetalende: 1949 6 à kr. 4.00	kr. 24.00		
1950 13 à » 4.00	» 52.00		
1951 93 à » 4.00	» 372.00		
1951 3 à » 5.00	» 15.00		
1951 2 à » 10.00	» 20.00		
1952 1 à » 4.00	» 4.00		
	kr. 487.00		
2 à » 40.00	» 80.00		
Renter 1951:			» 567.00
i Oslo Sparebank	kr. 55.38		
Kreditkassen: Sophus Aar's gave	» 31.82		
Creditbanken: «Den gamle Mester»	» 4.60		
Livsvarige medlemmers fond	» 256.43		
2½ % Stat 1946 pr. 1/4 og 1/10 51	» 37.50		
	» 385.73		
Utgifter:			
Gårdsskatt 1951 Tofteholmen	kr. 3.31		
Trykksaker, porto, annonser etc.	» 645.84		
Leie av lokale 12/4 51 til foredrag	» 170.00		
Utbetalt cand. Langtvet for diverse arbeide med arkiv og kartotek	» 547.80		
Bidrag til Landsforbundet til inspeksjonsreiser i 1951	» 253.00		
Kontingent til Landsforeningen:			
118 årsbetalende medlemmer à kr. 0.75	kr. 88.50		
2 livsvarige —» à » 1.00	» 2.00		
	» 90.50		
Innsatt på bankbok for livsvarige medlemmers fond	» 373.93		
Balanse	» 4.853.75		
	kr. 6 938.13	kr. 6 938.13	
1952.			
Jan. 1. Beholdning:			
Innestående i Oslo Sparebank	kr. 2 858.37		
—» i Kreditkassen	» 1 622.86		
—» i Creditkassen («Den gamle Mester»)	» 311.81		
I kasse	» 60.71		
	kr. 4 853.75		
Livsvarige medlemmers fond utgjorde pr. 31/12 50	kr. 14 260.58		
Tilvekst 1951:			
Nye livsvarige medlemmer	kr. 80.00		
Renter, bankinnskudd og obligasjoner	» 293.93		
	» 373.93		
Fondets størrelse pr. 31/12 1951	kr. 14.634.51		
som er anbrakt således:			
Creditbanken 6/m nr. 70.051	kr. 13 134.51		
2½ % Stat pål. kr. 1 500.00	» 1.500.00		
	kr. 14 634.51		

Oslo, 31. januar 1952.

Revidert:
SIGRID SKJØNSBERG (sign.)
statsaut. revisor.

ANTON HEYERDAHL (sign.)
kasserer.

AGDER NATURFREDNINGSFORENING

ARSBERETNING FOR 1950

Samtlige skolestyrer i Agderfylkene er tilskrevet med anmodning om å ta opp naturfredningssaken i forbindelse med naturfagundervisningen i skolene.

Det er utsendt tilstrekkelig antall propagandaskrift til oppslag i skoler, herredshus og andre offentlige bygninger.

Lærerne har vist interesse for saken og har gått inn for å arbeide for den. En har også satt seg i forbindelse med andre interesserte kvinner og menn med anmodning om å støtte opp om foreningens virksomhet.

I dagspressen har en fortsatt å propagandere. Enkelte aviser har hatt redaksjonelle artikler, hvor det bl. a. er slått til lyd

for strengere fredningsbestemmelser for å beskytte viltbestanden.

Vest-Agder fylkesting har i år gått inn for å få totalfredning av alt småvilt og for begrensning av elgjakten til 1 dag, unntatt fangst av ryper med snare i 6 av de nordligste kommuner. Et forslag om totalfredning i disse kommuner fikk dessverre bare 3 stemmer (av 37). Saken vil bli tatt opp igjen på et senere fylkesting.

Foreningen har for tiden 87 betalende medlemmer.

Kristiansand S. 19. april 1951.

Agder Naturfredningsforening

Johan Andresen.

Regnskap for 1950.

Inntekter:		Utgifter:	
Kassebeholdning f. f. å.	kr. 441.72	Kontingent til Landsforbundet	kr. 87.00
Kontingent	» 249.00	Annonser	» 30.24
Gave fra fabrikkier Berge	» 25.00	Inkassoprovisjon	» 24.90
		Porto og frakt	» 22.50
		Kassebeholdning	» 551.08
	<hr/>		<hr/>
	kr. 715.72		kr. 715.72
	<hr/>		<hr/>

Kristiansand S., den 31. desember 1950.
18. april 1951.

Revidert:
T. EVENSEN

ARNE ARNESEN,
p. t. kasserer.

ROGALAND NATURFREDNINGSFORENING

ARSMELDING FOR 1950 — 1951

Blant de saker som Rogaland Naturfredningsforening har arbeidet med siden siste årsmøte, er fredlysinga av Hafrsfjordområdet den viktigste. Det har lyktes å få så å si samtlige grunneiere rundt hele Hafrsfjord til å gå med på fredning av alt fugleliv på sine eiendommer. Sola flyplass og det område som tilhører Sola Strandhotel er også fredet. Dessuten har oppsitterne på Sør-Kolnes ønsket å være med på fredlysing selv om deres eiendommer ikke grenser til Hafrsfjord.

Saka har gjennom Landsforbundet vært forelagt Kirkedepartementet, og en kan rekne med at fredlysinga vil gå i orden når et par detaljspørsmål er ordnet. — Under arbeidet med denne saka som ble nokså vidløftig da det var over 150 grunneiere, fikk vår forening verdifull hjelp av ordførerne i Sola og Madla herreder. Disse ordnet det slik at det ble oppnevnt noen interesserte til å samle underskrifter.

Fredlysinga av Hafrsfjordområdet som foruten selve fjorden omfatter ca. 15 000 mål dyrket og udyrket jord, vil bli av stor betydning som et reservat for ender og mange andre fugleslag. Der vil fuglene få et fristed i rugetida og et trygt sted der de kan søke hen under høstjakta. Det fredlyste område på Sør-Kolnes utgjør ca. 700 mål.

Som nevnt i forrige årsmelding har vår forening også arbeidet med å få fredlyst alt fugleliv i Gannsfjorden etter opptak av redaktør Christian Oftedal i «Stavanger

Aftenblad». Da Stavanger bystyre, Sandnes bystyre, Høyland herred og Hetland herred enstemmig hadde tilrådet fredning, ble saka oversendt til departementet, men noen endelig avgjørelse foreligger ennå ikke. Når det gjelder Gannsfjorden må en eventuell fredning skje i forbindelse med den nye jaktlova.

I påvente av den nye lova om naturvern, har vi ikke videresendt en rekke fredningsvedtak til Landsforbundet, men da det vel tar sin tid før denne lova trer i kraft, er disse saker nå oversendt til departementet gjennom Landsforbundet. Det gjelder bl. a. fredning av fuglelivet på de holmer og øyer som er nevnt i vår siste årsmelding. Senere er også Eidsundholmen ved Ombo og øya Idsal i Strand herred blitt fredet av eierne. Ellers kan også nevnes at 2 store eiketrær på gården Eide på Ombo er fredlyst i disse dager. Dessuten har nestformannen, konservator Holgersen, fått eierne av Spanholmen ved Utsira til å totalfredre sjøfuglbestanden på denne holmen.

Hva angår fredlysing av fuglelivet ved Grudevattnet i Klepp, så har det ennå ikke lyktes å få noen ordening i stand. Et par av oppsitterne er fremdeles imot enhver fredning og fremholder at endene gjør skade på kornåkrene. Det er meget beklagelig at dette vatnet foreløpig ikke kan bli et reservat for den lokale andestamme.

Blant oppsitterne på Reve er det stemming for å fredlyse dyrelivet på hele Rev-

tangen en årrekke, men også her har det hittil ikke vært mulig å få samtlige grunneiere med på fredning.

I 1948 vedtok over 50 bønder i Time og på Salte i Klepp å fredlyse sine bruk mot all jakt, snarefangst og eggsanking. Etter som det ser ut til har vedtaket virket bra, og vår forening har nå foreslått overfor grunneierne at denne hittil private fredning blir gjort gjeldende etter lova om naturvern.

Oppsitterne på Bø i Randaberg har henvendt seg til vår forening for å få fornyet fredningen av fuglelivet på Børaunen, men 2 av grunneierne har denne gang nektet å skrive under. Det skal nå undersøkes om en fredning like vel kan finne sted.

Etter forslag av lærer Mehus, Egersund, skal det gjøres et forsøk med å få fredlyst fuglelivet ved Slettebøvatnet i Eigersund herred. På dette vannet pleier det å holde seg mange ender, og en del sangsvaner ses der i vinterhalvåret.

Fra enkelte bønder er det kommet forespørsel om hvorledes en skal gå fram for å holde endene borte fra kornåkrene om høsten. Formannen har gitt en del råd i den anledning.

Det foregår dessverre ikke så lite ulovlig jakt på Jæren, bl. a. på spover og ender. Flere tilfelle av krypskytteri er blitt meldt til vår forening som har oversendt klagene til politiet. Et tilfelle av lyngsviing midt i rugetida er også anmeldt, men saka ble henlagt på grunn av bevisets stilling — som det heter.

På flere steder hvor fuglelivet er totalfredet, har vi ordnet med oppslag, men disse var av papp og måtte stadig fornyes. Vi har derfor fått laget 50 emaljeskilt og går ut fra at disse må kunne settes opp sammen med statens fredningsmerker når disse igjen blir å få.

Ellers har formannen besvart en hel del forespørsler fra grunneiere som er interesserte i naturvern. Dessuten har han holdt flere foredrag med dyrefilmer og nyttet høve til å agitere for vår sak.

På foranledning av en henvendelse fra styret i Rogaland Naturfredningsforening, etterlyste stortingsmann Paul Ingebretsen den nye naturvernlova i Stortingets spørretime.

Vi har i en skrivelse til Landsforbundet nevnt at en burde gå over til å nytte uttrykket naturvern istedenfor naturfredning. Dette ble vedtatt på siste landsmøte, og vi vil derfor sette fram forslag om at vår forening skal hete Rogaland Naturvernforening eller eventuelt Rogaland Naturvern.

Styret i vår forening består av konservator A. Bernhoft-Osa, formann, konservator Holger Holgersen, nestformann, journalist Ingvar Molaug, sekretær, frisør-mester Erling Torgersen, kasserer. Styremedlem: lærerinne Karoline Rullestad. Varamenn: overlærer Peder Molaug, snekkermester Rasmus Bjorheim og kasserer Kornelius Meland.

A. Bernhoft-Osa.

Regnskap for 1950.

23. arbeidsår.

Inntekter:	Utgifter:
Beholdning pr. 1. januar 1950 kr. 1 634.59	Annonser kr. 67.00
Kontinger » 21.00	Maskinskriving » 25.00
Renter for 1950 » 10.69	Årsmøtet » 15.00
	Brevordner » 7.00
	Overført til Naturvernfondet » 1 500.00
	Kassabeholdning » 51.00
kr. 1 666.28	kr. 1 666.00

A. BERNHOFT-OSA,
p. t. formann.

Revidert. Stavanger i mars 1952.
H. GUNDERSEN, ERIK LUNDE,
Revisorer.

ERLING TORGERSEN,
kasserer.

Regnskap for 1951.

24. arbeidsår.

Inntekter:	Utgifter:
Beholdning pr. 1. januar 1951 kr. 51.78	Annonser kr. 46.20
Kontingenter » 679.00	Kjøring av årshetter » 8.00
Renter for 1951 » 0.24	Inkassoprovisjon » 135.00
	50 stk. emaljeskilter » 400.00
	Kassabeholdning » 141.02
kr. 731.02	kr. 731.02

A. BERNHOFT-OSA,
p. t. formann.

Revidert. Stavanger i mars 1952.
H. GUNDERSEN, ERIK LUNDE,
Revisorer.

ERLING TORGERSEN,
kasserer.

FORENINGENS NATURVERN FOND

Regnskap for 1950—1951.

Kassabeholdning kr. 7 464.43
Overført til fondet » 1 500.00
Renter for 1950 » 162.69
Renter for 1951 » 182.54
kr. 9 309.66

A. BERNHOFT-OSA,
p. t. formann.

Revidert. Stavanger i mars 1952.
H. GUNDERSEN, ERIK LUNDE,
Revisorer.

ERLING TORGERSEN,
kasserer.

VESTLANDSKE KRETSFORENING FOR NATURFREDNING

Ved brev fra formannen i Vestlandske kretsforening, professor Knut Fægri, er Landsforbundet gjort kjent med følgende.

«Kretsforeningens virke har ligget nede i den grad at foreningen praktisk talt bare består av formannen og en kasserer. Noen form for regnskap eller årsberetning kan derfor ikke stables på benene.»

TRØNDELAG NATURFREDNINGSFORENING

ARSBERETNING FOR 1950 — 1951

Foreningen har fortsatt sitt arbeide med fugleparken i Nidelven. Det viser seg vanskelig for ender og gjess å forplante seg i elven. Egglegging og utklekking foregår normalt, men kyllingene blir borte. Der kan gjettes på flere årsaker, men full klarhet over årsak og virkning har vi ennå ikke. Tiltaket omfattes med betydelig interesse og vanskelighetene forsøkes overvunnet.

Foreningen har også sett det som sin oppgave å søke og forhindre at den fredede elgstamme i Bymarka gjør skade på dyrket mark. Forsøk med «elektrisk gjeter» til innhegning av dyrket mark er gjort, uten at vi ennå har tilegnet oss noen pålitelig erfaring. Forsøkene vil bli fortsatt i 1952.

Fredningstiltak er stillet i bero i påvente av nye lover for naturvern og jakt.

Trondheim, den 26. januar 1952.

Trondheim Naturfredningsforening

Reidar Brekke.

Regnskap for 1950.

Inntekter:	Utgifter:
Kontingent: Kollektive medlemmer kr. 704.00 Individuelle —»— (88 à kr. 5.00) » 440.00 <hr style="width: 20%; margin-left: auto; margin-right: 0;"/> <div style="text-align: right; margin-right: 20px;">kr. 1 144.00</div> Kommunalt bidrag » 1 000.00 <hr style="width: 20%; margin-left: auto; margin-right: 0;"/> <div style="text-align: right; margin-right: 20px;">kr. 2 144.00</div> <hr style="width: 20%; margin-left: auto; margin-right: 0;"/>	Balanse kr. 204.39 Reiseutgifter og diverse innkassoutg. » 120.70 Pass og foring av gjess og ender .. » 600.00 Innsatt i banker » 528.00 Balanse i kasse » 646.91 <hr style="width: 20%; margin-left: auto; margin-right: 0;"/> <div style="text-align: right; margin-right: 20px;">kr. 2 144.00</div> <hr style="width: 20%; margin-left: auto; margin-right: 0;"/>

Trondheim, den 13. mars 1951.

REIDAR BREKKE

Regnskap for 1951.

Inntekter:	Utgifter:
1/1 Balanse i kasse kr. 646.91 15/3 Kontingenter » 624.00 28/8 Bidrag fra «Trondhjems bys vel» » 800.00 20/11 Bidrag fra Trondheim komm. » 500.00 <hr style="width: 20%; margin-left: auto; margin-right: 0;"/> <div style="text-align: right; margin-right: 20px;">kr. 2 570.91</div> <hr style="width: 20%; margin-left: auto; margin-right: 0;"/>	Pass av ender og gjess kr. 600.00 Div. utgifter andeparken » 73.05 Reiseutgifter » 155.50 Innsatt i bank » 448.00 Balanse i kasse pr. 31/12 1951 » 1 294.36 <hr style="width: 20%; margin-left: auto; margin-right: 0;"/> <div style="text-align: right; margin-right: 20px;">kr. 2 570.91</div> <hr style="width: 20%; margin-left: auto; margin-right: 0;"/>

Trondheim, den 28. januar 1952.

Revidert:
C. NISJEN

REIDAR BREKKE

SØR-VARANGER NATURVERN

ARSBERETNING FOR 1951

År 1951, den 22. juni, sammentrådte etter innkallelse av en arbeidsnemnd, de som til dato hadde tegnet seg som medlemmer av en forening for naturvern i Sør-Varanger, i Grand hotel i Kirkenes. Initiativet til dannelsen av foreningen ble tatt av skolebestyrer Andreas Vorren, Neiden, som også har vært den bærende kraft når det gjelder medlemstegningen og starten ellers.

Som det første styret ble følgende valgt:

Formann: Sosialsjef Per Fløtten, Kirkenes. Nestformann: Lærer Trygve Laudal, Sandnes. Kasserer: Hjelpeprest Trygve Marken, Kirkenes. Sekretær: Telegrafeksp. Nenne Isachsen, Kirkenes. Styremedlem.: Telegrafeksp. Ingrid Johansen, Kirkenes.

Andreas Vorren kunne av helbredshensyn dessverre ikke påta seg formannsvervet, men valgtes til første varamann og vil ellers stå til tjeneste med råd og dåd.

Foreningen fikk navnet:

Sør-Varanger Naturvern.

Styret har i det forløpne år arbeidet med å få kontakt med kjente kvinner og menn i hele Finnmark, med det for øye å få dannet en fylkessammenslutning. Vi har hatt den glede å få positive svar fra mange over hele Finnmark og håper å få sammenkalt

til et konstituerende møte i et vordende «Finnmark Naturvern» et sted i Midt-Finnmark på forsommeren.

Styret har også henvendt seg til Sør-Varanger Formannskap om samarbeide for å bevare de rester av skog som er igjen etter krigsherjingene i selve Kirkenes. Dette har Formannskapet lovet å gjøre.

Foreningen arbeider også fortsatt for Carl Schøyens plan om naturpark i Øvre Pasvik og har håp om at den — tross all uforstand — vil bli en realitet før det blir for sent.

Vårt program er videre å arbeide for viltfredningen i Øvre Pasvik og for beskyttelse av våre kystfugler og våre sangfugler og ellers Finnmarks særegne fauna og flora.

Foreningens årsmøte vil bli holdt i Kirkenes i mars 1952, og vil bli lagt an som et propagandamøte med foredrag og fremvisning av film fra naturparker i Canada og Sverige.

Foreningen har nå 50 medlemmer.

Kirkenes, den 12. februar 1952.

Sør-Varanger Naturvern

Per Fløtten.

Regnskap pr. 15/2 1952.

Inntekter:		Utgifter:	
Bidrag fra Landsforbundet	kr. 50.00	Porto	kr. 14.00
Medlemskontingent	» 108.00	Husleie	» 25.00
		Beholdning	» 119.00
	<hr/>		<hr/>
	kr. 158.00		kr. 158.00
	<hr/>		<hr/>

Kirkenes 15. februar 1952.

TRYGVE MARKEN,
kasserer.

FORSIKRINGSSELSKAPET

SIGYN

GRUNNLAGT 1885

ELDSTE NORSKE SELSKAP

i ansvars-, motorvogn-, ulykkes- og maskinforsikring.

*

*Brann-, innbrudds-, syke-, reise-, vannledningsskade-,
garanti-, glass-, sykkel- og reisegodsforsikring.*

HOVEDKONTOR: OSLO, PRINSENSGT. 22. CENTRALBORD 42 08 10

Norges Brannkasse

Grunnlagt 1767

SKADEFORSIKRING

Bygninger, løsøre og varer

Egne lave premiesatser

Vi har alt på lager av

HERRE- OG GUTTEKONFEKSJON

i engelske og norske kamgarn og gabardinstoffer.

Avdeling for bestillinger.

KVALITET ER VÅR SPESIALITET

Stor-Ko-Fa

Utsalg Storgt. 7, Oslo.

A.s Norske Allianse

Transportforsikring-, Brann-, Avbrudd-,
Husleie-, Maskin-, Vannledningsskade-,
Glass-, Motorvogn-, Ansvar-, Innbo.

H. AARNES
KIRKENES

NORDHJEM'S
Forsikringselskab A/S

Opprettet 1863.

FROGNERSETEREN BRUK

Kjøper:

**høvellast, sløyd- og snekkerlast, furu-
planker og alle slags firkant, impreg-
nerte materialer, og påletømmer av
gran og furu.**

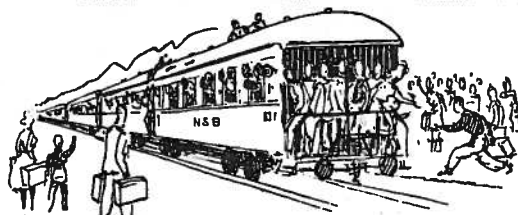
Henvendelse:

Hovedkontoret,
Frognerstervn 55, Oslo, telf. 69 90 03

eller

Frognerseteren Bruks utsalg,
Tomtebygga 30, Oslo, telf. 42 65 67.

MAI JUNI

Velg ikke juli — sardinmåneden,
men reis i mai, juni, august eller
september. Da får De den rette
gleden både av reisen og oppholdet.

AUG. SEPT

NORGES STATSBANER

UTGITT AV
LANDSFORBUNDET FOR NATURVERN
I NORGE
OKTOBER
1952

Trykt hos Fabritius & Sonner